

HRVATSKI VOJNIK

BROJ | 606

15. LIPNJA 2020.

CIJENA 10 KUNA

OBUČENI
I SPREMNI ZA
**PROTUPOŽARNU
SEZONU**

2020.

RAZGOVOR
**BRIGADIR
MILAN ČORAK,**
ZAPOVJEDNIK
SREDIŠTA ZA OBUKU
PJEŠAŠTVA I
OKLOPNIŠTVA
ZOD-a

6. HRVCON
**ISPRAĆEN
U NATO-ovu
AKTIVNOST
U POLJSKOJ**

ZAPOVJEDNIŠTVO
ZA POTPORU
**VOJSCI
OSIGURAVAMO
ISPRAVNO I
POUZDANO
STRELJIVO**

30 POČASNIH PLOTUNA ZA 30 GODINA HRVATSKE DRŽAVNOSTI

Ispaljivanjem 30 svečanih plotuna s Medvedgrada i preletom borbenih aviona MiG-21 iznad središta Zagreba, točno u podne 30. svibnja 2020., započela je svečanost obilježavanja Dana državnosti Republike Hrvatske. Prvi počasni plotun ispaljen je za Dan državnosti 30. svibnja 1995.

Već tradicionalno na Trgu svetog Marka održana je i Velika smjena straže u izvedbi Počasno-zaštitne bojne OSRH. Pucanj topa s Kule Lotrščak označio je početak ceremonije smjene straže, koja je prvi put izvedena

30. svibnja 1991. godine i redovito se izvodila do 1. listopada 2000. godine. Nakon sedamnaestogodišnje stanke ta je tradicija vraćena na Trg sv. Marka gdje se od 30. svibnja do 8. listopada, točno u podne, izvodi svake subote, blagdanima i praznicima.

NASLOVNICA SNIMIO MLADEN ČOBANOVIĆ

SADRŽAJ

- 4 RAZGOVOR**
brigadir Milan ČORAK, zapovjednik Središta za obuku pješaštva i oklopnjštva ZOD-a
- 7 SPECIJALNE ZRAČNE SNAGE**
Potpisani Tehnički sporazum između MORH-a i MSAP TC-a
- 8 PETRINJA**
6. HRVCON ispraćen u NATO-ovu aktivnost u Poljskoj
- 10 BESPOLOTNI SUSTAV ORBITER 3**
Slikama iz zraka do brže reakcije
- 12 HRZ**
Obučeni i spremni za protupožarnu sezonu 2020.
- 16 PREDSTAVLJAMO**
Odbor za ravnopravnost spolova
- 20 ZZP**
Vojsci osiguravamo ispravno i pouzdano streljivo
- 24 OSRH**
Bez zadovoljnog vojnika i dočasnika nema ni spremne postrojbe
- 28 HKoV**
Bez pravih ljudi u vojsci nema napretka
- 30 HRM**
Spojili smo ljubav prema motorima i vojnoj službi
- 36 KOPNENA VOJSKA**
Britanski Ajax
- 44 RATNO ZRAKOPLOVSTVO**
Glavna prijetnja protuzračnoj obrani
- 52 POVIJEST ZRAKOPLOVSTVA**
Pokretna krila (X. dio): Inženjerov rizik
- 56 VOJNA POVIJEST**
Dioklecijan kao vojnik
- 60 HMDCDR**
Izvori o djelovanju JNA i srpskih postrojbi u Lici protiv Republike Hrvatske, 1991-1992. (XIV. dio)
- 62 DOMOVINSKI RAT**
Djetinjstvo na bojišnici
- 64 RAZVOJ ODORA OSRH**
Povijesno-tradicionalna ceremonijalna odora
- 66 RATNE OZNAKE**
3. gardijska brigada ZNG-a Kune
- 67 FILATELIJA**
Marke - priznanje mirovnim snagama UN-a

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA).
Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2020.
Novinarski prilozi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILICA
I IZDAVAŠTVA

RAZGOVOR

brigadir
MILAN ČORAK

zapovjednik Središta za obuku
pješaštva i oklopništva ZOD-a

SPREMNI SMO I SRETNI DOČEKATI NOVE NARAŠTAJE HRVATSKIH VOJNIKA

"Glavne zadaće Središta definirane su samim ustrojem, a to je provedba obuke osoblja koje prvi put ulazi u OSRH, kao

i Specijalističke vojne obuke iz roda pješaštva i oklopništva vojnika koji se odluče za ulazak u profesionalni sastav OSRH"

Svoj put u Hrvatskoj vojsci brigadir Čorak počeo je 1991., tijekom Domovinskog rata stavio se na raspolaganje 109. vinkovačkoj brigadi kao vojnik, no već iduće godine postao je zapovjednik voda. Jedno mirnije razdoblje u Slavoniji iskoristio je da bi završio studij i prije oslobodilačkih operacija vratio se u HV, u 5. gardijsku brigadu Sokolovi. Gardist je bio sve do 2013. Na zadnjim dužnostima posvetio se obuci mlađih pripadnica i pripadnika HV-a, prije preuzimanja Pješačke pukovnije zapovjedao je Središtem za temeljnu obuku u Požegi. Kako sam kaže "u pravo vrijeme i u pravim godinama", sad je na čelu novoustrojenog Središta za obuku pješaštva i oklopništva koje na neki način sjedinjuje dvije potonje postrojbe.

KAKAV JE USTROJ SREDIŠTA I KOJE SU GLAVNE ZADAĆE?

Središte za obuku pješaštva i oklopništva (SOPiO), ustrojeno je u okviru Zapovjedništva za obuku i doktrinu u Osijeku. SOPiO se

RAZGOVARAO

Domagoj Vlahović

FOTO

Mladen Čobanović

"Dok nismo mogli održavati planirane obučne događaje, organizirali smo niz funkcionalnih obuka i obuka osvježenja naših djelatnika, koje u redovnom radu sigurno ne bismo stigli u toj mjeri. Možemo slobodno reći da smo sve poteškoće s pandemijom preveli u svoju korist"

sastoji od Zapovjedništva, Bojne za specijalističku vojnu obuku i Opslužništva vojnog vježbališta "Gašinci". Te ustrojstvene cjeline smještene su u Gašincima. Bojna za temeljnu vojnu obuku u kojoj se, među ostalim, obučavaju dragovoljni ročnici smještena je u vojarni "123. brigade HV" u Požegi. Glavne zadaće SOPiO-a definirane su samim ustrojem, a to je provedba obuke osoblja koje prvi put ulazi u OSRH, kao i Specijalistička vojna obuka iz roda pješaštva i oklopništva vojnika koji se odluče za ulazak u profesionalni sastav OSRH. Glavne su zadaće i zapovijedanje i razvoj vježbališta. Obuka je živ i dinamičan proces te je vrlo bitno raditi na razvoju i prilagodbama obučne infrastrukture, a dobar je primjer upravo vježbalište "Gašinci".

KOLIKO JE PROCES PREUSTROJA BIO KOMPLEKSAN? JE LI BILO POTEŠKOĆA?

Proces je uvijek stresan, a posebno kad se događa u vrijeme pandemije koronavirusa i svih ograničenja koja je donijela sa sobom. Međutim, uz sve poteškoće uspjeli smo ustrojiti postrojbu i ostvariti Početnu operativnu spremnost s 1. svibnja ove godine. Za tako uspješno odradenu zadaću moram pohvaliti znanje i iskustvo svih djelatnika postrojbe, kao i dobro vođenje i suradnju s višim zapovjedništvom.

KOLIKO JE SITUACIJA S PANDEMIJOM KORONAVIRUSA POREMETILA VAŠE OBUČNE PLANOVE? KAKO SE POSTROJBA PRILAGODILA NOVIM OKOLNOSTIMA?

Pandemija je svakako poremetila naše aktivnosti, koje proizlaze iz Godišnjeg kalendara aktivnosti, ali je jednako tako otvorila puno prostora da poradimo na sebi i na uređenju nove postrojbe. Neke smo planirane aktivnosti otkazali, a neke smo ostavili kad ne bude ograničavajućih mjera. Dok nismo mogli održavati planirane obučne događaje, organizirali smo niz funkcionalnih obuka i obuka osvježenja naših djelatnika, koje u redovnom radu sigurno ne bismo stigli u toj mjeri. Možemo slobodno reći da smo sve poteškoće s pandemijom preveli u svoju korist.

KOJE SU PREDSTOJEĆE GLAVNE OBUČNE AKTIVNOSTI?

Sukladno reviziji Godišnjeg plana aktivnosti čekaju nas dva ključna obučna događaja: jedan naraštaj Specijalističke vojne obuke, kao i jedan naraštaj dragovoljnih ročnika. Navedene aktivnosti planirane su u ljetu - jesen 2020., a točni datumi bit će definirani u zapovijedima nadređenih. Sukladno prije rečenom, mogu zaključiti da smo spremni i sretni dočekati nove naraštaje i vratiti se u normalan režim rada postrojbe.

OBNAŠALI STE DUŽNOST ZAPOVJEDNIKA U POŽEGI, PA NA GAŠINCIMA, PA OPET NA GAŠINCIMA, NA ČELU NOVE POSTROJBE KOJA OBJEDINUJE PRETHODNE DVJJE. ČINI SE LOGIČNIM SLIJEĐOM?

Da, u vojski obično kažemo da je postupno napredovanje dobra stvar. Baviti se obukom, rekao bih i odgojem mlađih ljudi, velik je izazov. Da bi časnik to radio treba biti dovoljno star i mlađ, dakle, dovoljno iskusan, ali i razumjeti ih, sjetiti se kako mu je bilo u njihovim godinama. Već po nazivu, vidi se da su dragovoljni ročnici ljudi koji su jasno opredijeljeni da postanu vojnici. Kroz obuku im treba dati potvrdu da je to zaista ono što žele, omogućiti im da prihvate vojsku takvom kakva jest. U Gašince dolaze na višu razinu, na obuku iz pješačkih ili oklopnih specijalnosti i to nakon potpisanih dvogodišnjeg ugovora za službu u HV-u. Određivali su se za pojedino područje temeljem rezultata koje su pokazali tijekom ročništva te njihova dotadašnjeg školovanja. Naša je zadaća dati im dobre temelje prije odlaska u postrojbe gdje im počinje onaj pravi, vojnički život.

SJEDIŠTE VAM JE NA VJEŽBALIŠTU "GAŠINCI", A DIO POSTROJBE JE U VOJARNI "123. BRIGADE HV" U POŽEGI. IMATE LI NA DVJEJMA LOKACIJAMA GRAĐEVINSKIH RADOVA, AKTUALNIH ILI PLANIRANIH?

Što se tiče Gašinaca svjesni smo da je trenutačno u prvom planu poligon "Eugen Kvaternik", on je veći, deklariran u okviru NATO-a, na njemu se puca s bojnim streljivom velikih kalibara. Mi moramo ići laganim tempom, najbitnije je da održavamo sadašnje kapacitete i sposobnosti, i to sa sadašnjim sredstvima i možemo. No bilo bi dobro što prije obnoviti smještajne kapacitete za ljude koji stalno rade na vježbalištu te modernizirati streljašta i drugu obučnu infrastrukturu. Sve je to u planu, no postoje prioriteti i oni ovise i o financijama.

KOLIKO SE KAO ZAPOVJEDNIK OSOBNO UKLJUČUJETE U OBUKU, IMATE LI ČESTU INTERAKCIJU S POLAZNICIMA?

Nastojim komunicirati baš sa svakim, to nam je obostrani interes. Kad vidi visoki časnički čin, mladi vojnik očekuje zapovijed, uputu, sigurnost, istinu. S druge strane, svakog zapovjednika, a da bi bolje radio svoj posao, treba zanimati što vojnici misle i što od očekuju od njega i cijelog sustava. Ne zaboravimo, oni se tek susreću s vojskom, odlaze od kuće, od obitelji...sve je to velik stres, a mi im moramo pružiti punu potporu da ga prevladaju. Vra-

RAZGOVOR

tit će se na specijalističku obuku, mogu reći da kod nas nema rutine, jer kad se u nju uđe, onda se lakše može dogoditi nešto nepredviđeno. Pripreme su vrlo pažljive, sve se provjerava, utvrđuje, sve se provodi onako kako je planirano. Konačni se rezultati, tj. ishodi obuke, među ostalim, vide na završnim bojnim gađanjima, precizni pogodci pokazuju da smo uspjeli u obuci.

DOBIVATE LI INFORMACIJE IZ POSTROJBI U KOJE ODLAZE VOJNICI KOJE VI OBUČITE, MOŽDA NEKE PRIMJEDBE?

Naravno, povratna informacija zapravo nam je najbitnija u planiranju i provedbi obuke, moramo znati njihovo mišljenje, koje često dovodi do naše reakcije, tj. promjena u programu i ocjenjivanju. Cilj je da se ishodi obuke približe potrebama postrojbi, kao i realnoj situaciji u koju vojnici dolaze nakon što odu u postrojbu.

MOŽE LI SE VEĆ NA SPECIJALISTIČKOJ OBUCI NASLUTITI KAKAV ĆE VOJNIK NETKO BITI?

Da, primjećujemo ljudi koji imaju najbolje rezultate i odlike vođe i to potvrđuju u daljnjoj karijeri.

PJEŠAČKA PUKOVNIJA ZADUŽENA JE I ZA VJEŽBALIŠTE "GAŠINCI" ŠTO BITNO POVEĆAVA BROJ ZADĀĆA?

Točno, briga za vježbalište zadača je koja se radi svakog dana, 24 sata. "Gašinci" su veliko vježbalište, više od 3600 hektara, a treba održavati sigurnost i svu infrastrukturu kako bi služio ne samo nama, nego prije svega drugim postrojbama koje ga koriste za obuku i vježbe. Naravno, postrojbe nam u tom daju potporu, posebno inženjerijske.

KOJE SU VAM JOŠ NAJAVAŽNIJE ZADĀĆE?

Tečajevi za refleksna ili instinktivna gađanja, za rukovanje teškom strojnicom, za vojne operacije u urbanim područjima, za konvoj operacije... Razvijamo i provodimo i "jednokratne", tj. namjenske tečajeve za koje se ukaže potreba.

JESTE LI UKLJUČENI U OBUKU PRIČUVNE KOMPONENTE HV-A?

Želio bih istaknuti da je vojna pričuva u svakom društvu "strateški proizvod", bitna kao i aktivna komponenta, niti jedna zemlja ili nacija nikad se nije obranila bez nekog oblika pričuve. Na popisu je naših zadaća i obuka pričuve i u njoj sudjelujemo na razne načine.

KAKO STE POVEZANI S NOVOUSTROJENIM SREDIŠTEM ZA RAZVOJ VOĐA "MARKO BABIĆ", OBJE SU POSTROJBE DIO ZOD-Α?

Rekao bih da smo povezani prirodno. Ako se ukaže potreba, međusobno se podupiremo i materijalno i ljudstvom, npr. instruktorima. Nedavno su dva naša dočasnika završila njihovu obuku i dali su novi impuls našoj obuci.

KAKVA JE SITUACIJA S INSTRUKTORIMA, KADROVA S ISKUSTVOM IZ DOMOVINSKOG RATA IMA SVE MANJE?

Instruktori bi trebali biti najbolji dočasnici koji su obnašali dužnosti počevši s rangom zapovjednika desetine. Naime, trebaju u sebi spojiti znanje, iskustvo te ono najbitnije i najteže: sposobnost da to prenesu. Možemo reći da u postrojbi imamo oko 60 % mladog instruktorskog kadra, stalno radimo na školovanju, tečajevima i obuci za instruktore u kojima se, među ostalim, upoznaju s pedagoškim standardima, metodikom, didaktikom. Njihov je posao težak, iscrpljujući, cjelogodišnji i trebaju biti adekvatno nagrađeni. Imaju dodatak na plaću od samo 10 %, no oni su prije svega motivirani željom da to rade, a neki i blizinom vlastite kuće. Bilo bi dobro kad bi navedeni dodatak bio veći, vjerujem da bi tad ljudi kakvi nam trebaju upravo hrili ovamo. Ipak, općenito vidim jedan uzlazni trend u vojsci s aspekta ljudskih i materijalnih potencijala i to je jako dobro.

IMA LI DRUGIH KADROVA KOJI VAM NEDOSTAJU?

Kad pogledamo našu misiju i ustroj, možemo reći da smo dobro popunjena postrojba. Ono što nam nedostaje jesu vojni službenici i namještenici, ljudi koji rade na potpornim, ali vrlo važnim djelatnostima, a najviše na održavanju ovog velikog vježbališta. Većina njih je starija i mnogi odlaze u mirovinu i trebaju zamjenu. Ne znam bi li ti kadrovi opet trebali biti civilni ili možda vojni specijalisti, to je za raspravu na nekoj višoj razini.

MOŽETE LI MATERIJALNIM RESURSIMA PRATITI ZADĀĆE?

Da, jer planiramo aktivnosti sukladno onom što nam je na raspolaganju ili što možemo dobiti, a i zbog potpore višeg zapovjedništva te drugih postrojbi zahvaljujući kojоj dobivamo tražena materijalno-tehnička sredstva.

NAJAVAŽENA JE NJAVA NOVIH SUSTAVA POPUT OKLOPNJAKA M2 BRADLEY. BISTE LI BILI SPOSOBNI BRZO PROVODITI OBUKU NA NJIMA?

Apsolutno da! Trebali bismo provesti splet radnji i postupaka, obučiti se da bismo došli na potrebnu razinu kompetencija. Isplanirat ćemo hodogram aktivnosti kroz koji ćemo izabrati ljudi, poslati ih na obuku obučavatelja. Kad se certificiramo, širit ćemo znanje na cijeli HV, barem to tako zamišljamo. Vjerujte, naši djelatnici rado prihvataju sve nove sustave jer su prije svega entuzijasti koji već sada jako mnogo znaju o, recimo, Bradleyju.

SPECIJALNE ZRAČNE SNAGE

POTPISAN TEHNIČKI SPORAZUM IZMEĐU MORH-a I MSAP TC-a

U Ministarstvu obrane potpisana je 1. lipnja Tehnički sporazum o materijalnoj, logističkoj, administrativnoj i personalnoj potpori koju će Ministarstvo obrane osigurati za rad i razvoj sposobnosti Međunarodnog središta za obuku specijalnih zračnih snaga.

Sporazum su potpisali državni tajnik Ministarstva obrane Tomislav Ivić i direktor Međunarodnog središta za obuku specijalnih zračnih snaga pukovnik Tomislav Pušnik. Svečanom potpisivanju nazočili su načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga RH admiral Robert Hranj, Dunja Bujan, ovlaštena za obavljanje poslova ravnatelja Uprave za obrambenu politiku, direktor Glavnog stožera Oružanih snaga RH general-bojničkih Ivica Olujić, voditelj Službe za obrambeno planiranje ujedno i predsjedavajući MSAP TC-a Međunarodnog upravljačkog odbora brigadir Dean Kranjčec, direktor MSAP-a pukovnik Tomislav Pušnik, zamjenik direktora MSAP TC-a pukovnik Peter Simon, nacionalni član MEB-a brigadir Branko Tubić, časnik za standardizaciju/sigurnost letenja u MSAP TC-u pukovnik Teodor Rashkov i časnik za obuku/planiranje u MSAP TC-u pukovnik Tomaž Oblak.

U svojem je obraćanju državni tajnik Ivić istaknuo kako je preuzimanjem uloge zemlje domaćina Republika Hrvatska zajedno s partnerima poduzela važan korak prema dalnjem razvoju sposobnosti Saveza, kroz međunarodni program obuke kao sveobuhvatni okvir suradnje.

INTEROPERABILNOST SNAGA

"Ponosni smo što će se u Središtu obučavati najbolji pilozi za provedbu specijalnih zračnih operacija iz Hrvatske, Mađarske, Bugarske i Slovenije te koristim ovu prigodu da još jednom čestitam zemljama članicama na svemu što je učinjeno do sada," poručio je Ivić.

O važnosti daljnog razvoja sposobnosti specijalnih zračnih snaga govorio je i načelnik Glavnog stožera OSRH admirali Hranj istaknuvši kako vjeruje da će Međunarodno središte za obuku specijalnih zračnih snaga u Zemunu u budućnosti postati NATO-ov centar izvrsnosti.

Tehničkim sporazumom definirana je materijalna, logistička, administrativna i personalna potpora koju je MORH spremam osigurati za rad i razvoj sposobnosti MSAP TC-a

Direktor MSAP-a pukovnik Tomislav Pušnik istaknuo je kako osnivanje MSAP-a ima iznimski značaj za sve zemlje koje u njemu sudjeluju jer se u obuci u ovom središtu primjenjuju NATO SOF standardi te se na taj način povećava i razvija interoperabilnost specijalnih zračnih snaga

Direktor MSAP-a pukovnik Tomislav Pušnik kazao je kako osnivanje MSAP-a ima iznimski značaj za sve zemlje koje u njemu sudjeluju jer se u obuci u ovom Središtu primjenjuju NATO SOF standardi te se na taj način povećava i razvija interoperabilnost specijalnih zračnih snaga.

"Iako je cijeli projekt još uvijek na početku, naše su ambicije velike. Vjerujemo kako se upornim i kontinuiranim radom može ostvariti ono što planiramo, a to je da MSAP TC postane NATO-ov centar izvrsnosti," rekao je pukovnik Pušnik.

Zamjenik direktora MSAP TC-a pukovnik Peter Simon izrazio je zadovoljstvo napretkom i načinom rada MSAP-a istaknuvši kako njegovo postojanje od samog početka podupire NATO Središte specijalnih operacija i američko Zapovjedništvo specijalnih operacija u Europi.

"U ime naših međunarodnih članova i sudionika obuke izražavam duboku zahvalnost Republici Hrvatskoj kao zemlji domaćinu programa. Njihova predanost naš je ključ uspjeha," kazao je.

Pukovnici Rashkov i Oblak složili su se kako je u cijeloj obuci najvažnija razmjena iskustava i znanja te kako je upravo ulaganje u specijalne zračne snage smjer razvoja oružanih snaga.

TEKST

OJI

FOTO

Josip Kopi

PETRINJA

Kontingent čini 74 pripadnika i šest pripadnica Hrvatske vojske, a njegov zapovjednik satnik Antonio Burazer istaknuo je da su svi pripadnici kontingenta postigli visoku razinu obučenosti te su stvorili dobar tim, osposobljen za sve zadaće i izazove koje ih očekuju u aktivnosti

PRIPREMILAPetra Kostanjšak
OJI**FOTO**

HKoV

6. HRVCON ISPRAĆEN U NATO-OVU AKTIVNOST U POLJSKOJ

PORUČNIK IVAN PERKUŠIĆ
zapovjednik
1. paljbenog voda

Nakon što su dva tjedna proveli u karanteni u vojarni "Pukovnik Predrag Matanović" u Petrinji i zatim dobili negativne rezultate testova na COVID-19, pripadnici 6. hrvatskog kontingenta ispraćeni su u NATO-ovu aktivnost ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj. Svečani ispraćaj održan je 1. lipnja u vojarni u Petrinji, a na njemu su bili zamjenik načelnika Glavnog stožera OSRH general-bojnik Siniša Jurković, zapovjednik HKoV-a general-bojnik Boris Šerić, zapovjednik GOMBR-a brigadni general Mijo Validžić, zapovjednik GMBR-a brigadir Dražen Ressler i drugi vojni predstavnici.

Zamjenik načelnika GS OSRH i zapovjednici brigada poželjeli su 6. HRVCON-u uspješno izvršavanje svih zadaća, uz dostoјno predstavljanje Republike Hrvatske u međunarodnom okruženju.

Zapovjednik kontingenta satnik Antonio Burazer istaknuo je da su svi pripadnici postigli visoku razinu obučenosti i stvorili dobar tim, osposobljen za sve zadaće i izazove koje ih očekuju u Poljskoj.

6. HRVCON čini 74 pripadnika i šest pripadnica Hrvatske vojske: 66 pripadnika Topničko-raketne bojne GMBR-a, tri pripadnika Bojne veze, po jedan pripadnik GOMBR-a i Zapovjedništva za obuku i doktrinu "F.K.F.", četiri pripadnika Pukovnije Vojne policije, tri pripadnika ZzP-a te po jedan pripadnik Obveštajne pukovnije i Vojnog ordinarijata.

PRIPADNICI 6. HRVCON-a:

Tijekom završne vježbe s bojnim gađanjem Vulkan 20/1 i ocjenjivanja 6. HRVCON-a, provedenih u ožujku na vojnem poligonu "Eugen Kvaternik" Slunj, oba paljbeni voda bitnice SVLR i zapovjedni vod pokazali su visoku razinu spremnosti, što je za mene, kao i za ostale zapovjednike vodova, iznimno važno i motivirajuće prije odlaska u Poljsku.

S obzirom na to da je ovo moja prva misija u karijeri, nadam se prije svega da ću steći neprocjenjivo vojno iskustvo rada u međunarodnom okruženju. Kao zapovjednik prvog paljbenog voda bitnice Vulkan M92, trudit ću se maksimalno odgovorno i profesionalno obavljati svoj posao te time pridonijeti daljnjoj izgradnji i održavanju ugleda koji časna i pobjedička Hrvatska vojska uživa u međunarodnom okruženju.

DESETNICA KLAUDIA JURIĆ-ARAMBAŠIĆ
zapovjednica desetine veze

Prije upućivanja u NATO-ovu aktivnost ojačane prednje prisutnosti u Republici Poljskoj, prošli smo obučne zahtjevne i često iscrpljujuće pripreme u matičnoj postrojbi te Benkovcu i na taj se način pripremili za završnu vježbu i ocjenjivanje na vojnem poligonu "Eugen Kvaternik". Na našu sreću, proces priprema i ocjenjivanja prošli smo i završili prije proglašenja epidemije, tako da potpuno spremni i motivirani odlazimo u Poljsku.

Kako je ovo moje prvo upućivanje u misiju, na dužnost zapovjednice desetine veze, nadam se dobroj suradnji s kolegama iz partnerskih zemalja, razmjeni znanja i stjecanju novih iskustava.

**SKUPNIK
ROBERT KLANAC**
zapovjednik
paljbene desetine

Pripreme za aktivnost bile su zahtjevne i tražile puno odricanja, a mi smo spremni za sve zadaće i izazove u međunarodnom okruženju. Nakon četrnaest dana karantene, sretni smo da su testovi na COVID-19 negativni i da nas tek koji dan dijeli od početka naše aktivnosti u Poljskoj.

U NATO-ovoj aktivnosti ojačane prednje prisutnosti sudjelova sam 2018./19. godine kao ciljač na SVLR-u Vulkan M92 u sastavu 3. HRVCON-a. U međuvremenu sam postao dočasnik i sad u područje aktivnosti od lazim kao zapovjednik paljbene desetine. Očekujem nova iskustva i nove izazove, uspješnu međunarodnu suradnju, a posebno me raduje zajedničko uvježbanje s drugim sastavnicama Borbene grupe Poljska.

**VOJNIK
MIROSLAV
RADOVANOVIC**
ciljač na SVLR-u
Vulkan M92

U proteklih šest mjeseci, obuka za provedbu aktivnosti u Republici Poljskoj bila je vrlo intenzivna. U tom razdoblju naši zapovjednici podigli su razinu našeg znanja i spremnosti. Cijelo je vrijeme velika pozornost bila usmjerena na mjere sigurnosti, što je pridonijelo i našem samopouzdanju. Sretni smo što je naš trud urođio plodom na završnoj vježbi za koju smo dobili visoku ocjenu. Od boravka u Republici Poljskoj očekujem daljnje usavršavanje svih svojih vojnih vještina, a posebice kao ciljača na SVLR-u Vulkan M92. Maksimalno ću se truditi u što uspješnijoj provedbi svih zadaća koje budu postavljene pred moju desetinu, vod i cijeli kontingent.

**VOJNIKINJA
SONJA VOJTKUF**
poslužitelj sredstava veze,
KIS /b VEZE

**SKUPNIK
MATEO TONČEK**
dočasnik za materijalno-
finansijsko poslovanje,
NEP/ZzP

**SKUPNIK
ŽELJKO DEBELJAK**
vojni policajac
VP/PVP

Osim zajedničke obuke s pripadnicima 6. HRVCON-a eFPBG POL, kao vezistica prošla sam i tečajeve koji su potrebiti za rad na satelitskom sustavu, kako bi zadaće u misiji mogla obavljati samostalno i bez poteškoća.

Očekujem da ću tijekom zadaće u Poljskoj surađivati s kolegama iz partnerskih zemalja i primjenjivati svoja znanja u međunarodnom okruženju. Nadam se da ću, s kolegama iz tima za KIS, unaprijediti postojeća znanja i stići nova iskustva tijekom zajedničke obuke sa saveznicima.

Kao pripadnici Nacionalnog elementa potpore (NEP) prošli smo preduputnu obuku u Središtu za obuku i doktrinu logistike u Požegi, kao i zajedničku obuku s pripadnicima 6. HRVCON-a. Jednako tako, kolege koji su bili u Poljskoj u prethodnim kontingentima, upoznali su nas s budućim zadaćama.

Očekujem da ću u misiji stići nova znanja i iskustva, poznanstva i prijateljstva s kolegama iz Borbene grupe, ali i naučiti nešto o poljskom narodu i kulturi.

Pripreme za misiju provodile su se u nekoliko faza pa smo uz zajedničku obuku s 6. HRVCON-om eFPBG POL prošli i specijalističku obuku vezanu za poslove Vojne policije.

U misiji u Poljskoj očekujem razmjenu iskustava s drugim nacijama koje sudjeluju u našoj Borbenoj grupi te daljnje profesionalno usavršavanje. Tim Vojne policije kojem pripadam taktički je element nadređenog zapovjedništva. Sukladno našim zakonskim ovlastima sudjelujemo u vojno-policajskim operacijama i poslovima u dodijeljenom području.

BESPILOTNI SUSTAV ORBITER 3

SLIKAMA IZZRAKA DO BRŽE REAKCIJE

TEKST
OJI

FOTO
Filip Klen

Prezentacija je prikazala ulogu bespilotne letjelice u protupožarnoj sezoni. Ona se koristi za nadzor požarom ugroženih područja, za njegovo rano otkrivanje, za praćenja stanja na požarištu, kao i za procjenu štete na opožarenim područjima

Hrvatska je vojska 3. lipnja, prikazom korištenja bespilotnih zrakoplovnih sustava Orbiter 3 na području šibenskog zaleđa, još jednom potvrdila vrhunsku razinu spremnosti za nadolazeću protupožarnu sezonu.

"Demonstrirali smo korištenje bespilotnog zrakoplovnog sustava na rutinskom letu izviđanja iz zraka. Hrvatska vojska ovim je još jednom potvrdila svoju spremnost za nadolazeću Protupožarnu sezonu. Također, još je jednom potvrđena važnost sposobnosti prikupljanja obavještajnih podataka iz zraka unutar sustava domovinske sigurnosti," rekao je zapovjednik letačke posade na BZS Orbiter 3 i pripadnik Obavještajne pukovnije dodavši kako je riječ o sposobnosti koja se osim u vojne, koristi i u civilne svrhe."Ovo je jedna od metoda obavještajnog prikupljanja (IMINT – imagery intelligence) koja dovodi do kvalitetnije i brže reakcije na nastalu sigurnosnu ugrozu," objasnio je pripadnik Obavještajne pukovnije.

Bespilotni zrakoplovni sustav (BZS) Orbiter 3B sredstvo je Hrvatske vojske u sustavu domovinske sigurnosti koje se koristi za potrebe Ministarstva obrane i Ministarstva poljoprivrede RH

Prezentacija je prikazala ulogu bespilotne letjelice u protupožarnoj sezoni. Ona se koristi za nadzor požarom ugroženih područja, za njegovo rano otkrivanje, za praćenja stanja na požarištu, kao i za procjenu štete na opožarenim područjima.

SUSTAV DOMOVINSKE SIGURNOSTI

Naime, bespilotni zrakoplovni sustav (BZS) Orbiter 3B sredstvo je Hrvatske vojske u sustavu domovinske sigurnosti koje se koristi za potrebe Ministarstva obrane i Ministarstva poljoprivrede RH. "U prošlogodišnjoj PP sezoni sudjelovali smo s 44 leta. Konkretno, veliki požar u srpnju 2019. godine kod Šibenika bio

Prijenos slike u realnom vremenu pratio je u Zagrebu načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga RH admiral Robert Hranj

je pod našim nadzorom, davali smo sliku u realnom vremenu u OVZ Divulje te u koordinaciji s njim, davali prijedloge o potrebnim evakuacijama stanovništva iz kuća u blizini požara," ispričao je.

Prijenos slike u realnom vremenu, odnosno stanja na terenu pratio je u Zagrebu načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga RH admirall Robert Hranj.

"Na ovaj je način uspostavljena struktura raspodjele obavještajnih podataka korisnicima u realnom vremenu čime je znatno ubrzan postupak analize prikupljenih podataka i samim time reakcija na situaciju," rekao je pripadnik Obavještajne pukovnije.

HRZ

Udarni dio protupožarne sezone počinje oko 1. lipnja, a odluku o tome donosi glavni vatrogasni zapovjednik. Ove protupožarne sezone Hrvatsku će od požara braniti sve tri grane Hrvatske vojske, a iz 855. protupožarne eskadrile najavljaju i važnu novost – uvodi se *live stream* gašenja požara

OBUČENI I SPREMNI ZA PROTUPOŽARNU SEZONU 2020.

TEKST

Martina Butorac

FOTO

Tomislav Brandt

Misija 855. protupožarne eskadrile je: gašenje požara, obuka letačkog osoblja i tehničara te održavanje zrakoplova u prvom i drugom stupnju. Iz te misije proizlaze sve zadaće Eskadrile

Sve tri grane Hrvatske vojske, s ukupno 13 aviona i dva helikoptera, 200 pripadnika kopnenih snaga s mogućnošću povećanja broja bude li potrebno, te dvama brodovima i dvjema brodicama branit će u ovogodišnjoj protupožarnoj sezoni Hrvatsku od vatrene stihije.

Kao udarne protupožarne snage, zračne snage Hrvatske vojske u PP sezoni sudjelovat će sa šest aviona Canadair CL415 i šest Air Tractora AT-802A/F, jednim izviđačkim avionom Pilatus PC-9 i dvama transportnim helikopterima Mi-8MTV-1. U vojarnama u Kninu, Sinju, Benkovcu, Divuljama i Pločama, odnosno na područjima gdje je tijekom ljetnih mjeseci zabilježeno najviše požara, bit će raspoređeno 200 pripadnika kopnenih snaga spremnih za brzu intervenciju u roku od jednog sata od dojave do izlaska na teren. Hrvatska ratna mornarica sudjelovat će s desantnim brodom minopolagačem (DMB) za prijevoz opreme i ljudi na otoke s velikim rezervoarom za vodu, te s desantnim jurišnim brodom (DJB) za traganje i spašavanje i dvjema gumenim brodicama.

Kad je riječ o 855. protupožarnoj eskadrili 93. krila Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, za njezine pripadnike protupožarna sezona traje cijelu godinu, no ima nekoliko faza tijekom kojih je angažirana u većem ili manjem intenzitetu.

"Udarni dio protupožarne sezone počinje uglavnom 1. lipnja, no odluku o početku donosi glavni vatrogasni zapovjednik. Odluka ovisi o opasnosti od pojave požara, odnosno o tome koliko sustav uoči da je potrebno dignuti se na viši stupanj pripravnosti jer je moguća pojava požara takvog intenziteta i snage na koji će trebati odgovoriti puno brže i većim snagama nego što možemo u trenutačnom stupnju pripravnosti," tumači zapovjednik 855. protupožarne eskadrile pukovnik Tomislav Vacenovski.

Iako su u Eskadrili spremni u svakom trenutku tijekom godine odgovoriti na poziv za gašenje, kad glavni vatrogasni zapovjednik proglaši početak protupožarne sezone, svi su njezini pripadnici na raspolaganju i u trenaži.

HRZ

VOJNIK VEDRAN ZEKAN

Da bi 855. protupožarna eskadrila bila spremna za protupožarnu sezonu, uz pilote, brinu se i zrakoplovni tehničari. Među njima je i vojnik Vedran Zekan, koji stazira u 855. PPE u vojarni "Pukovnik Mirko Vuksić" u Zemunu, kamo je došao još tijekom srednje škole i to kao stipendist Ministarstva obrane.

"Nakon srednje škole obavio sam specijalističku vojnu obuku i postavljen sam na dužnost zrakoplovnog tehničara na Air Tractoru. S mentorom ću raditi jednu godinu, a nakon toga dobivam licenciju za prvi stupanj održavanja. Ovo mi je druga protupožarna sezona, a pripreme za ovogodišnju imamo svaki dan," rekao je vojnik Zekan.

"Gašenje požara striktno je definirano propisima – počinje pola sata nakon izlaska Sunca i traje do zalaska ili dok kapetan ne procijeni da vidljivost nije dobra i da se požar ne može sigurno gasiti," tumači zapovjednik 855. protupožarne eskadrile pukovnik Tomislav Vacenovski.

GLAVNA MISIJA

"Svi su zrakoplovi, svi piloti i svi tehničari u udarnom dijelu sezone spremni i na raspolaganju," objašnjava pukovnik Vacenovski. Dodaje kako je glavna misija Eskadrile gašenje požara, obuka letačkog osoblja i tehničara te održavanje zrakoplova u prvom i drugom stupnju. Iz te misijske proizlaze sve zadaće Eskadrile.

"Nama su zadaće u svim fazama jednakе, a cilj nam je 1. lipnja imati maksimalan broj spremnih zrakoplova i biti u top formi," kaže zapovjednik Eskadrile. Izvan udarnog dijela sezone, kad su svi pripadnici Eskadrile angažirani na gašenju požara, fokus je na obuci novog osoblja, ali i na obuci starog. Iako se ove godine neki planovi zbog pandemije koronavirusa nisu mogli provoditi, pripadnici Eskadrile za svoju

15
AVIONA I
HELIKOPTERA
SUĐELOVAT ĆE
U PP SEZONI

200
PRIPADNIKA
KOPNENIH SNAGA
SUĐELOVAT ĆE
U PP SEZONI

4
BRODA HRM-a
SUĐELOVAT ĆE
U PP SEZONI

navigacija nisu mogli provoditi, pripadnici Eskadrile za svoju su glavnu zadaću i više nego spremni. Ipak, u Eskadrili su se uvježbavali noćni letovi jer svi njezini piloti moraju biti u treningu za noćne zadaće.

"Gašenje požara striktno je definirano propisima – počinje pola sata nakon izlaska Sunca i traje do zalaska ili dok kapetan ne procijeni da vidljivost nije dobra i da se požar ne može sigurno gasiti. Prema Canadairu noću ne gase požare, piloti moraju biti spremni vratiti se s gašenja, odnosno moraju biti spremni za prelete," kaže pukovnik Vacenovski.

PRIJENOS SLIKE I SNIMKE

Uz zračne, kopnene i mornaričke snage, važnu će ulogu u obrani Hrvatske od požara imati i besposadni zrakoplovni sustav Orbiter 3, koji će se koristiti za rano otkrivanje požara te omogućiti prijenos podataka u realnom vremenu u Situacijsko operativno središte u Divuljama. No, ono u čemu će se ovogodišnja protupožarna sezona razlikovati od prošlogodišnje jest *live stream* gašenja požara iz aviona, odnosno snimka požara direktno će se slati u prema Središtu u Divuljama.

"Prošle godine uveli smo slanje statične slike, što je bilo važno za proces donošenja odluke jer je dotad vatrogasno zapovjedništvo ovisilo isključivo o opisu požara dobivenom od zemaljskog vatrogasnog zapovjednika. No, *live stream* požara ipak je korak više, a u Situacijskom operativnom središtu u Divuljama imat će dodatni alat na temelju kojeg će donijeti ispravnu odluku. Kamere će biti u kabini aviona i uključivat će se prema potrebi," objasnio je pukovnik Vacenovski.

U ovogodišnjim su akcijama gašenja požara zračne protupožarne snage ukupno ostvarile više od 210 sati naleta, pri čemu je izbačeno više od 8800 tona vode

PRODULJENA SEZONA

Što se tiče procjena ovogodišnjeg udarnog dijela protupožarne sezone, brojke govore da bi godina mogla biti rekordna. Naime, od početka godine su pripadnici zračnih protupožarnih snaga, zaključno s 8. lipnja 2020., sudjelovali u gašenju 72 požara (24 u Šibensko-kninskoj, 22 u Splitsko-dalmatinskoj, 19 u Zadarskoj, šest u Dubrovačko-neretvanskoj i jednog u Primorsko-goranskoj županiji). U ovogodišnjim akcijama gašenja požara ukupno su zračne protupožarne snage ostvarile više od 210 sati naleta, pri čemu je izbačeno više od 8800 tona vode. Ako se brojke uspoređuju s prošlogodišnjim, može se vidjeti kako su se gotovo udvostručile. Naime, do 15. lipnja prošle godine zaabilježeno je 113 sati naleta pri čemu je izbačeno 3800 tona vode. Međutim, pukovnik Vacenovski napominje kako to ne mora značiti da će ova godina po broju požara premašiti prošlu.

"Primjerice, prošle se godine govorilo kako će biti suša, no ako padne kiša svaka dva tjedna, onda požara nema. Rekao bih da je za protupožarnu sezonomu od suše važniji vjetar. On razvija požare, a ako je jak, gašenje je znatno teže," kaže zapovjednik Eskadrile. S tim dovodi u vezu i činjenicu da se protupožarna sezona na neki način pomaknula za jedan mjesec pa je tako ranijih godina više požara bilo u svibnju, a sad ih je u tom mjesecu znatno manje.

"Tako sad rujan zna biti jači po broju požara od kolovoza. Dogodi se da sredinom kolovoza počne suša, kao prošle i preprošle godine, a u rujnu počnu jesenski vjetrovi i broj požara raste," zaključio je pukovnik Vacenovski.

Osim sudjelovanja u protupožarnoj sezoni, Hrvatska vojska će od 15. lipnja do 31. listopada deklarirati zračne snage, odnosno dva protupožarna aviona Canadair CL415 u Europski mehanizam civilne zaštite (RescEU) i to kroz dva modela. Jedan je iz hrvatskih zračnih luka, od Pule do Dubrovnika u susjedne zemlje – Italiju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Albaniju, tako da se krajem dana avioni vraćaju u hrvatske baze. Drugi je model angažiranja zračnih snaga – jedan avion u udaljenije zemlje poput Španjolske, Francuske i Izraela, gdje ostaje nekoliko dana na zadaći.

PREDSTAVLJAMO

U Oružanim snagama djeluje Odbor za ravnopravnost spolova, a Odlukom ministra obrane iz listopada 2014. riješena su pitanja njegova sastava, nadležnosti i načina postupanja. Premda Odbor uspješno promiče nove standarde i utječe na njih te je postignuta formalna rodna jednakost, pred njim su novi izazovi osvješćivanja rodnih problema, edukacije, sustavnog rada i daljnog umrežavanja

Ravnopravnost spolova kao jedna od temeljnih vrednota određena je Ustavom Republike Hrvatske, a primjenjena u praksi, uz ostalo, znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednakе mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

U Oružanim snagama djeluje Odbor za ravnopravnost spolova, a Odlu-

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Mladen Čobanović

kom ministra obrane iz listopada 2014. riješena su pitanja njegova sastava, nadležnosti i načina postupanja. Zadat će Odbora tako obuhvaćajući niz aktivnosti – od praćenja ostvarivanja jednakih mogućnosti profesionalnog razvoja obiju spolova i praćenja participacije žena u svim ustrojstvenim jedinicama Ministarstva obrane i OSRH, preko predlaganja mjera za poboljšanje rodne ravnopravnosti i poticanja razvoja svijesti o ravnopravnosti spolova, pa do provođenja postupaka utvrđivanja činjeničnog stanja u situacijama prijavljenih pojava spolnog uznenemiravanja i spolne diskriminacije u kojima je jedna od strana djelatna vojna osoba.

ODBOR ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Odbor je orijentiran na djelatne vojne osobe u skladu sa Zakonom o službi i Zakonom o obrani. Nadležan je postupati i u slučajevima kad je vojna osoba prijavljena za spolno uznemiravanje ili spolnu diskriminaciju državnog službenika i namještenika.

ZAKONSKA REGULATIVA

Podaci o radu Odbora za ravnopravnost spolova, koji su usklađeni s obvezama koje proizlaze iz Nacionalne politike za ravnopravnost spolova i Zakona o ravnopravnosti spolova, dostupni su na web-stranici Ministarstva obrane (Ravnopravnost spolova i zaštita dostojanstva u sustavu MORH-a i OSRH, <http://www.morh.hr/hr/ravnopravnost-spolova.html>), čime se radi na popularizaciji, senzibiliziranosti i informiranosti svih karika unutar sustava koje o tim pitanjima trebaju voditi računa.

Djelatnike se tako informira o zakonskoj regulativi u području ravnopravnosti spolova, o njihovim pravima u slučaju povrede dostojanstva ili spolnog uznemiravanja i slično, dok se u rubrici Statistika redovito objavljaju i ažuriraju spolno razlučeni statistički podaci. U segmentu ravnopravnosti spolova ostvarena je suradnja s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovje i prvi su put definirani nazivi činova u ženskom rodu.

U segmentu ravnopravnosti spolova ostvarena je suradnja s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovje i prvi su put definirani nazivi činova u ženskom rodu

17,19%
UKUPAN UDIO ŽENA
U MINISTARSTVU
OBRANE I OSRH

10,95%
UDIO ŽENA NA
ZAPOVJEĐNIM I
VODITELJSKIM
DUŽNOSTIMA

6,58%
PRIPADNICA
OSRH U
MISIJAMA

Predstavnici Odbora sudjelovali su kao članovi Radne skupine u izradi novog Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 (2000) o ženama, miru i sigurnosti za razdoblje od 2019. do 2023. godine. Na temelju Plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova i Rodno osvještene politike, na kojima su radili članovi Odbora za ravnopravnost spolova, prepoznata je važnost te tematike unutar obrambenog sustava pa je tako tema o ravnopravnosti spolova, Rezoluciji Vijeća sigurnosti UN-a 1325 te rodnoj perspektivi ugrađena u sve razine izobrazbe i obuke u OS-u te u preduputne obuke za mirovne operacije.

Od 2014. godine OSRH, u suradnji s Centrom za sigurnosnu suradnju – RACVIAC i Nordijskim centrom za rodne perspektive u vojnim operacijama, provodi tečaj za instruktore iz područja rodne perspektive (Gender Training of Trainers), tijekom kojeg je obučeno i certificirano 43 instruktora, a OSRH i MORH imaju i osam certificiranih GENAD-a/GFA.

Prema dostupnim, ažuriranim podacima kojima Odbor raspolaže, udio žena u odnosu na ukupan broj zaposlenih u obrambenom sustavu zadnjih je godina u porastu i danas u Ministarstvu obrane i OSRH iznosi 17,19 %. Usporedbe radi, udio žena u kategoriji djelatnih vojnih osoba danas je gotovo 13 %, dok ih je 2014. bilo 10,40 %. Udio časnica 2014. godine iznosio je 14,69 %,

ZADAĆE ODBORA

Zadaća Odbora je da po zaprimanju prijave provede postupak utvrđivanja činjeničnog stanja: prikupi sve dokaze, informacije, sasluša svjedočke te po potrebi aktivira druge službe radi utvrđivanja činjeničnog stanja. Odbor na kraju predlaže mјere za uklanjanje uočenih nepravilnosti. Ne može nikoga kaznenog goniti, ali u skladu sa svojim ovlastima može predložiti mјere za uklanjanje uočenih nepravilnosti prema zapovjedniku, mјere za poboljšanje rodne ravnopravnosti, poticati razvoj svijesti o ravnopravnosti spolova te pratiti ostvarivanje jednakih mogućnosti profesionalnog razavoja za oba spola.

dok ih je danas 18,46 %. U kategoriji državnih službenika i namještenika broj je stabilan pa je danas u toj skupini žena 48,60 %, dok ih je 2014. bilo 46 %.

Bilježi se i nastavak pozitivnog trenda blagog porasta broja pripadnika na zapovjednim i voditeljskim dužnostima u OSRH i Ministarstvu obrane. U 2014. godini udio žena na zapovjednim i voditeljskim dužnostima u obrambenom sustavu iznosio je 7,75 %, a danas je 10,95 %. Postotak sudjelovanja pripadnika OSRH u misijama u 2019. godini iznosio je 6,58 %, dok je pet godina prije, tj. 2014., bio 4,37 %.

I premda ti statistički pokazatelji upućuju na pozitivan trend povećanja broja žena, još uvijek je uočljivo kako je njihova zastupljenost na tim mjestima ispod razine njihove ukupne zastupljenosti. Primjetna je i slaba zastupljenost žena na dužnostima u međunarodnim organizacijama, kao i u vojnodiplomatskim predstavništvima.

Razloge za to vjerojatno treba tražiti u činjenici da pripadnice u znatno manjoj mjeri apliciraju za obnašanje viših dužnosti.

Zakonska i podzakonska regulativa omogućava imenovanje žena na više pozicije, ali primjetan je njihov slab odaziv i interes za prijavu

Zakonska i podzakonska regulativa omogućava imenovanje žena na više pozicije, ali primjetan je njihov slab odaziv i interes za prijavu.

RODNA JEDNAKOST

Upravo se iz tog uočenog problema grade smjernice za daljnje aktivnosti Odbora za ravnopravnost spolova pred kojim, premda uspješno promiče nove standarde i utječe na njih, stoe novi izazovi osvješćivanja rodnih problema, edukacije, sustavnog rada i dalnjeg umrežavanja. Premda je formalna rodna jednakost postignuta, do poboljšanja stvarnog stanja položaja žena još je uvijek izazovan put. U tom smislu Ministarstvo obrane treba i dalje raditi na uklanjanju još uvijek prisutnih prepreka koje otežavaju razvoj te potvrdu sposobnosti i stručnosti svojih pripadnica. Potrebno je raditi na uvođenju pozitivnih mjera u smislu jačeg uključivanja žena u upravni dio, posebno u sustav vođenja

i zapovijedanja u okviru Oružanih snaga RH.

Zbog toga Odbor među dalnjim planovima aktivnosti ističe podizanje razine opće informiranosti o svojem postojanju i djelovanju, rad na razvoju svijesti o ravnopravnosti spolova i spolnom uznemiravanju, a s tim u vezi organiziratiće tijekom 2020. edukaciju o rođnoj ravnopravnosti i spolnom uznemiravanju unutar OSRH, s fokusom na postrojbe i mladu populaciju.

Osobe koje to žele mogu se javiti pisanim putem na adresu Odbora ili na adresu e-pošte Odbora za ravnopravnost spolova (ors@mohr.hr).

ZzP

Kako bi sve vrste ubojitih sredstava, koje koristi Hrvatska vojska u procesu obuke vježbi i bojnih gađanja, bile sigurne, ispravne i pouzdane brine se Odjel za nadzor ispravnosti i upravljanje sredstvima klase V (ubojitim sredstvima-UbS) Logističkog operativnog središta Zapovjedništva za potporu. Načelnik Odjela bojnik Mile Tomić ekipi Hrvatskog vojnika ispričao je kako je Odjel organiziran i koje su mu sve zadaće i misije

VOJSCI OSIGURAVAMO ISPRAVNO I POUZDANO STRELJIVO

Premda se često važnost vojne vježbe, uz broj pripadnika koji na njoj sudjeluje, ocjenjuje prema broju i jačini ispaljenih projektila, nekako po strani ostaje činjenica da je svaki taj ispaljeni projektil prošao strogi sustav provjere ispravnosti, bilo da je riječ o puščanom metku ili pak o topničkom streljivu, minobacačkom, raketnom streljivu i/ili minsko-eksplozivnim sredstvima i artificijama.

TEKST
Martina Butorac

FOTO
Tomislav Brandt
arhiva HVGI-ja

Kako bi svako ubojito sredstvo, koje se koristi za potrebe obučnih aktivnosti, vojnih vježbi i bojnih gađanja u Oružanim snagama, bilo sigurno, ispravno i pouzdano brine se Odjel za nadzor ispravnosti i upravljanje sredstvima klase V (ubojitim sredstvima - UbS) Logističkog operativnog središta Zapovjedništva za potporu, a njegovi djelatnici zaduženi su za praćenje životnog vijeka svakog komada UbS-a, do utroška ili konačno njegova zbrinjavanja, ako ono postane iz bilo kojeg razloga neispravno i nesigurno za uporabu.
"Sam Odjel sastoji se od četiriju odsjeka – Odsjek za raketni

UbS, Odsjek za klasični UbS, Odsjek za unutrašnja i vanjska balistička ispitivanja i Laboratorij za ispitivanje kemijske postojanosti baruta, goriva i maziva. Misija cijelog Odjela ispitivanje je ubojitih sredstava i produženje vijeka uporabe,” tumači nam načelnik Odjela bojnik Mile Tomić. Naime, svaki UbS ima svoj životni vijek i garantni rok i kad dosegne određene godine, sustavno se počinju raditi propisana ispitivanja za svaku vrstu streljiva za provjeru stupnja degradacije i/ili neispravnosti te u slučaju pozitivnih rezultata ispitivanja i produžetak vijeka uporabe.

Svako ispitivanje, kaže nam bojnik Tomić, ima nekoliko faza – prva je faza specijalistički nadzorno-tehnički pregled u samom skladištu u kojima se UbS čuva. Ondje djelatnici Odjela, u suradnji s djelatnicima vojnoskladišnih kompleksa, konkretno pirotehničari-ma, pregledaju klasični UbS, a raketni tehničari pomoću elektroničkih uređaja ispituju elektroničke sklopove na ra-

ZzP

Načelnik Odjela za nadzor ispravnosti i upravljanje sredstvima klase V bojnik Mile Tomić na nadzorno-tehničkom gađanju na poligonu "Zečovo"

ketnom UbS-u. Vizualnim pregledom UbS-a utvrđuje se ima li na streljivu možda korozije ili bili kakve druge degradacije. Potom slijedi uzimanje uzorka baruta za laboratorijska ispitivanja baruta i eksplozivnih komponenti. Kad se prikupe svi rezultati ispitivanja, Odjel ih analizira i donosi odluku je li isplativo provesti poligonsko nadzorno-tehničko gađanje.

"Nadzorno-tehničko gađanje kruna je svih ispitivanja, zadnjā provjera ispravnosti bilo kojeg ubojitog sredstva od puščanog metka do rakete. Pješačko streljivo u većini se slučajeva ispituje u streljani "Vrapčanski potok", veliki kalibri i minobacačke mine i protuoklopne rakete na poligonu "Eugen Kvaternik" na Slunju, i na poligonu "Zečovo", a na poligonu "Rt Kamenjak" streljivo i rakete za protuzračnu obranu," objašnjava načelnik Odjela. Dodaje kako se ispitivanja balističkih značajki streljiva na poligona na kopnu mogu provoditi cijelu godinu, dok se ona na moru provode najčešće krajem listopada ili studenog. "Osiguranje tih poligona iziskuje dosta truda jer se mora zatvoriti i osigurati akvatorij do teritorijalnih voda pa su na takvim ispitivanjima angažirane gotovo sve sastavnice Hrvatske vojske, od HKoV-a, HRZ-a te HRM-a i pomorske policije te lučke kapetanije. Stoga se poligon "Zečovo" koristi načelno samo za provjeru balističkih značajki na 'maksimalnom dometu'," kaže bojnik Tomić.

VIJEK TRAJANJA

Koliki je uopće vijek trajanja UbS-a, pitamo bojnika Tomića, a on nam od-

30

GODINA
VIJEK JE
TRAJANJA
PUŠČANOG
STRELJIVA

15

GODINA
VIJEK JE
TRAJANJA
TOPNIČKOG I
MINOBACAČKOG
STRELJIVA

Hrvatska vojska UbS čuva u četiri-
ma vojnoskladiš-
nim kompleksi-
ma, a konačni cilj
Odjela za nad-
zor ispravnosti i
upravljanje ubo-
jitim sredstvima
jest da se kom-
pletan UbS čuva
u ukopanim ob-
jektima s propi-
sanom tehnič-
kom zaštitom

govara kako pješačko streljivo traje više od 30, a topničko i minobacačko oko 15 godina.

"No, vijek trajanja često se produžuje jer ne odlaze vitalni skloovi pa se pojedini neispravni dijelovi mijenjaju," napominje. Može, primjerice, doći do degradacije pirotehničkih smjesa u upaljačima pa se mijenjaju upaljači. Odluku o produžetku vijeka trajanja serije neke vrste UbS-a donosi Povjerenstvo sastavljeno od članova Ministarstva obrane, Glavnog stožera OSRH i samog Odjela za nadzor ispravnosti i upravljanje sredstvima klase V.

"Kad je to moguće, sve države produžuju vijek trajanja UbS-a jer je ono skupo, a veliki su i troškovi za uništavanje. No, jednako tako treba naglasiti da niti jedno streljivo ne može izići iz skladišta, neovisno o tome je li riječ o novom ili onom s produženim vijekom, a da ga pirotehničari ili raketni tehničari nisu pregledali i izdali certifikat da je to streljivo ispitano, ispravno i sigurno za transport i uporabu. Svaka profesionalna vojska mora biti uvježbana i spremna, a naša je misija da im osiguramo ispravno i pouzdano streljivo," napominje bojnik Tomić. U slučaju bilo kakve neispravnosti, dodaje, piše se okružnicama Oružanim snagama da se streljivo zabranjuje. Ovakav sustav nadzora ispravnosti UbS-a počeo se stvarati još 2000. i već se tad usuglašavao s NATO-ovim standardima. Idućih godina nabavljala se skupocjena oprema, a potom je počelo i opremanje uređajima za vanjska i unutarnja balistička ispitivanja.

"Naš plan bio je da kompletno streljivo u Oružanim snagama provjerimo do 2015. i 95 posto toga smo i uspjeli kad je riječ o klasičnom i raketnom naoružanju. Otkad smo uveli ovakav sustav ispitivanja i kontrole, nismo imali izvanrednih događaja sa streljivom," navodi bojnik Tomić.

Hrvatska vojska UbS čuva u četiri-ma vojnoskladišnim kompleksima, a konačni cilj Odjela jest da se kompletan UbS čuva u ukopanim objektima s adekvatnom tehničkom zaštitom.

SKLADIŠENJE I ČUVANJE

"Takvi objekti imaju odlične uvjete za dugoročno skladištenje i čuvanje pričuva. Uz ukopane najbolji su i podzemni objekti koji se koriste za skladištenje i čuvanje perspektivnih pričuva. Takvi su objekti dobri jer u slučaju eksplozije nema prijenosa detonacije na susjedne objekte. Plan nam je do 2022., 2023.,

Ispitivanja balističkih značajki streljiva na poligonima na kopnu mogu se provoditi cijelu godinu, a na moru se provode najčešće krajem listopada ili studenog

napustiti stare objekte i izgraditi nove, odnosno ako je to moguće, da se stari ukopani objekti dovedu u istu razinu zaštite kao ovi noviji,” kaže bojnik Tomić.

Osim što Odjel ispituje ispravnost pričuva raspoloživog UbS-a, zadužen je i za ispitivanje novonabavljenog UbS-a.

”Neovisno o certifikatu koji dobijemo na prijamu, prema kojem se UbS ne bi trebao ispitivati prvi pet godina, mi radimo usporedbu jesu li naši rezultati jednaki onima koje je dobio proizvođač,” kaže načelnik Odjela. Usto, Odjel daje potporu našim kontingentima koji odlaze u misije i operacije što znači da se svaki komad streljiva koji koriste pripadnici kontingenta kompletno pregledava i ispituje.

Slijedeća velika zadaća ovog Odjela, kaže nam njegov načelnik, jest zbrinjavanje viškova i neperspektivnih pričuva UbS-a.

”Dio našeg streljiva iz pričuve nije kompatibilno s onim NATO-ovim pa ga Republika Hrvatska kao članica NATO-a mora zbrinuti. Ako se radi o topničkom streljivu, ono se zbrinjava delaboracijom, odnosno rastavlja se na sastavne dijelove, a zanimljivo je da se ti dijelovi potom mogu prodati kao sekundarna sirovina. Naša Bojna za opskrbu tako godišnje od prodaje aluminija, mesinga, željeza za državni proračun uprihodi i više od milijun kuna. Ono što nam je skupo i neekonomično za delaboraciju, ide u vanjske tvrtke za zbrinjavanje,” objašnjava bojnik Tomić. Istiće i kako Odjel ima i jako dobru suradnju s civilnom policijom i akademskom zajednicom, ali i bilateralnu suradnju sa Slovenskom vojskom. Naime, Odjel radi mjerena unutarnje i vanjske balistike, mjeri preciznost projektila na cilju te superbrzom termalnom kamerom utvrđuje ima li poremećaja kod gorenja baruta u raketama. ”Svakako se radi o izazovnom, zahtjevnom i dinamičnom poslu. Radimo nešto što radi jako malo vojski u svijetu jer se u svijetu tim poslom bave vojnotehnički instituti i tvrtke koje proizvode streljivo, no ponosan sam što smo sustav uspjeli dići na vrlo visoku razinu,” zaključuje na kraju bojnik Tomić.

STRELJIVO SE PRATI OD ULASKA DO IZLASKA IZ SUSTAVA

U sklopu Logističkog operativnog središta Zapovjedništva za potporu djeluje i Bojna za opskrbu. Njezine su zadaće skladištenje, čuvanje i održavanje UbS-a u prvom stupnju. U svakom skladištu s UbS-om raspoređeni su pirotehničari tehničke struke i raketni tehničari. Zadaća je pirotehničara održavanje streljiva, ubojitih sredstava svih vrsta, dok raketni tehničari održavaju raketne sustave, protuoklopne i protuzrakoplovne. Oni pripadnicima Odjela za nadzor ispravnosti i upravljanje UbS-om prijavljuju prve nepravilnosti jer su, prema riječima bojnika Mile Tomića, već prve anomalije na sanduku znak da se nešto sa streljivom događa. U slučaju da se streljivo proglaši neispravnim, Odjel analizira može li se ono popraviti i je li popravak isplativ. Ako popravak nije isplativ ili ako streljivo nije za daljnju uporabu, donosi se odluka o otpisu, odnosno rješenje o rashodu. U tom slučaju ono se uništava ili spaljuje ili ako se otpiše veća serija, onda se jedan dio zbrinjava u tvrtkama u RH koje imaju tu sposobnost. Osim toga, pirotehničari su obučeni i osposobljeni za sanaciju svih tehničkih akcidenata u slučaju eksplozije u skladištu ili u slučaju prevrtanja vozila sa streljivom.

Raketni tehničari brinu se o ispravnosti raketa i cijelo vrijeme prate njihov životni vijek u suradnji s tehnologom i rukovateljem UbS-a (skladištarom). Svaka se serija prati dok zadnji metak ne utroši i/ili zbrine na propisan način, tek tad se zatvara dosje pojedine vrste i serije streljiva. Svako streljivo ima svoj dosje – od ulaska u oružane snage ili utroška odnosno zbrinjavanja.

OSRH

BEZ ZADOVOLJNOG VOJNIKA I DOČASNika NEMA NI SPREMNE POSTROJBE

Šestero pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske proglašeno je najboljim vojnicima i dočasnicima za siječanj, veljaču i ožujak, a priznanja su dobili za profesionalan, predan i savjestan rad te iznimian doprinos u svojim postrojbama i Oružanim snagama

Načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga Republike Hrvatske admiral Robert Hranj 21. svibnja uručio je priznanja najboljim vojnicima i dočasnicima Oružanih snaga Republike Hrvatske za siječanj, veljaču i ožujak 2020.

Na svečanosti su, uz admirala Roberta Hranju, sudjelovali i zamjenik načelnika Personalne uprave GS-a brigadir Nenad Samardžić, pročelnik Kabineta načelnika GS-a brigadir Jozo Matković, prvi dočasnik Oružanih snaga RH časnički namjesnik Mario Mateljić i prvi dočasni postrojbi iz kojih dolaze pohvaljeni i nagrađeni.

Priznanja za izvanredne rezultate postignute u radu za siječanj primili su: najbolji vojnik – pripadnik Zapovjedništva za potporu razvodnik Zlatko Bogdan i najbolji dočasnik – pripadnik

TEKST
OJI

FOTO
OSRH, Joško Ljubičić

Hrvatske ratne mornarice desetnik Boris Majić.

Najbolji vojnik veljače pripadnik je Hrvatske ratne mornarice vojnik Renato Kurtović, a najbolji dočasnik pripadnik Hrvatskog ratnog zrakoplovstva nadnarednik Tomislav Turkalj. Pripadnik Hrvatske kopnene vojske pozornik Siniša Tetešić najbolji je vojnik u ožujku, a pripadnica Obavještajne pukovnije desetnica Ana Lukšić Čubrić najbolja je dočasnica. Šestero pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske proglašeno je najboljim vojnicima i dočasnicima, a priznanja su dobili za profesionalan, predan i savjestan rad te iznimski doprinos u svojim postrojbama i Oružanim snagama.

REDOVNE I DODATNE ZADAĆE

Razvodnik Zlatko Bogdan vozač je sanitetskog motornog vozila u Vojnom zdravstvenom središtu ZzP-a i ključni dio tima na stacionarnim i terenskim aktivnostima zdravstvene potpore na više razinu u Oružanim snagama. Tijekom siječnja razvodnik Bogdan iskazao se u potpori zdravstvenom osiguranju tijekom provedbe podočarskih skokova padobranaca na međunarodnoj vojnoj vježbi Serrated Edge 2020 i Eagle Met 2020.

Primjer je profiliranog i savjesnog vojnika Oružanih snaga koji ponosno nosi titulu najboljeg vojnika za siječanj 2020.

Desetnik Boris Majić protuminski je ronilac Flotile HRM-a, a u dosadašnjem radu istaknuo se svojim znanjem i zalaganjem jer je dočasnik koji savjesno i temeljito ispunjava sve redovne i dodatne zadaće.

U akciji traganja i spašavanja, a nakon nesretnog događaja pada helikoptera Kiowa Warrior u more i tragične pogibije pripadnika Hrvatske vojske, desetnik Majić žurno je izšao na mjesto događaja te s ostalim pripadnicima značajno pridonio lociranju i izvlačenju olupine helikoptera u samo 24 sata s dubine od 30 metara s izraženim jakim podmorskim strujama te ostalih pripadajućih dijelova idućih dana. Time je do izražaja došla nova sposobnost HRM-a da u realnim uvjetima locira i identificira nestale osobe i predmete ispod vodene površine u zadaćama traganja i spašavanja.

Desetnik Majić planirao je, provodio i analizirao cijelokupnu misiju sustavom APV Remus 100 te kao pričuvni ronilac sudjelovao u osiguranju svojih kolega ronilaca prilikom podvodnih aktivnosti.

Primjer profesionalnosti, sposobnosti, vještina i znanja kakve iskazuje desetnik Majić vrijednosti su i vrline poželjne za sve pripadnike HRM-a i Oružanih snaga. Zbog svega toga izabran je za najboljeg dočasnika siječnja.

Vojnik Renato Kurtović mehaničar je za topničko naoružanje Pomorske baze Split.

U veljači 2020. dao je velik osobni doprinos na zadaći pružanja potpore u provedbi dijela preduputne obu-

OSRH

ke AVPD tima (Autonomous Vessel Protection Detachment - autonomni tim za zaštitu broda) Hrvatske ratne mornarice za operaciju potpore miru Somalija 2020. Pružao je potporu u održavanju osobnog naoružanja, provedbi gađanja, otklanjanju manjih zastojia te pružanju potpore u obuci održavanja.

Vojnik Kurtović tijekom veljače upućen je u Djibouti zbog provođenja tehničkog pregleda različitog osobnog naoružanja za pripadnike AVPD tima HRM-a stacioniranog u bazi francuskih oružanih snaga.

Osim angažmana na tim zadaćama, kao pripadnik počasnog postroja HRM-a dao je svoj doprinos pružanjem potpore prilikom vojnog ispratčaja umrlih hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata.

Velik doprinos i zalaganje, kao obučavatelj, daje u pripremi i provedbi obuke gađanja pješačkim naoružanjem, za pripadnike postrojbi HRM-a i za pripadnike Ministarstva unutarnjih poslova.

Svojim osobnim primjerom, stručnošću, motiviranošću, samoinicijativom i stečenim iskustvima pomaže u podizanju motivacije i kvalitete u obavljanju svih planiranih i izvanrednih zadaća te zbog toga ponosno nosi titulu najboljeg vojnika veljače.

ZALAGANJE I PROFESSIONALNOST

Nadnarednik vojni specijalist Tomislav Turkalj radarski je tehničar u bojni ZMIN Hrvatskog ratnog zračkoplovstva.

Istaknuo se zalaganjem i profesionalnošću u održavanju radarskog sustava čime je pokazao iznimno trud, volju i svoje brojne sposobnosti.

Tijekom radova uvijek se pridržava svih propisanih postupaka i radnji iz tehničke dokumentacije kao i mjera zaštite na radu.

Svojim radom omogućuje adekvatnu raspoloživost radarskog sustava te time dokazuje da su ljudi i njihovo znanje oni koji čine razliku. Iako su zadaće radarskog tehničara ponajprije timske zadaće, nadnadnarednik Turkalj jedan je od glavnih

Načelnik Glavnog stožera OSRH admiral Robert Hranj najboljim vojnicima i dočasnicima zahvalio je na doprinosu i rezultatima iza kojih stoji velik trud i angažman te im poručio da nastave dalje i budu primjer svojim kolegama

Prvi dočasnik Oružanih snaga časnički namjesnik Mario Mateljić istaknuo je važnost ovog već tradicionalnog susreta tijekom kojeg se nagrađuju najbolji vojnici i dočasnici iz svih grana i pristožernih postrojbi Hrvatske vojske, a naglasak je na vrhunskim uspjesima u obuci te provedbi dodatnih aktivnosti i zadaća koje nisu propisane u redovitom radu

Ijudi u planskom dijelu, a posebno se ističe u provedbenom dijelu gdje održuje velik dio vrlo zahtjevnih zadaća.

Zbog svega toga zaslужeno nosi titulu dočasnika veljače.

Pozornik Siniša Teteši vozač je u Inženjerijskoj pukovniji Hrvatske kopnene vojske.

Tijekom ožujka posebno se istaknuo na zadaći saniranja posljedica potresa koji je pogodio Zagreb 22. ožujka u jutarnjim satima. Tog je jutra među prvima došao u vojarnu i odmah je poduzeo sve potrebne korake za provođenje izvanredne zadaće. Prilikom svojeg dvodnevног angažiranja na zadaći saniranja posljedica potresa u Zagrebu u svakom trenutku bio je profesionalan i predan izvršenju zadatka te pazio na svoju sigurnost i sigurnost ostalih pripadnika. Pri tome je osigurao dostatni broj zaštitnih

sredstava za pripadnike svoje postrojbe. Zbog svojeg doprinosa radu i dobrobiti postrojbe i Oružanih snaga s ponosom nosi titulu najboljeg vojnika ožujka.

PRIZNANJE ZA RAD

Desetnica Ana Lukšić Čubrić dočasnica je u Obavještajnoj pukovniji.

Tijekom ožujka istaknula se prilikom pripreme provedbe specijalističkih obuka unutar bojne. Posebno je angažirana u pripremi informatičke opreme tijekom priprema besposadnog sustava u potpori snimanja iz zraka oštećenja nakon potresa na području Zagreba.

Desetnica Čubrić iznimno profesionalno realizira sve zadaće iz svojeg djelokruga rada. Zbog smanjenog broja djelatnika i rada ključnog osoblja uzrokovanih koronavirusom, njezin angažman bio je pojačan te se u svojem radu posebice istaknula tijekom ožujka. Svojim svakodnevnim angažmanom

i iskazanom profesionalnošću pridonijela je nesmetanom funkcioniranju bojne i Oružanih snaga te stoga nosi titulu najbolje dočasnice ožujka. Prvi dočasnik Oružanih snaga časnički namjesnik Mario Mateljić istaknuo je važnost ovog već tradicionalnog susreta tijekom kojeg se nagrađuju najbolji vojnici i dočasnici iz svih grana i pristožernih postrojbi Hrvatske vojske, a naglasak je na vrhunskim uspjesima u obuci te provedbi dodatnih aktivnosti i zadaća koje nisu propisane u redovitom radu.

Pozornik Siniša Teteši rekao je: "Ni-kad ne radim s namjerom da budem nagrađen i pohvaljen, nego zato jer ponosno radim i služim kao pripadnik Hrvatske vojske."

Admiral Hranj tijekom razgovora s najboljim vojnicima i dočasnicima istaknuo je važnost prepoznavanja najboljih u Oružanim snagama kako bi im se odalo priznanje za njihov rad, ali i motiviralo ostale.

Pohvalivši ih i čestitavši im naglasio je kako je svaka dužnost i zadaća u Oružanim snagama iznimno važna. "Vi pokazujete da vam je stalo do toga što radite, a to je jako bitno jer bez zadovoljnog vojnika i dočasnika ne može se računati ni na spremnost postrojbe." Admiral Robert Hranj na kraju im je još jednom zahvalio na doprinosu i rezultatima iza kojih stoji velik trud i angažman te im poručio da nastave dalje i da budu primjer svojim kolegama.

"Naš motiv kao pripadnika Hrvatske vojske jest da je učinimo još boljom čuvajući domovinu, pomažući saveznicima i civilnim strukturama," poručio im je admiral Hranj uz poruku da taj krug zalaganja, truda i spremnosti šire i na ostale pripadnike Hrvatske vojske.

Načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga RH admirал Robert Hranj tijekom razgovora s najboljim vojnicima i dočasnicima istaknuo je važnost prepoznavanja najboljih u Oružanim snagama kako bi im se odalo priznanje za njihov rad, ali i motiviralo ostale

HKoV

Vojnicima i dočasnicima Hrvatske kopnene vojske, koji su se u radu istaknuli profesionalnim stavom, iznimnim zalaganjem i predanošću, uručene su plakete i pohvalnice

BEZ PRAVIH LJUDI U VOJSCI NEMA NAPRETKA

Najbolji vojnici i dočasnići Hrvatske kopnene vojske za prosinac 2019. te siječanj, veljaču, ožujak i travanj 2020. okupili su se 4. lipnja u Zapovjedništvu HKoV-a u Karlovcu gdje im je zapovjednik HKoV-a, general-bojnik Boris Šerić sa suradnicima čestitao i uručio plakete i pohvalnice. Vojnik Kruno Krulić, pripadnik GOMBR-a, proglašen je najboljim vojnikom prosinca 2019. jer je tijekom večernjeg izlaska izvan radnog vremena u Valpovu priskočio u pomoć ženi kojoj je pozlilo. Pozvao je hitnu pomoć i osobu, koja je bila bez svijesti i vitalnih znakova života, više puta reanimirao te joj zatim pomagao tijekom epileptičnog napada koji je uslijedio, sve prije dolaska liječničke ekipe. O pothvatu u kojem je spasio ljudski život poslije nije pričao, nego se tek intervencijom MUP-a saznao o njoj. Narednik Josip Ilijević, najbolji dočasnici prosinca 2019., pripadnik GOMBR-a, istaknuo se svojim trajnim pro-

NAJBOLJI VOJNICI I DOČASNICI HKoV-a

- Prosinac 2019.:** vojnik Kruno Krulić (GOMBR) i narednik Josip Ilijević (GOMBR)
Siječanj 2020.: vojnikinja Maja Stojanović (INŽP) i desetnik Josip Mornar (GMBR)
Veljača 2020.: vojnik Adrijan Šanta (GOMBR) i desetnik Danijel Gelo (GOMBR)
Ožujak 2020.: vojnik Siniša Teteši (INŽP) i skupnik Nikola Sertić (INŽP)
Travanj 2020.: razvodnik Mario Krnić (INŽP) i narednik Damir Vulaković (INŽP)

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Mladen Čobanović

fesionalnim stavom, nastupom, znanjem i domoljubljem kojim utječe na sve pripadnike svoje brigade. Narednik Ilijević u svoje je slobodno vrijeme kroz provedbu borilačkih vještina osmislio, isplanirao i oživio tjelesnu spremnost u GOMBR-u te započeo proces razvoja obučavatelja koji će u svojim postrojbama provoditi obuku. S timok kineziologa HKoV-a sudjelovao je u izradi priručnika *Temejlji samoobrane u OSRH*.

Najbolja vojnikinja siječnja 2020., Maja Stojanović, pripadnica Inženjerijske pukovnije isticala se svojim zalaganjem na obuci te spremnošću za učenje i usvajanje novih znanja. Visoke ocjene na provjerama tjelesne spremnosti, kontinuirano usavršavanje u području KIS-a, profesionalni vojnički izgled i ponašanje dokazuju da je Maja Stojanović jedna od najboljih vojnikinja u kolektivu.

Najbolji dočasnik siječnja 2020. pripadnik je GM-BR-a, desetnik Josip Mornar koji je u Hrvatskoj vojsci od 2007., medicinski je tehničar i sin nekadašnjeg pripadnika 4. gbr. Desetnik Mornar početkom 2020. svjedočio je prometnoj nesreći na državnoj cesti s ozlijedenim sudionicima te je prije dolaska hitne pomoći i vatrogasaca priskočio i pružao pomoć stradalima. Njegova spontana reakcija pridonijela je spašavanju stradalih i pokazateli je trajne spremnosti pripadnika Hrvatske vojske da rade na dobrobiti civilne zajednice.

Vojnik Adrian Šanta, pripadnik GOMBR-a, proglašen je najboljim vojnikom HKoV-a u veljači istaknuvi se na pripremama i provedbi školskog i situacijskog gađanja OMP te formalnog vanjskog ocjenjivanja 1. Tv. 2. Ts. Tb Kune. Također, vojnik Šanta sudjelovao je u prijevozu tenkova na Slunj pokazujući iznimno zalaganje i vojnički pristup obavljanju dodijeljene mu zadaće te je izvrstan primjer savjesnog i predanog vojnika OSRH.

Desetnik Andrija Gelo, pripadnik GOMBR-a i najbolji dočasnik veljače, u Hrvatskoj je vojsci od 2005., a istaknuo se provodeći pripremu kandidata GOMBR-a u vojarni 5. gardijske brigade Slavonski sokolovi u Vinkovcima za njihov odlazak u Središte za razvoj vođa "Marko Babić". Zahvaljujući visokom

Pozornik Siniša Teteši pripadnik Inženjerijske pukovnije zbog svoje predanosti i angažiranosti u sanaciji štete od potresa koji je pogodio Zagreb proglašen je najboljim vojnikom ožujka 2020. u Hrvatskoj kopenoj vojsci, ali i u OSRH. Zahvaljujući na dobivenom priznanju pozornik Teteši naglasio je kako je ponosan na pripadnost Hrvatskoj vojsci te kako mu je posebna čast što su njegovi prvonadređeni prepoznali njegov rad i trud.

stupnju znanja, stručnosti, staloženosti i odgovornosti desetnik Gelo prenio je znanje na kandidate i motivirao ih postavljajući visoke standarde u obavljanju dužnosti.

PREDANOST U ZADAĆAMA

Pozornik Siniša Teteši, pripadnik Inženjerijske pukovnije, najbolji je vojnik HKoV-a, ali i čitavih Oružanih snaga za mjesec ožujak. On se neposredno nakon velikog potresa koji je pogodio Zagreb 22. ožujka 2020. istaknuo svojom poduzetnošću i požrtvovnošću u izvanrednoj zadaći saniranja posljedica potresa. Pozornik Teteši, tijekom dnevног angažmana, u svakom je trenutku bio profesionalan, predan i posvećen provedbi svih zadaća.

Skupnik Nikola Sertić, pripadnik Inženjerijske pukovnije proglašen je najboljim dočasnikom ožujka zbog svojeg angažmana i predanosti u aktivnostima koje su uslijedile neposredno nakon potresa u Zagrebu. Među prvima počeo je raditi na organizaciji upućivanja inženjerijske tehnike iz vojarne na zagrebačke ulice. Dolaskom na mjesto razmještaja preuzeo je na sebe organizaciju rada dviju inženjerijskih skupina angažiranih na sanaciji i raščišćavanju na Trgu bana Jelačića, u Ilici i okolnim ulicama te oko zgrade Pravnog fakulteta.

Razvodnik Mario Krnić, pripadnik Inženjerijske pukovnije, najbolji je vojnik travnja. Istaknuo se kad je u Osijeku iz rijeke Drave spasio muškarca od utapanja. Dobivši informaciju o događaju skočio je u rijeku, izvukao unesrećenog, pružio mu prvu pomoć i bio uz njega do dolaska hitne pomoći i policije.

Narednik Damir Vulaković, pripadnik Inženjerijske pukovnije, odoru hrvatskog vojnika nosi od 1991., a predanošću i požrtvovnošću iskazanom u travnju, tijekom sanacije posljedica potresa u Zagrebu, zavrijedio je naslov najboljeg dočasnika travnja. Narednik Vulaković bio je angažiran u pružanju pomoći civilnim strukturama tijekom uklanjanja dijela sjevernog tornja zagrebačke katedrale kad je postavljao koncentrirane eksplozivne naboje zbog oslabljivanja kamene mase između spojnih klinova, presijecanje čeličnog užeta natega te osigurao sigurno uklanjanje dijela tornja.

Zahvaljujući najboljim vojnicima i dočasnicima na njihovoj predanosti, radu i zalaganju te im čestitajući na tituli najboljih, koju su zavrijedili, zapovjednik HKoV-a, general-bojnik Boris Šerić rekao je: "Siguran sam da smo odabrali prave kandidate. U Hrvatskoj kopnenoj vojsci i u Hrvatskoj vojsci upravo su ljudi najvažniji segment. Bez pravih ljudi, bez vas – čak i uz vrhunsku tehniku ili najbolja tehnološka dostignuća – nema napretka."

HRM

SPOJILI SMO LJUBAV PREMA MOTORIMA I VOJNOJ SLUŽBI

"Zeleni vitezovi MMC Green Knights Croatia" hrvatska je podružnica vojnog motociklističkog kluba osnovanog početkom 2000. u New Jerseyju, a u Hrvatskoj djeluju već sedam godina. Glavni su im ciljevi humanitarni rad i promicanje sigurnog motociklizma pa tako organiziraju humanitarne akcije, a redovito se odazivaju i pozivima za darivanje krvi

Iako vlasnike limenih ljubimaca na dva kotača najčešće povezujemo uz brzu vožnju i divljanje na cestama, ovi su bajkeri nešto drugačiji. Kod njih je najvažnija disciplina i red, u klubu vladaju stroga pravila, a glavni su im ciljevi humanitarni rad i promicanje sigurnog motociklizma. Njihovi članovi isključivo su djelatnici Ministarstva obrane i Oružanih snaga, a prije nego što postanu punopravni članovi, predstoji im polaganje probnog roka uz mentorstvo u trajanju od najmanje šest mjeseci. Oni su članovi vojnog motokluba "Zeleni vitezovi MMC Green Knights Croatia", a njihov broj raste iz godine u godinu.

Riječ je o hrvatskoj podružnici vojnog motociklističkog kluba Zeleni vitezovi osnovanog početkom

TEKST
Martina Butorac
FOTO
Tomislav Brandt

Zelena je službena boja Kluba, a na ambamu se nalazi službeni grb i funkcija koja se obnaša u Klubu te međunarodna oznaka, koja je zajednička za sve klubove u svijetu. Pripadnici ukupno 121 vojske članovi su ovog međunarodnog vojnog motociklističkog kluba i upravo pripadnici Hrvatske vojske nose taj broj na svojim službenim oznakama

2000. u New Jerseyju, a u Hrvatskoj odnedavno imaju i drugu podružnicu.

"Prvu podružnicu, koju čine članovi iz Istre, Primorja pa sve do Zagreba osnovali smo 2013. U početku nas je bilo pet, a krajem prošle godine osnovana je i druga podružnica u Splitu. Sad nas je ukupno 18, a naš je cilj da nam se priključi što više ljudi i da što više humanitarno djelujemo," objašnjava nadnarednik Davor Fak, predsjednik Green Knights Croatia 1.

Budući da je humanitaran rad jedan od glavnih ciljeva ovog bajkerskog kluba, članovi imaju obvezu organizirati najmanje jednu humanitarnu akciju godišnje.

"Sav novac koji prikupimo u nekoj humanitarnoj akciji mora biti strogo namjenski potrošen," pojašnjava nadnarednik Fak. Dosad su članovi Kluba skupljali novac za djecu s posebnim potrebama, zatim liječenje kolege, prikupljali su pomoć za beskućnike, a redovito se odazivaju i pozivima za darivanje krvi.

PRAVILA PONAŠANJA

"Svi mi u splitskoj podružnici Kluba volimo voziti motore, a radimo na različitim brodovima i nemamo se priliku često družiti. Zajedničko nam je to što volimo pomagati ljudima, a i svi smo darivatelji krvi," kaže predsjednik splitske podružnice Green Knights Croatia 2 skupnik Marko Svirčić. Zadnju takvu akciju splitska podružnica Zelenih vitezova imala je prije desetak dana kad su se članovi odazvali pozivi-

Budući da je humanitarni rad jedan od glavnih ciljeva ovog bajkerskog kluba, članovi imaju obvezu organizirati najmanje jednu humanitarnu akciju godišnje

vu za darivanje krvi Kliničkog bolničkog centra Split.

Važno je napomenuti kako su Statutom članovima Kluba propisana stroga pravila ponašanja što znači da moraju čuvati njegov ugled te da za svako neprimjereno ponašanje slijedi disciplinska mjera. Za red i stegu u Klubu brine narednik Tomislav Biljak, koji uz smijeh ističe kako je njegova uloga simbolična te da zapravo ima najmanje posla.

"Kako Hrvatsku vojsku predstavljamo kroz odoru i službu, tako je predstavljamo i na motorima na cesti. Iako motor vozim već 30-ak godina, nisam nikad bio član nekog motokluba. Osim zajedničkog druženja, ovom klubu najviše me privuklo to što prezentiramo Hrvatsku vojsku. Spojili smo ljubav prema motorima i službi u jedno. Kao i u vojnoj službi, moramo voditi računa prije svega o ugledu Hrvatske vojske što znači da se na cesti držimo svih propisa i pravila, a na zaštitnim odjelima svi nosimo i službene oznake," tumači narednik Biljak.

VOJNA TEHNIKA // NOVOSTI

"KANSAS CITY" BEZ SVEČANOSTI

Novi američki ratni brod za priobalno djelovanje (Littoral Combat Ship – LCS) USS "Kansas City" (LCS 22) stigao je 24. svibnja u svoju matičnu luku u San Diegu. Riječ je o plovilu klase Independence, tj. LCS-u karakterističnom po trimaranskoj formi trupa. Američka ratna mornarica uvest će ga u operativnu uporabu 20. lipnja. "Kansas City" dijelit će vojnomornaričku bazu u San Diegu sa sestrinskim brodovima: "Independence" (LCS 2), "Coronado" (LCS 4), "Jackson" (LCS 6), "Montgomery" (LCS 8), "Gabrielle Giffords" (LCS 10), "Oma-ha" (LCS 12), "Manchester" (LCS 14), "Tulsa" (LCS 16), "Charleston" (LCS 18) i "Cincinnati" (LCS 20). Brod je u suradnji s tvrtkom General Dynamics izgrađen u brodogradilištu tvrtke Austal USA u Mobileu, Alabama. Mornarica je, nažalost, zbog pandemije koronavirusa i ograničenja velikih javnih događaja otkazala tradicionalnu svečanost primopredaje i ulaska broda u operativnu uporabu. "Kansas City" je 21. plovilo LCS koje će se dostaviti mornarici te 11. brod inačice Independence koji će se pridružiti floti.

Maja Ptić Grželj

BELL 505 U CRNOJ GORI

Tvrtka Bell Helicopters objavila je 5. lipnja da je Crna Gora potpisala ugovor o kupnji dvaju obučno-trenažnih helikoptera Bell 505 Jet Ranger X za svoje zrakoplovstvo. Ugovor predviđa i obuku tri pilota u Francuskoj i osam zrakoplovnih tehničara u Bellovoj trenažnoj akademiji smještenoj u Fort Worthu, Teksas. Letjelice će biti konstruirane u tvornici Bell Textron Canada u Québecu, a prodaja se provodi po načelu *government-to-government* preko tvrtke Canadian Commercial Corporation. Isporuka letjelica u Crnu Goru bit će izvršena iz servisnog središta tvrtke u Pragu. Ukupna vrijednost nabave je 3,26 milijuna eura. Kako navodi proizvođač, helikopter uključuje pilotsku kabину opremljenu upravljačkim paketom Garmin G1000H te različite mogućnosti adaptacije stražnjeg prostora. Tu je i dvokanalni digitalni sustav za nadzor motora FADEC (Full Authority Digital Engine Control). U

Foto: Bell Textron

osnovnoj inačici, Bell 505 uz pilota može prevoziti još četiri osobe. Najveća brzina je 231 km/h, dolet 566 km, a kapacitet nošenja korisnog tereta 680 kg. Riječ je o novom tipu letjelice, koja je certificirana 2017./2018., a prošle je godine bila izložena na sajmu ASDA u Splitu.

Domagoj Vlahović

NOVE INAČICE JAPANSKOG OKLOPNOG VOZILA

Foto: Ministry of Defense (Japan)

Agencija za nabavu, tehnologiju i logistiku (ATLA) japanskog ministarstva obrane ovlastila je domaću tvrtku Mitsubishi Heavy Industries (MSI) da razvije tri prototipa novih inačica oklopног vozila Type 16. Ugovor je vrijedan 21,5 milijuna dolara, a podrazumijeva tri vozila: borbeno vozilo pješaštva, izvidničko borbeno vozilo i manevarsко borbeno vozilo s minobacačem. Prototipovi će se bazirati na podvozju 8 x 8 na kojem "leži" i aktualno manevarsко borbeno vozilo / lovac tenkova Type 16 MCV (Maneuver Combat Vehicle). Prema objavi portala Jane's, ugovor je potpisан 20. prosinca prošle godine, a prototipovi će biti završeni do ožujka 2022. Nova vozila bit će razvijena u sklopu projekta Zajednička taktička vozila na kotačima. Po dimenzijama i komponentama bit će slična MCV-u, no masa bi im trebala biti manja od MCV-ovih 26 tona. Jane's nagada i da će inačica s minobacačem ispaljivati mine kalibra 120 mm, a borbeno vozilo pješaštva bit će opremljeno sustavom za upravljanje bojišnicom koji će mu omogućiti združeno djelovanje s MCV-om. Japanska kopnena vojska i ATLA u međuvremenu i dalje vrše odabir novog vozila na kotačima koje bi trebalo zamijeniti oklopne prijevožnjake Type 96, također u kotačnoj konfiguraciji 8 x 8.

Domagoj Vlahović

KONZORCIJ ZA FSS

Ilustracija: Team Resolute

Sjevernoirski brodograditelj Harland & Wolff, najpoznatiji po gradnji putničkog broda "Titanic", udružio se sa španjolskom Navantijom i osnovao konzorcij Team Resolute. Tvrtke će se natjecati za niz potencijalnih ugovora, uključujući program FSS (Fleet Solid Support) britanskog ministarstva obrane za opremanje ratne mornarice brodovima za potporu. Taj je program krajem 2019. prekinut jer naručitelj nije bio zadovoljan ponudama, no čini se da će biti obnovljen do kraja ove godine, vjerojatno u rujnu. Prema prijašnjim statkama natječaja, brodovi bi trebali imati istisninu od 40 000 tona, a ukupna cijena programa iznosila bi oko 1,5 milijardu funti (1,9 milijardi dolara). Konzorciju se u ulozi podizvođača priključio i britanski projektni ured BMT. Brodovi iz programa FSS većinom bi trebali prevoziti čvrsti teret i davati potporu udarnim skupinama dvaju nosača zrakoplova klase Queen Elizabeth. Kao ključne, ali ipak simbolične adute, Team Resolute navodi 159 godina brodograđevnog iskustva i dva najveća suha doka u Europi tvrtke Harland & Wolff, dizajnersko iskustvo BMT-a i svjetsku reputaciju Navantije. Ako konzorcij pobijedi, flotu FSS-a dizajnirao bi BMT, a brodovi bi se gradili u Belfastu, što bi uključilo širu britansku brodograđevnu industriju, materijale i opremu. Navantia će Harlandu i Wolffu osigurati tzv. digitalno brodograđevno znanje, kojim bi se učinkovitost gradnje plovila poboljšala do 20 posto.

Maja Ptić Grželj

VOJNA TEHNIKA // NOVOSTI

PODMORNICA "KNEZ VLADIMIR" U UPORABI

Foto: Ministry of Defence of the Russian Federation

Zapovjednik ruske mornarice admiral Nikolaj Jevmenov potpisao je certifikat o primopredaji najnovije podmornice klase Borej, imena "Knez Vladimir" i naoružane balističkim raketama. Kako je i sam naveo, datum svečane ceremonije prijma podmornice u mornaricu bit će uskoro objavljen. Spomenuti certifikat potpisani je nakon uspješnog završetka svih faza ispitivanja podmornice u okviru programa primopredajne pokušne plovidbe. "Knez Vladimir" bit će raspoređen i izvršavat će zadaje u sastavu Sjeverne flote.

Podmornica je izgrađena u brodogradilištu Sevmaš, dijelu ruskog brodograđevnog holdinga United Shipbuilding Corporation. Prvotno je isporuka bila planirana za 2017., ali brojni tehnički problemi prouzročili su znatna kašnjenja. Sredinom svibnja ove godine nova podmornica provela je zadnju pokusnu plovidbu i s njom povezana ispitivanja u Bijelom moru, tijekom kojih su prethodno prijavljeni nedostaci potpuno sanirani.

"Knez Vladimir" prva je modernizirana podmornica klase Borej-A (Projekt 955-A). Može nositi 16 balističkih projektila RSM-56 Bulava (NATO-ova oznaka SS-NX-30), koji imaju dolet veći od 10 000 km, a nastali su modifikacijom projektila SS-27 Topol-M. Svaki projektil Bulava može nositi do deset MIRV bojnih glava, od kojih je svaka programirana za gađanje zasebnog cilja, dometa većeg od 8000 km. U brodogradilištu Sevmaš planira se gradnja osam podmornica u klasi. Osim spomenute "Knez Vladimir", u različitim su fazama gradnje još četiri jedinice.

Maja Ptić Grželj

REPUBLIKA HRVATSKA MINISTARSTVO OBRANE UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju članka 27. stavka 3. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, broj: 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i točke II. Odлуke o osnivanju Povjerenstva za utvrđivanje prijedloga izbora kandidata za popunu slobodnih ustrojbenih mjesta na temelju internog oglasa, KLASA: 023-03/14-03/1, URBROJ: 512-01-14-103 od 19. veljače 2014., objavljuje

INTERNI OGLAS

za popunu radnih mјesta u Samostalnoj službi za vojni zračni i pomorski promet

1. Odjel za istraživanje zrakoplovnih nesreća i ozbiljnih nezgoda VIŠI STRUČNI SAVJETNIK – VIŠI ISTRAŽITELJ ZA ODRŽAVANJE

Uvjeti:

- ustrojbeni čin: pukovnik
- ustrojbeni VSSP: D13PC53
- preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili specijalistički diplomski stručni studij ili preddiplomski sveučilišni studij ili stručni studij u trajanju od najmanje tri godine, **tehničkog, društvenog ili prirodnog smjera**
- znanje engleskog jezika
- znanje iz područja održavanja VZiT-a.

Kandidati osim propisanih uvjeta moraju ispunjavati uvjete iz članka 34. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

Prijave s dokazima o ispunjavanju navedenih uvjeta za interesirani kandidati mogu dostaviti na adresu: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Uprava za ljudske potencijale, Stančićeva 6, 10 000 Zagreb.

**Rok za podnošenje prijava je 15 (petnaest) dana
od dana objave oglasa u Hrvatskom vojniku.**

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE**

Na temelju članka 4. stavka 1. Pravilnika o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, br. 158/13) i Plana prijma osoblja za 2020. godinu (KLASA: 022-03/20-42/01, URBROJ: 50301-29/23-20-2 od 27. veljače 2020.)

objavljuje

**INTERNI OGLAS
za upućivanje djelatnih vojnika / mornara i djelatnih dočasnika
na osposobljavanje za časnike**

Izrazi koji imaju rodno značenje u ovom tekstu oglasa odnose se jednako na muški i ženski rod.

Na osposobljavanje za časnike (kandidati za časnike) u 2020. godini bit će upućeno do 50 kandidata iz kategorije djelatnih vojnika / mornara i djelatnih dočasnika Oružanih snaga Republike Hrvatske prema rodu/službi/struci i njihovim specijalnostima.

Uvjeti:

- završen najmanje stručni studij ili preddiplomski sveučilišni studij
- najviše navršenih 30 godina života do kraja kalendarske godine u kojoj se upućuje na osposobljavanje za časnika.

Kandidati osim propisanih uvjeta moraju ispunjavati i uvjete iz članka 34., 35. i 43. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19).

Svi kandidati uz prijavu s dokazima o ispunjavanju traženih uvjeta trebaju priložiti i dokaz da se protiv njih ne vodi kazneni postupak (ne stariji od šest mjeseci).

Ako broj kandidata iz kategorije djelatnih vojnika / mornara i djelatnih dočasnika koji udovoljavaju općim i posebnim uvjetima bude veći od broja kandidata utvrđenog godišnjim planom prijma osoblja, provedeće se vrednovanje kandidata prema rodovima/službama/strukama, a odabir će izvršiti Povjerenstvo, sve u skladu s odredbama Pravilnika o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, br. 158/13).

Očekivano upućivanje na osposobljavanje za časnike je rujan 2020. godine. Osposobljavanje traje do deset mjeseci.

Prijave s dokazima o ispunjavanju traženih uvjeta dostavljaju se u Središnjicu za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb. Dodatne obavijesti kandidati mogu dobiti na tel: 01/3784-812 i 3784-813.

Rok za podnošenje prijava je 14 (četrnaest) dana od objave oglasa u Hrvatskom vojniku.

KOPNENA VOJSKA

BRITANSKI AJAX

Nabava novih borbenih oklopnih vozila jedan je od najvažnijih projekata modernizacije Ministarstva obrane Ujedinjenog Kraljevstva. Našao se, međutim, na vjetrometini ušteda u proračunu i velikih ustrojbenih promjena

TEKST
Vedran Slaver

Nabava vozila Ajax rezultat je puno opsežnijeg programa Ministarstva obrane Ujedinjenog Kraljevstva pod imenom FRES (Future Rapid Effect System) pokrenutog još krajem prošlog stoljeća. Njim se namjeravalo nabaviti čak četiri tisuće novih oklopnih vozila u dvije glavne serije. To su FRES Specialist Vehicle (SV), tj. izvidnička vozila, i FRES Utility Vehicle (UV), tj. višenamjenska vozila na kotačima koja bi obuhvaćala

velik broj inačica i namjena za mehanizirano pješaštvo. Međutim, program FRES oduljio se zbog finansijskih ograničenja koja prate Britansku vojsku od kraja hladnog rata. S tim je došlo i do smanjivanja vojske te povezanih čestih konceptualnih promjena u vezi s ustrojem, zadaćama i željenim sposobnostima. Zbog takve situacije dvije su komponente FRES-a krenule svojim putem. FRES SV postao je 2010. godine SCOUT SV, a praktički ugašen FRES

UV oživljen je 2015. i dobio ime MIV (Mechanised Infantry Vehicle). Taj je dio programa 2019. rezultirao odlukom o nabavi njemačkog Boxera.

ODABIR ASCOD-a

Primarni je cilj programa FRES SV, odnosno SCOUT SV bila zamjena serije vozila CVRT (Combat Vehicle Reconnaissance (Tracked)). Osim osnovne borbeno-izvidničke inačice naoružane topom kalibra 40 mm s teleskopskim streljivom, vojska

Foto: UK Ministry of Defence

je tražila i niz drugih inačica, kao što je zapovjedna, za upravljanje vatrom, izvlačenje, daljinsko izviđanje i nadzor, inženjerijsko izviđanje i slično. Prvotno je planirana nabava kroz tri bloka, tj. tranše, svaka sa svojim settom inačica i ukupno više od tisuću vozila. Međutim, na kraju se potpuno odustalo od trećeg bloka, a dio inačica drugog bloka prebačen je u prvi blok nabave koji će na kraju, po svemu sudeći, biti i zadnji, tj. jedini.

Budući glavni britanski oklopnjak na gusjenicama: prototip Ajaxa s kamuflažom na predstavljanju u ožujku 2016. godine

U ožujku 2009. odabrana platforma tvrtke BAE Systems na osnovi vozila CV90, te General Dynamicsovo (GD) rješenje na osnovi ASCOD-a (Austrian Spanish Cooperation Development). U ožujku 2010. odabir je pao na ponudu GD-a, kojem je dodijeljen ugovor za demonstracijsku fazu sa sedam prototipova u iznosu od oko 500 milijuna funti. Nakon provedenih testiranja, u rujnu 2014. ugovorena je i serijska proizvodnja 589 vozila u vrijednosti od tri i pol milijarde funti. Početak isporuke bio je planiran za 2017., što je i ostvareno s prvim dvama vozilima u rujnu te godine, i trebao bi trajati do 2026. Osim GD-a, glavni su partneri u projektu Lockheed Martin UK i Rheinmetall, koji su zaduženi za kupolu, te Thales UK

KOPNENA VOJSKA

Foto: UK Ministry of Defence

za ciljničke sustave. SCOUT SV dobio je 15. rujna 2015. konačno ime Ajax, po junaku iz grčke mitologije, na hrvatskom jeziku poznatom kao Ajant. Ime se odnosi na cijelu seriju vozila i na inačice s kupolom, a ostale inačice dobine su posebna imena po drugim grčkim junacima na A.

S KUPOLOM I BEZ NJE

Predviđene su tri inačice Ajaxa s kupolom. Prva je borbeno-izvidnička (Reconnaissance and Strike), od koje će biti isporučeno 198 vozila. Slijedi inačica za upravljanje združenom vatrenom potporom (Joint Fire Control), s 23 vozila. Zapravo je riječ o vozilu prednjih motritelja za usmjeravanje zračne potpore te topničke vatre s kopna i mora. Inačica za nadzor (Ground Based Surveillance) imat će 24 vozila: ona prevozi kopneni radarski sustav koji nije integriran s vozilom nego se postavlja u rad izvan njega. Sve tri inačice imaju tročlanu posadu s još jednim sjedećim mjestom u stražnjem dijelu vozila.

Predviđena je i nabava pet inačica bez kupole. Najbrojnija je, koju čini 112 vozila, zapovjedna inačica Athena. Ima pet članova posade od kojih su tri operatori sustava za upravljanje bojišnicom. Ares je oklopni transporter. Naručena su 93 vozila, a osim dvočlane posade prevozi još četiri vojnika izviđača koji mogu izvršavati zadaće kao što je ophodnja, držanje motriteljskih položaja, blisko izviđanje ciljeva i slično. Ares može prevoziti i protuoklopni tim s protuoklopnim sustavom Javelin. Slična je i inačica Argus, od koje je naručeno 51 vozilo, a namijenjena je inženjerijskom izviđanju. Uz jednak broj posade kao Ares, ima dodatnu posebnu opremu

Britanci programom Ajax žele zamijeniti vozila CVR(T). Fotografija je snimljena 2011. na pustinjskom terenu u Afganistanu

Španjolska oklopna vozila Pizarro (na fotografiji) i austrijska vozila Ulan potječu od GD-ova koncepta ASCOD (Austrian Spanish Cooperation Development), koji je poslužio kao osnova za Ajax

Udarni dio Ajaxova naoružanja inovativni je top kalibra 40 mm s teleskopskim streljivom tvrtke CTA International

Foto: UK Ministry of Defence

u vidu ralice, sustava za mjerjenje nagiba terena i dimenzija usjeka, rova i slično. U vozilu će biti i oprema za daljinsko aktiviranje eksploziva te oprema za označavanje sigurnog prolaza, primjerice u minskom polju. Put pokazuju zastavice koje se zabadaju iza vozila.

Na kraju, tu su i dvije logističke inačice, Apollo i Atlas, koje rade u paru. Vozila Apollo bit će pedeset. To su zapravo terenske radionice s teleskopskim kranom nosivosti pet tona, koji može podignuti Ajaxov pogonski sklop (motor plus transmisija, tzv. Powerpack). Opremljen je svim potrebnim alatom i može vući prikolicu s pričuvnim dijelovima, uključujući i kompletan pogonski sklop. Posadu čine četiri člana. Vozila Atlas naručeno je 38, a namijenjena su ponajprije izvlačenju drugih vozila iz obitelji Ajax. Atlas je opremljen primarnim vitlom vučne sile 300 kN te sekundarnim vitlom od 8 kN. Za stabilnost pri radu vozilo s prednje strane ima široko spuštajuće "stopalo" koje izgleda kao uska ralica. Posadu čine tri člana. Inačicama bez kupole za samoobranu služi Kongsborgova daljinski upravljana oružna stanica Protector s teškom strojnicom.

VELIK I SNAŽAN

Vozila CVR(T), koja bi trebalo zamijeniti Ajax, prilično su kompaktna: njihova se masa ovisno o inačici kreće oko osam do devet, a ne prelazi 13 tona. Zamjena je znatno veća, a po svemu osim po broju vojnika koje prevozi može se smatrati klasičnim predstavnikom modernog borbenog vozila pješaštva (BVP). To je i logično jer je BVP i spomenuti

Foto: Ejército de Tierra

AJAX

borbeno-izvidnički;
združena vatrena potpora; nadzor

APOLLO

popravak i vuča oštećenih
vozila

ATLAS

izvlačenje vozila

ATHENA

mobilno zapovjedno mjesto
na bojišnici

ARES

prijevoz specijalističkih timova

ARGUS

inženjerijsko izviđanje

ASCOD (imena Ulan u Austriji i Pizzaro u Španjolskoj). Osnovne su dimenzije Ajaxa: duljina 7,62 m, širina 3,53 m, visina inačice s kupolom bez daljinski upravljljane oružne stanice 3 m. Ono što najviše privlači pažnju jest da je višestruko teži od CVR(T)-a: operativna masa vozila iznosi 34 tone, dok je najveća dopuštena 38 tona, uz mogućnost rasta do 42 tone. Raspored posade i glavnih komponenti vozila je standarni. Dakle, vozač je naprijed kod motora, a iza njega ide borbeni odjeljak s kupolom za preostala dva člana posade. U stražnjem je dijelu koristan prostor koji inače kod BVP-a služi za smještaj iskrcajnog dijela posade, a ovdje u prvom redu za smještaj posebne opreme.

Pri najvećoj dopuštenoj masi od 38 tona Ajax ima i dalje vrlo dobar odnos snage i mase od 21 KS/t. To mu omogućuje pogonski sklop koji se sastoji od automatskog prijenosa Renk HSWL 256B sa šest brzina za kretanje naprijed i pet za nazad te 15,9 litarskog V8 dizelskog motora Rolls Royce/MTU 8V199 snage 800 KS (600 kW). Riječ je o ojačanoj inačici motora koji je ugrađen i u vozila Boxer. Ta tvrtka osigurava i sustav hlađenja te po motoru dva generatora od 550 A. Ovjes je klasični s torzijskim šipkama i hidrauličkim amortizerima. Najveća brzina iznosi 70 km/h, a operativni domet oko 500 km. Vozilo svladava okomite zapreke visine do 0,75 m te rov širine do 2,5 m.

ZAŠTITA NA SVIM RAZINAMA

Razina oklopne zaštite Ajaxa nije objavljena, ali već prema onome što se može vidjeti izvana jasno je da je riječ o visokom stupnju zaštite, a i masa vozila govori u prilog tome. Oklopna zaštita ASCOD-a 2 je razine 4 do 5 prema STANAG-u 4569. To znači da štiti od zrna 14,5x114 AP ispaljenog sa 200 metara, odnosno kod razine 5 od zrna 25 mm tipa APDS-T sa 500 m. Sigurno je da ni kod Ajaxa ne bi trebala biti manja. Posebno se ističe prilično prostran i debeo dodatni pasivni oklop postavljen na bokovima vozila: u najmanju je ruku optimiziran za zaštitu od lakih pješačkih lansera raketa i granata kao što je RPG-7. Protuminska zaštita osigurava se dvostrukim podom vozila, a procjenjuje se da joj je najniža razina 3 poput ASCOD-ove, dakle, štiti od detonacije mine mase 8 kg pod bilo kojim dijelom trupa. Moguće je i da joj je razina 4 (otporna na minu od 10 kg).

Sastavni je dio zaštite vozila i sustav maskiranja Mobile Camouflage System (MCS) Saabova brenda Barracuda, čije je postavljanje predviđeno od početka razvoja Ajaxa. MCS je vrlo napredan višespektarski sustav koji pokriva vidljivi spektar blizak infracrvenom, infracrveni te radarski spektar u rasponu od 1 do 100 GHz. Tako bitno smanjuje vjerojatnost detekcije i poslijedično zahvata vozila ciljničkim sustavima te vođenim projektilima protivnika.

**Osnovne su
dimenzije
Ajaxa: duljina
7,62 m,
širina 3,53 m,
visina inačice
s kupolom
bez daljinski
upravljljane
oružne
stanice 3 m.
Masa može
biti i 42 tone**

Dođe li ipak do otkrivanja vozila, aktivira se zaštitna elektronika. Čine je senzori za upozoravanje na lasersko označavanje sustava E-LAWS izraelskog Elbit Systemsa postavljeni na četiri kuta kupole, tj. na sve četiri strane tijela vozila kod inačica bez kupole. E-LAWS otkriva, kategorizira i locira laserske izvore kao što su daljinomjeri, protuoklopni sustav s laserskim vođenjem, infracrveni markeri, ali i, što je posebno zanimljivo, simulatori vatrenog djelovanja pri obuci (npr. MILES, koji koristi i Hrvatska kopnena vojska). U dostupnim izvorima može se naći informacija da Ajax ima i Elbitov infracrveni sustav VIRCM (Vehicle Infra-Red Counter-Measure) za ometanje protuoklopnih sustava vođenih žicom ili radijskim signalom. Inače, VIRCM je ugrađen na modernizirane tenkove Merkava III u sastavu izraelske vojske. U sustav zaštite ugrađeni su i bacači višespektarskih dimnih granata koje blokiraju infracrveni i laserski elektromagnetski spektar, a koji se mogu automatski aktivirati po uočenoj ugrozi. Na koncu popisa

KOPNENA VOJSKA

senzora Ajax ima i komplet LCD 3.3 tvrtke Smiths Detection za otkrivanje opasnih tvari kao što su bojni otrovi i industrijske otrovne kemikalije.

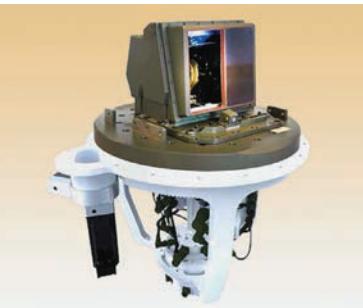
TOP KAO GLAVNA ZNAČAJKA

Kupola Ajaxa temelji se na dizajnu kupole Lance koju Rheinmetall promovira na svojim oklopnim vozilima KF41 i Boxer. Kod Ajaxe, njemačka je tvrtka zadužena samo za proizvodnju ljuštture kupole te integraciju naoružanja, dok integraciju ostalih sustava obavlja Lockheed Martin UK. Kupola prima dva člana posade, tj. zapovjed-

Pripadnici bojne "C" regimenter Household Cavalry Britanske vojske na noćnom dijelu vježbe Iron Scout 3. Postrojba bi uskoro trebala biti opremljena vozilima Ajax, ali i preustrojena te postati dio nove Strike brigade

nika vozila i ciljača. Tržište nudi i daljinski upravljane besposadne kupole, koje imaju prednosti u smislu nezauzimanja korisnog prostora u tijelu vozila te potencijalno manje izloženosti posade. No, Britanci su zaključili da im zasad više odgovara klasično rješenje, najviše zbog boljeg pregleda situacije oko vozila. Naime, točka s koje se promatra kod kupole s posadom na višem je položaju, što omogućuje i korištenje klasičnih periskopa koji, za razliku od kamera, ne ovise o napajanju i imaju beskonačnu razlučivost. Kod vozila namijenjenih izviđanju, pa tako i Ajaxe, iznimno je bitna što veća situacijska svjesnost.

Glavna je značajka Ajxova naoružanja inovativni top kalibra 40 mm s teleskopskim streljivom. Proizvodi ga CTA International, konzorcij koji su osnovali Nexter Systems i BAE Systems. Stabilizacija tog topa s cijevi duljine 70 kalibara

Zapovjednikov glavni panoramski optički senzor je Thalesov ORION

Foto: UK Ministry of Defence

izvedena je u dvije osi. Brzina paljbe iznosi 180 granata u minuti, a samo streljivo kalibra 40 x 255 (širina je zapravo 65 mm), osigurava dobre učinke protiv sve jačih oklopa BVP klase vozila. Kinetička granata APFSDS-T probija do 140 mm homogenog valjanog čelika na 1500 m, a brzina na ustima cijevi je 1640 m/s. Streljivo odgovara namjeni i zbog svoje relativne veličine: visokoeksplozivna programirana granata GPR-AB-T ima masu 2,2 kg. S druge strane, streljivo može učinkovito djelovati protiv pješaštva i probijati njegove za-klove: višenamjensko streljivo GPR-PD-T može probiti do 210 mm ojačanog betona. Kraj topa je smještena Heckler & Kochova spregnuta strojnica L94A1 od 7,62 mm. Na krovu s lijeve strane kupole može se umjesto zapovjednikova glavnog panoramskog optičkog bloka postaviti i Kongsbergova daljinski upravljava oružna

stanica Protector sa strojnicom FN MAG jednakog kalibra. Na prednjim kutovima kupole još se nalazi po osam Thalesovih bacača dimnih granata. Thales osigurava i ciljničko-motriteljske sustave. Zapovjednikov glavni panoramski optički senzor je ORION, koji je stabiliziran i namijenjen dalekometnom motrenju te otkrivanju ciljeva i pri kretanju vozila. Sastoji se od termalne kamere Catherine MP, laserskog daljinomjera te dviju HD TV kamera od kojih je jedna širokokutna, a druga ima bolju razlučivost, tj. domet. Za povezivanje s ostalim sustavima, prije svega sustavom za upravljanje vatrom, ORION koristi Ethernet sučelje kapaciteta 1 GB. Ciljač raspolaže Thalesovim fiksnim stabiliziranim blokom DNGST3, koji se sastoji od jednakih komponenti.

SITUACIJSKA SVJESNOST

Thales osigurava i termovizijske i TV kamere koje su postavljene na stranama tijela vozila (posebno je uočljivo kućište na prednjoj kosoj ploči) kako bi se osigurao pregled unutar 360 stupnjeva na manjim udaljenostima po danu ili noći za vozača, ali i cijelu posadu. Slike s tih kamera i ciljničkog sustava prikazuju se na zaslonima Codis TX osjetljivim na dodir i s pozadinskim LED osvjetljenjem kako bi bili čitljivi i na danjem svjetlu. Riječ je o modelu Codis TX-335S za ciljaču i zapovjednika i modelu s trostrukim zaslonom Codis TX-321S za vozača, koji osigurava sliku širine 120 stupnjeva. Jedinica za obradu slike VPU-101 upravlja svim procesima prijenosa i pohrane slike s kamera.

Ajax će dobiti novi taktički elektronički zapovjedni sustav MORPHEUS, umjesto dosad u Britanskoj vojsci standardnog Bowmana. MORPHEUS se odlikuje modularnom izvedbom koja omogućuje lakše praćenje napretka IT tehnologije. Za navigaciju se koristi kombinacija GPS-a i inercijskog sustava s laserskim giroskopom Talin tvrtke Honeywell. Neuobičajeno je rješenje mogućnost integriranja sustava razglaša dometa oko 300 m Vitavox OUTACOM, koji se postavlja na oružne stanice Protector.

Sve elektroničke sklopove povezuje i napaja elektronička "kralješnica" vo-

KOPNENA VOJSKA

zila CIDS (Core Infrastructure Distribution System), koju osigurava tvrtka Williams F1 Advanced Engineering, poznatija kao tim Formule 1. Nabava Ajaxa uključuje i obučni sustav koji se temelji na velikoj primjeni simulatora. Riječ je o 28 kompleta koji se sastoje od simulatora za obuku vozača FMDTS (Full Motion Driver Training Simulator), s mogućnosti nagibanja i zakretanja do šest stupnjeva, te simulatora kupole CTT (Crew Turret Trainer) sa svim funkcionalnostima prave kupole. Za obuku održavanja razine 2 i 3 namijenjen je sustav Maintenance Trainer Electrical.

UDARNE BRIGADE

Prema trenutačnim planovima, koji se temelje na britanskom Strateškom pregledu obrane i sigurnosti iz 2015., Ajax treba biti dio novih Strike (udarnih) brigada kopnene vojske, dijelom ustrojenih po uzoru na istoimene američke postrojbe. Plan je ustrojiti dvije takve postrojbe kojima bi osnova bile po dvije pukovnije mehaniziranog pješaštva u Boxerima i dvije pukovnije s Ajaxima. Od potonjih jedna će biti izviđnička, za što je Ajax prvotno i planiran, a druga bi praktički imala ulogu tenkovske postrojbe, tj. služila bi za izravnu vatrenu potporu mehaniziranim pješaštvima kojem nedostaje vatrena moć, jer bi njihovi Boxeri trebali imati samo oružne stанице sa strojnricama kalibra 12,7 mm i bacacima granata 40 mm.

Glavna je misao vodilja tog koncepta brzina. Naime, Strike brigada treba napredovati u borbi na velikim udaljenostima, biti logistički neovisna više od deset dana i koristiti disperziju kako bi protivničkom topništvu bila manje vidljiv i zanimljiv cilj. Takva brigada treba imati i mogućnost brzog rasporeda na udaljeno bojište, točnije više od 2700 km, kolika je primjerice udaljenost od Otoka do Tallinna u Estoniji ili Bukurešta u Rumunjskoj. U smislu disperzije postrojbe, kopnena vojska predviđela je neku vrstu najmenski organiziranog ojačanog voda kao osnovnu samostalnu postrojbu. On bi se u pravilu, što se vozila tiče, sastojao od četiri Ajaxa i četiri Boxera. Koncept je izazvao brojne kritike zainteresirane javnosti, koje ponajprije pro-

izlaze iz jedinstvene kombinacije gusjeničnog Ajaxa i kotačnog Boxera. Što se tiče brzog rasporeda pukovnije s Ajaxom na udaljena bojišta, on ovisi o velikom broju tegljača, kojih Britanska vojska nema dovoljno. Isto tako, više nema ni vlastite kapacitete za prijevoz željeznicom. Osim toga, željezница je u britanskom slučaju vrlo vrijedan cilj, podložan i kibernetičkom djelovanju. Raspoređivanje gusjeničnih vozila vlastitim pogonom na veće udaljenosti, makar bila posrijedi najnovija tehnologija, ne dolazi u obzir zbog znatno veće učestalosti kvarova pogonskog sustava nego kod kotačnih vozila. Kad se govori o taktičkoj pokretljivosti, takva postrojba, osim što ima problem u činjenici da su njezina vozila koja moraju usko surađivati različite brzine i prohodnosti, nije ništa brža ni agilnija od bilo koje standardne (protivničke) mehanizirane postrojbe, a to bi joj upravo trebao biti adut. Pitanje je i borbenе snage i otpornosti na gubitke njezina mješovitog voda, koji bi zapravo imao vatrenu moć (koja primarno dolazi od Ajaxa) i broj vojnika (desanti iz Boxera) gotovo na razini ubočajenog mehaniziranog voda od četiri borbenu vozila pješaštva. Je li to dovoljna snaga za kritični učinak po protivniku ili bi za to ipak trebala postrojba razine barem satnije?

**Fotografija koja
ohrabruje Britansku
vojsku i General
Dynamics: dužnosnici
ministarstva obrane
posjetili su 1. svibnja
tvornicu u Walesu
i stekli uvid u
proizvodnju Ajaxa u
uvjetima pandemije
koronavirusa**

STIŽE NOVI PLAN?

Problematična je i uporaba Ajaxa kao tenka jer tako nije ni zamislen. Iako vrlo dobro oklopjen i naoružan za svoju kategoriju vozila, u tome znatno zaostaje za modernim tenkom. S druge strane, nema integriran protuoklopni sustav pa postrojba u borbi s tenkovima ovisi o pješaštvu s prijenosnim protuoklopnim sustavima koji su uvelike izloženi protivničkoj vatri. Problematična je i zamisao o uporabi dalekometrenih protuoklopnih raketnih sustava ili topništva, jer uporaba

Foto: General Dynamics UK / Twitter

tih oružja još nije ni definirana kad je riječ o novim brigadama. Iluzorno je očekivati da će se moći uвijek birati uvjeti ulaska u borbu i izbjegavati detekciju jer, u krajnjoj liniji, ni Ajax ni Boxer nisu baš mala vozila a moderno bojište vrii senzorima. Tu je i pitanje logističke potpore disperziranim snagama i izvlačenja oštećenih vozila jer nije moguće svakom vodu osigurati vlastito vozilo za izvlačenje.

Dojam je da je koncept Strike pokušaj da se s manje sredstava učini više zbog znatnih fiskalnih ograničenja, tj. da se

Britanska vojska predviđela je neku vrstu namjenski organiziranog ojačanog voda s četiri Ajaxa i četiri Boxera (na fotografiji)

Predstavljanje Ajaxa na vojnoj izložbi DSEI 2019 u Londonu

razmišlja "izvan kutije", kako Britanci vole reći. Ipak, brigada Strike čini se adekvatna sa sukobe niskog intenziteta ili možda neke "konjaničke" zadaće tipa izviđanja, osiguranja prethodnice, bokova ili međuprostora glavnih snaga. S obzirom na to da je za 2020. najavljen, no zbog pandemije koronavirusa i odgodeno, donošenje novog Strateškog pregleda obrane i sigurnosti, nije izvjesno da će se Ajax operativno na kraju i naći u sastav takvih brigada i u trenutačno predviđenim ulogama. No, svakako će negdje trebati smjestiti ta vozila jer je projekt predaleko odmakao i uloženo je previše novca da bi se išta krucijalno mijenjalo sa samim vozilom ili čak odustalo od njega. Uostalom, kritičari i pesimisti često mogu biti u krivu. Zanimljive vijesti vezane uz Ajax stigle su u siječnju ove godine. Prvo je objavljeno kako General Dynamics još nije Britanskoj vojsci isporučio prvu seriju vozila, što je trebao učiniti do kraja 2019. Dotad je preuzeto samo šest "probnih" bazičnih Aresa za prijevoz vojnika, dakle, bez kupole. Bez obzira na to, iz ministarstva obrane i iz tvrtke priopćili su da očekuju da vozilo do kraja 2020. postigne inicijalnu operativnu sposobnost. U međuvremenu je izbila pandemija koja je zaustavila sve aktivnosti i u javnom i u realnom sektoru, što sigurno ne ide u prilog najavljenim ciljevima. Doduše, GD objavio je 27. travnja na Twitteru da je tvrtka proteklih mjeseci obavila niz testiranja na poligonima. Prvog dana svibnja na toj su se društveno mreži pojavile i objave GDA te direktora Operativnog središta za kopnenu opremu (Land Equipment Operating Centre), tijela koje je dio Agencije za opremanje i potporu (Defence Equipment & Support) u sastavu britanskog ministarstva obrane. Direktor je posjetio pogone tvrtke u Walesu i obje su strane objavile fotografije, kako se čini, dovršenih vozila te naglasile da se, uz poštivanje svih mjera distanciranja i higijene, u tvornici intenzivno radi kako bi se ona što skorije isporučila. No nedavno, 5. lipnja, Jane's je objavio da će britansko ministarstvo obrane predložiti Parlamentu ponovnu procjenu programa Ajax. Ako ne prije, puno toga trebalo bi biti jasnije početkom rujna, za kad je najavljena posebna stručna konferencija o oklopnim vozilima Future Armoured Vehicles Situational Awareness, koja bi se trebala održati u Londonu. Predstavnici Britanske vojske i GDELS-a ondje će javno objaviti u kojoj su fazi s projektom.

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

GLAVNA PRIJETNJA PROTUZRAČNOJ OBRANI

Tijekom ožujka i travnja u medijima je odjeknula mogućnost da Njemačka u paketu kupi Boeingove avione F/A-18E/F Super Hornet i njihove inačice za električko ratovanje EA-18G Growler. Kupnja i ne bi bila posebno iznenadjujuća jer njom bi Luftwaffe, između ostalog, i nakon umirovljenja Tornada zadržao sposobnost neutralizacije protivničkog PZO-a koju pruža dobro poznat projektil AGM-88

Tijekom Drugog svjetskog rata pojavio se novi skup vojnih mjera, postupaka i djelovanja koji će tek poslije biti prepoznati kao cjelina i u skladu s tim dobiti odgovarajući opis pod kojim nam je danas poznat, a to je suzbijanje ili neutralizacija protivničke protuzračne obrane (PZO). Na engleskom jeziku poznata je pokrata SEAD (Suppression of Enemy Air Defence). Kao prva djelovanja ratnih zrakoplovstava u toj ulozi mogu se uzeti napadi ratnog zrakoplovstva nacističke Njemačke na britanski lanac radara za rano upozoravanje u sklopu sustava "Chain Home". Uskoro će se u akcijama takve vrste iskazati i saveznička zrakoplovstva, napadajući njemačke radare koji su upozoravali na dolazak protivničkih bombarderskih formacija. Uz električke protumjere, izravni napadi zrakoplova na sredstva protuzračne obrane i radare bili su glavni način na koji se nastojao umanjiti njihov utjecaj i učinkovitost. Tim se smjerom nastavilo i tijekom Korejskog rata, gdje je PZO bio uzrok najvećeg dijela gubitaka američkog zrakoplovstva (USAF).

Od kraja pedesetih godina neutralizaciji protuzračne obrane u zapadnim doktrinama trebalo je posvećivati sve više pažnje zbog sve većeg udjela radarski navođenog protuzračnog topništva u istočnim vojskama, ali najviše zbog po-

jave novog protuzračnog raketnog sistema S-75 Dvina (NATO-ova oznaka SA-2 Guideline). Kao odgovor na tu prijetnju, početkom šezdesetih godina u SAD-u su razvijena dva proturadarска navođena projektila. Prvi je AGM-45 Shrike, koji je na inicijativu ratne mornarice konstruirala tvrtka Texas Instruments. Dizajn je u većoj mjeri preuzet od postojećeg projektila zrak-zrak AIM-7 Sparrow, te mu je dodana glava za samonavodenje koja je navodila raketu prema izvoru radarskog zračenja. Među Shrikeovim primarnim ciljevima bili su radari za rano upozoravanje P-35 Saturn (NATO-ova oznaka Bar Lock) i ciljnički radar SNR-75 (NATO-ova oznaka Fan Song), kojim su se Dvinine rakete navodile prema cilju. Plan je bio: uništenjem ili neutralizacijom ciljničkog radara onesposobiti cijelu bitnicu, koja bez sposobnosti navođenja raketa na cilj ne bi bila velika opasnost. Projektil Shrike za tu je namjenu bio opremljen bojom glavom s blizinskim ili trenutnim upaljačem, koja se prilikom eksplozije rasprši na 23 tisuće čeličnih šrapnela. Masa projektila iznosila je 177 kg, a dolet između 18 i 40 km, ovisno o tome koji je od dvaju glavnih tipova raketnih motora ugrađen. Za projektil je razvijeno barem 13 vrsta tragača i glava za navođenje, pri čemu je svaki bio specifi-

TEKST
Marin Marušić

jaliziran za određeni tip motrilackog ili ciljničkog radara sovjetske proizvodnje i za frekvencijski pojas u kojem je radar djelovao. Uкупno je proizvedeno oko 25 tisuća projektila Shrike, a bili su u uporabi čak i u Zaljevskom ratu 1991., gdje ih je, uz nepoznat učinak, ispaljeno nešto manje od sto.

PRESLABO ILI PRESKUPO?

Samo nekoliko godina nakon Shrikea, u operativnu je uporabu 1968. ušao projektil AGM-78 Standard ARM, koji je razvila tvrtka General Dynamics. I u njegovu je slučaju kao osnova za dizajn poslužilo postojeće oružje, vođeni projektil površina-zrak RIM-66 Standard, koji je nastao kao daljnji razvoj projektila RIM-24 Tartar. Novi je projektil u odnosu na Shrike imao puno veću masu (veća od 600 kg), a domet mu je omogućio napade na izvore radarskog zračenja s udaljenosti od 90 km. Masa bojne glave bila je gotovo 100 kg, odnosno dvostruko veća nego

F/A-18F Super Hornet američke mornarice tijekom probnog leta kojim se provjeravala sposobnost nošenja projektila AGM-88E AARGM. Na fotografiji se vide dva projektila bijele boje na potkrilnim nosačima

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

kod Shrikea. Najveća novost bio je senzor koji se isprva mogao namjestiti za određeni tip radarskog cilja prije borbene misije, a poslije je bio sposoban za gađanje više vrsta radara bez programiranja prije borbenog leta. Za razliku od Shrikea, Standard je u slučaju "gašenja" radara ostajao usmjeren na zadnji cilj i njegovu lokaciju, koja je ostala pohranjena u memoriji. Oba su projektila tijekom bojnih djelovanja postigla dobre rezultate te opravdala razvoj i uporabu, ali pokazala su i neke mane što je utrlo put naprednjem sustavu koji će ih zamijeniti. Kod projektila AGM-45 Shrike mana je bila relativno mala bojna glava koja nije jamčila neutralizaciju radarskog cilja, zatim mali domet, potreba da cilj emitera zračenje od samog lansiranja pa sve do pogotka te nefleksibilnost za korištenje projektila prema tipu i vrsti radara. Slabost projektila AGM-78 bila je veličina i velika masa, što je značilo manji broj tipova zrakoplova koji su ga mogli nositi. Čak i ako su imali tu sposobnost, masa i dimenzije smanjivali su opcije nošenja na samo dvama krilnim nosačima koji su bili bliže trupu. Drugi veliki nedostatak Standarda bila je cijena, oko pet puta veća od cijene rakete Shrike. Zato je tijekom Vijetnamskog rata USAF ispalio više od 3000 Shrikea, a Standarda deset puta manje. Na temelju iskustava iz razvoja i uporabe dviju prethodnica pristupilo se razvoju novog proturadarskog vođenog projektila.

PRVO ISPALJIVANJE

Od novog oružja tražila se kombinacija najboljih značajki Shrikea i Standarda, a pogotovo fleksibilnost sustava za samonavođenje, domet, prihvativljiva masa i dimenzije, zadovoljavajuća veličina i snaga bojne glave, ali i neke potpuno nove sposobnosti. Rane studije pokrenute su još 1972. godine u Mornaričkom središtu za oružja (Naval Weapons Center), a od 1974. program je nastavljen pod okriljem tvrtke Texas Instruments. Iduće su godine počela prva letna ispitivanja, koja će trajati sve do 1981. kako bi se otklonili svi nedostaci. Jedan od najvećih izazova bio je razvoj tragača i njegove sposobnosti razlikovanja emisije samog radara i emisija koje su se pojavljivale kao odraz nakon

Foto: Bundeswehr / Dagmar Benner

Luftwaffeov tehničar za oružje instalira HARM na avion Tornado ECR. Iako projekt izvana podsjeća na prethodnika AGM-45 Shrike, riječ je o oružju znatno veće mase i dimenzija

njihova odbijanja od zemlje. Nakon svladavanja takvih i sličnih problema, tijekom ispaljivanja i dalnjih testova dostignuta je zadovoljavajuća 75-postotna vjerojatnost pogotka cilja. Prvi projektil AGM-88A HARM s aktivnom bojnom glavom ispaljen je 5. listopada 1981. s mornaričkog palubnog jurističkog aviona A-7E Corsair II unutar Pacifičkog središta za testiranje projektila uz obalu Kalifornije. Iako je oblikom i izgledom podsjećao na Shrike, bio je od njega dulji više od metra (ukupna duljina 4,17 m), a imao je i veći promjer (25,4 cm). Raketski motor tvrtke Thiokol omogućio je veću brzinu od prethodnika, a time i nešto kraće vrijeme leta od trenutka lansiranja do cilja. Najveći napredak ostvaren je u sustavu samonavođenja, koji se sastojao od fiksne spiralne antene koja je pokrivala širi opseg frekvencija emitiranih od potencijalnih ciljeva. U glavi za samonavođenje nalazila se i memorirska jedinica s pohranjenim poznatim izvorima zračenja koju je proizvođač mogao ažurirati kad bi se pojavili novi radarski sustavi i njihovi načini rada. Iza dijela za navođenje nalazila se bojna glava mase 67 kilograma koja se sastojala od 25 tisuća čeličnih šrapnела, a aktivirao ju je laserski blizinski upaljač.

OKO LIBIJSKIH GRADOVA

HARM je imao tri osnovna režima rada pri kojima je mogao biti lansiran na cilj. Prvi i najčešće korišten je preventivni, pri kojem se ispaljuje prema poznatom cilju i njegovu položaju. AGM-88 ispaljuje se na cilj koji je unutar nekoliko stupnjeva od smjera leta, zahvaća ga tek nakon lansiranja, kad (emitirajući) cilj bude u dometu njegova senzora. Pri tom načinu može se iskoristiti i najveći mogući domet projektila. Drugi je način lansiranja napad na pogodne ciljeve ili izravan napad, kad zrakoplov nosač zahvaća cilj preko senzora projektila HARM prije trenutka lansiranja. U tom slučaju moguć je napad na

Prethodnice projektila HARM koje su znatno utjecale na njegov razvoj. Ispod lijevog krila aviona F-4G nalazi se AGM-78 Standard, a ispod desnog znatno manji i puno češće korišten projektil AGM-45 Shrike

Foto: USAF

Foto: USAF

Avioni F-4G i F-16C Block 30 u letu iznad SR Njemačke 1988. godine. Dva aviona djelovala su kao tim u SEAD misijama, a učinkovito lansiranje HARM-a i s aviona F-16 omogućeno je razmjenom podataka s F-4G, koji je imao puno bolje senzore za otkrivanje i lociranje protivničkih radara

ciljeve koji su u dometu i polju pretrage tragača za samonavođenje. Takav se način također ubraja u napadnu uporabu projektila i najčešći je način koji će koristiti zrakoplovi koji neće biti opremljeni naprednjim i sposobnijim senzorima za otkrivanje i prepoznavanje radarskog zračenja. Treći način uporabe ima samozaštitnu ulogu i uključuje primanje informacija od signalizatora radarskog zračenja kod zrakoplova i određivanje prioritetnih ciljeva koji su najveća prijetnja. U takvom slučaju projektil može biti ispaljen u bilo kojem smjeru u odnosu na smjer leta, pa čak i iza zrakoplova, ali zbog ekstremnog manevriranja imat će znatno smanjen domet. Prvi zrakoplov koji je dostigao inicijalnu operativnu sposobnost s projektilom HARM bio je A-7 Corsair II tijekom 1983. Sljedeći je bio tad potpuno novi višenamjenski lovac F/A-18 Hornet. Operativna flotna eskadrila VA-83 Rampagers s avionima Corsair II postala je početkom 1985. prva koja je uspješno ispalila HARM, a u ožujku i travnju iduće godine tijekom američko-libijskih sukoba prvi ih je put lansirala i u borbenim uvjetima. U akcijama tijekom incidenta u zaljevu Sidra i operacije El Dorado Canyon avioni A-7 Corsair II i F/A-18 Hornet američke mornarice ispalili su pedesetak projektila HARM kako bi neutralizirali libijski PZO u okolini Tripolija, Banghajza i Sirta. Borben premijera bila je uspješna te je znatno pridonijela neutralizaciji libijskih PZO sustava S-75 Divna, S-125 Neva (NATO-ova oznaka SA-3 Goa), a pogotovo S-200 Vega (NATO-ova oznaka SA-5 Gammon), koji je zbog velikog dometa bio najveća prijetnja.

OPREZNA MORNARICA

Još u vrijeme prve borbenе uporabe HARM-a intenzivno se razvijao i poboljšavao projektil tako da su uskoro slijedile nove inačice i serije. Primjerice, u drugu ili Block II seriju

McDonnell Douglas F-4G naoružan dvama projektilima HARM iznad Saudijske Arapije tijekom operacije Pustinjski štit (Desert Shield) 1991. godine. Razvijen u sklopu programa Wild Weasel V na osnovi aviona F-4E Phantom II, F-4G bio je iznimno moćna platforma za borbu protiv PZO-a

projektila AGM-88A ugrađivan je novi tragač u glavi za samonavođenje koji je mogao biti reprogramiran s novim podacima o mogućim ciljevima. Kod nove inačice AGM-88B, koja se počela proizvoditi 1987. godine, novi je tragač ugrađivan u samoj proizvodnji rakete, a imao je novu računalnu memoriju EEPROM (Erasable Electronically Programmable Read-Only Memory), koja je omogućila nadogradnju programa "na terenu" tako da nije bilo potrebno vraćanje rakete proizvođaču. Dio projektila za samonavođenje oznake WGU-2B/B bio je kompatibilan s idućom softverskom nadogradnjom, koja je 1990. omogućila fleksibilniju uporabu uz sposobnost promjene cilja tijekom leta, kao i veću sposobnost u režimu rada kad je poznata lokacija radara te raspoznavanje nekih "modernijih" prijetnji. Nove sposobnosti projektila, a pogotovo mogućnost reprogramiranja "na terenu", bile su veliki plus, no zahtijevale su punu aktivaciju projektila, što je nepoželjna značajka na američkim nosačima zrakoplova. Američka ratna mornarica odlučila je zato zadržati starije inačice umjesto uvoditi nove, ali zato je sposobnost uporabe HARM-a dobivalo sve više njezinih aviona. Uz A-7 Corsair II i F/A-18 Hornet, 1987. godine postale su operativne i kod aviona za električno ratovanje EA-6B Prowler. Sljedeći na redu bio je jurišnik A-6E Intruder, s kojeg je te godine izvršeno prvo uspješno lansiranje HARM-a tijekom programa SWIP (Systems Weapons Improvement Program). U sastavu USAF-a glavna je platforma za lansiranje HARM-a postao avion

Foto: USAF

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

F-4G (Wild Weasel VI), isključivo namijenjen za SEAD. Bio je to jedan od najboljih zrakoplova za borbu protiv protivničkih PZO radara, najviše zbog iznimno moćnog signalizatora za upozoravanje i određivanje lokacije tih radara. Njihov broj nikad nije bio velik, ali istodobno su sposobnost lansiranja HARM-a dobivali i tad novi višenamjenski borbeni avioni F-16. Tako su uvježbavani timovi F-4G i F-16, pri čemu bi prvi detektirao i locirao te navodio F-16 prema cilju na koji bi potom bio lansiran projektil HARM. HARM je tijekom Zaljevskog rata 1991. masovno korišten i uvelike zaslužan za neutralizaciju i ograničavanje učinaka iračkog PZO-a. Tijekom rata lansirano ih je više od 2000, od čega više od pola iz aviona USAF-a, a ostatak iz aviona mornarice i Marninskog korpusa.

Sljedeća inačica HARM-a bio je AGM-88C, operativan od 1993. godine. Kod njega je izvršeno više promjena, a najveća je bila nova i učinkovitija eksplozivna bojna glava WDU-37/B. Za razliku od prijašnjih, imala je gotovo dvostruko manje šrapnела (12 845), izrađenih od volframa, a ne od čelika, čime je njezina učinkovitost praktički dvostruko povećana. Promijenjen je i dio za samonavođenje projektila: za novi je raspisan natječaj u kojem je sudjelovao Loral Aeronautics i Texas Instruments. Potonja je tvrtka pobijedila i dobila ugovor za isporuku 2041 projektila AGM-88C-1, koji su naručeni kako bi se obnovile zalihe nakon Zaljevskog rata. Inačica tvrtke Loral imala je oznaku AGM-88C-2 i testirana je, ali nije proizvedena u većim količinama. Novi tragač ugrađen unutar dijela za samonavođenje bio je znatno osjetljiviji i sa snažnijim procesorom za obradu signala, mogao se bolje nositi s radarima koji su mogli brzo mijenjati radnu frekvenciju te je imao nešto veći kapacitet memorije. Ugrađen je i novi softver Block IV koji je sadržavao novu bazu podataka o mogućim emitirajućim ciljevima. Poboljšana je i sposobnost gađanja pri izravnom načinu ili načinu napada na pogodne ciljeve (Targets of Opportunity). Razvoj tehnologije omogućio je sve raznovrsnije scenarije operativne uporabe projektila HARM. Tako

je 1993. izvršeno prvo uspješno lansiranje na cilj koji se nalazio iza horizonta i za koji su podaci i lokacija u kabini zrakoplova dostavljeni izravno iz satelita. Projektil je ispalio EA-6B Prowler iz eskadre VAQ-209 Star Warriors.

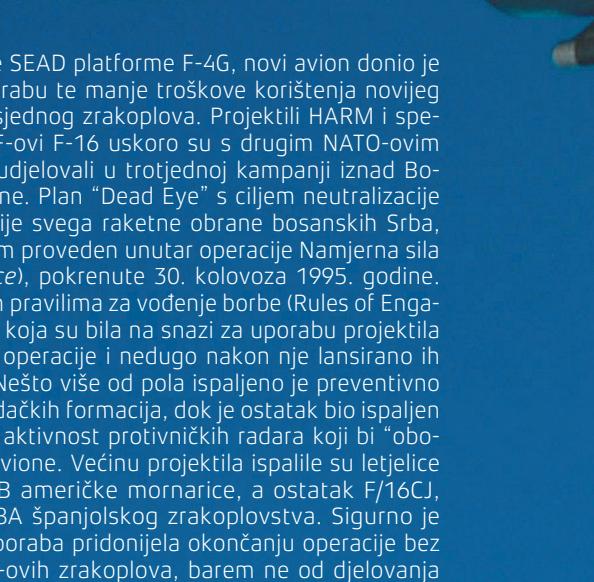
KOMBINACIJE S F-16

Kako se F-4G, USAF-ov glavni avion za SEAD i uporabu projektila HARM, povlačio iz uporabe, bilo je potrebno pronaći nasljednika. Za tu je ulogu izabrana nova inačica svestranog F-16. Prijedloge su inačice bile sposobne za uporabu HARM-a, ali za potpuno iskorištavanje sposobnosti tog oružja ovisile su o drugim zrakoplovima. F-16 Block 50D, ponekad poznat i pod oznakom F-16CJ, počeo je 1994. ulaziti u operativnu uporabu. Osim što je bio opremljen sučeljem ALIC (Aircraft Launcher Interface Computer), nužnim za lansiranje, mogao je imati i ciljnički sustav HTS (HARM Targeting System), koji je omogućavalo potpunu i samostalnu sposobnost uporabe HARM-a. Ciljnički podyvesnik AN/ASQ-213 HTS tvrtke Raytheon, koji ima osjetljivi prijamnik za otkrivanje, razvrstavanje, određivanje udaljenosti i proslijedivanje informacija i parametara potrebnih za lansiranje. Sve podatke šalje prema prikaznicima u kabini i samom projektalu. Iako se takvim rješenjem nisu poptputno mogle nadoknaditi sve sposobnosti moćne SEAD platforme F-4G, novi avion donio je fleksibilniju uporabu te manje troškove korištenja novijeg i manjeg jednosjednog zrakoplova. Projektili HARM i specijalizirani USAF-ovi F-16 uskoro su s drugim NATO-ovim zrakoplovima sudjelovali u trotjednoj kampanji iznad Bosne i Hercegovine. Plan "Dead Eye" s ciljem neutralizacije protuzračne, prije svega raketne obrane bosanskih Srba, velikim je dijelom proveden unutar operacije Namjerna sila (Deliberate Force), pokrenute 30. kolovoza 1995. godine. Usprkos strogim pravilima za vođenje borbe (Rules of Engagement – ROE), koja su bila na snazi za uporabu projektila HARM, tijekom operacije i nedugo nakon njene lansiranje ih je šezdesetak. Nešto više od pola ispaljeno je preventivno za zaštitu napadačkih formacija, dok je ostatak bio ispaljen kao reakcija na aktivnost protivničkih radara koji bi "obojili" NATO-ove avione. Većinu projektila ispalile su letjelice F/A-18C i EA-6B američke mornarice, a ostatak F/16CJ, F/A-18D i EF-18A španjolskog zrakoplovstva. Sigurno je da je njihova uporaba pridonijela okončanju operacije bez gubitaka NATO-ovih zrakoplova, barem ne od djelovanja radarski vođenih PZO raket.

PROTIV PATRIOTA

Nekoliko godina nakon toga slična se zračna operacija Saveznička sila (Allied Force), samo veća i dulja, odvijala iznad SR Jugoslavije kao reakcija na situaciju na Kosovu. U toj je kampanji jedan od istaknutijih SEAD aviona bila specijalizirana inačica Tornada ECR (Electronic Combat Recce). Taj avion bio je opremljen sustavom za lociranje odašiljača

Prema zaključku USAF-ova Središta za elektroničko ratovanje, SEAD operacije tijekom Vijetnamskog rata imale su u 95 posto slučajeva psihološki učinak. To znači da su operateri radarskih sustava sve češće bili skloni gašenju svojih radara

Proslava isporuke tisućitog projektila AGM-88E AARGM krajem prošle godine u tvrtki Northrop Grumman. AARGM se izvana gotovo ne razlikuje od starijih inačica HARM-a

AGM-88E AARGM

(Emitter Location System – ELS), koji je bio potpuno integriran s projektilom HARM te je poboljšavao njegove mogućnosti, a oba sustava bila su proizvod tvrtke Texas Instruments. Sustav je omogućavao samostalno otkrivanje i lociranje izvora radarskog zračenja i napad na takve ciljeve. U cijeloj operaciji ispaljena su 743 HARM-a, no samo mali broj njih uistinu je pogodio poželjne ciljeve. Razlog je u tome što je barem pola ispaljivanja bilo preventivno, kao zaštita prilikom ulaska napađačkih formacija u područje operacija. Česta uporaba HARM-a bila je i reakcija na taktiku jugoslavenskog PZO-a koji je provodio strogu kontrolu trajanja pretrage radarima i često mijenjao položaje

Foto: Raytheon

dotadašnje mehaničke. Znatno je povećana preciznost, a pri programiranju projektila područje njegova djelovanja moglo se geografski ograničiti. Time se željela smanjiti vjerovatnost kolateralnih šteta i mogućnost da projektili završe izvan granica zemalja iznad kojih su se provodile borbene operacije, što se inače dogodilo više puta. Navođenje preko tragača radarskog zračenja ostao je primarni način navođenja, ali samo ako bi se cilj nalazio unutar programirane zone udara projektila (Missile Impact Zone).

Zbog veće

bitnica i sustava.

Krajem devedesetih pokrenuta je nova softverska nadogradnja serije Block V, koja je donijela novu sposobnost navođenja rakete na izvore ometanja GPS signala (Home on Jam). Modernizaciju projektila AGM-88B/C počela je uvoditi i mornarica SAD-a jer su u međuvremenu riješeni problemi vezani uz sigurnost reprogramiranja na nosačima zrakoplova. Tijekom operacije Iračka sloboda (*Iraqi Freedom*) 2003. godine projektili HARM opet su često korišteni u misijama suzbijanja preostalih iračkih PZO sustava. Najčešće su lansirani s aviona F-16CJ, EA-6B Prowler i F/A-18 Hornet, ukupno više od 400, i to opet najčešće preventivno, blizu lokacija gdje je postojala velika sumnja da se nalaze irački PZO sustavi. Zanimljivo je da je tijekom te operacije jedan HARM ispaljen s aviona F-16 neutralizirao i radar "priateljskog" PZO sustava Patriot. Problem je bio u tome što je bitnica "naciljala" avion pa je pilot u samoobrani lansirao projektil.

NEUSPJELI MEĐUNARODNI RAZVOJ

Novi planovi vezani uz poboljšanja trebali su biti uvedeni u novoj inačici HARM-a Block VI, koja je trebala dobiti i novu oznaku AGM-88D. Program HARM PNU (Precision Navigation Upgrade) pokrenut je u okviru međunarodne suradnje SAD-a, SR Njemačke i Italije, najznačajnijih korisnika tog sustava. Najveći korak naprijed bila je ugradnja novog sustava za navođenje. Uključivao je GPS s novim giroskopima, koji su zamjenili

Raytheon razvija i testira vlastitu novu inačicu AGM-88F u sklopu programa HCSM

preciznosti projektila prestanak emitiranja zračenja postao bi puno rizičnija taktika operatera PZO-a. No, inačica nije dočekala narudžbe i rad na njoj je prekinut, ali razvoj HARM-a nastavljen je kroz projekt AARGM (Advanced Anti-Radiation Guided Missile) pod oznakom AGM-88E. Projektil je razvila tvrtka Orbital ATK na inicijativu ministarstava obrane SAD-a i Italije. Promjene su uključile donekle modificiran dio za upravljanje te znatno moderniziranu sekciju za samonavođenje. U sklop za navođenje dodan je aktivni radarski tragač koji radi u milimetarskom frekvencijskom pojasu. Njegova je uloga osigurati navođenje projektila u završnoj fazi leta te omogućiti veliku vjerovatnost izravnog pogađanja radarskog cilja. Time se željela onemogućiti jedna od najčešće primjenjivanih obrambenih taktika radarskih operatera koji bi prestajali s radarskim emitiranjem ili, u manjoj mjeri, mijenjali svoju lokaciju ili aktivirali radarske mamce. Aktivni radarski tragač čak je i u tim slučajevima programiran da na temelju

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Foto: USAF

Avion F-16 s ciljničkim sustavom HTS (HARM Targeting System) na lijevom nosaču ispod usisnika zraka. HTS pilotu i zrakoplovu pruža znatno veće mogućnosti uporabe HARM-a

Foto: USAF

EA-18G Growler, najspasobniji borbeni zrakoplov današnjice za SEAD, opremljen je nizom sustava za električno ratovanje i ima sposobnost nošenja HARM-a. Osim u SAD-u i Australiji, u budućnosti će vjerojatno biti i u sastavu njemačkog zrakoplovstva

radarskog odraza pogađa stvarni cilj koji je i naciljan. AARGM je opremljen i sustavom za razmjenu podataka (Integrated Broadcast Service – IBS) s pomoću kojeg projektil šalje podatke o tipu cilja te tako operaterima povećava situacijsku svjesnost i pruža dodatni izvor informacija. Neposredno prije uništenja cilja projektili koriste IBS-ov podsustav WIA (Weapon Impact Assessment), koji daje podatke s pomoću kojih se može izvršiti procjena rezultata udara oružja.

NEŠTO SASVIM NOVO

Budući da su dijelovi poput bojne glave, raketnog motora i krilaca ostali neizmijenjeni u odnosu na prijašnje inačice HARM-a, stariji primjerici mogli su se nadograditi i preraditi u AARGM, koji je u srpnju 2012. godine dosegnuo inicijalnu operativnu sposobnost, a dva mjeseca poslije punu serijsku proizvodnju. Krajem prošle godine tvrtka Northrop Grumman, koja je preuzela Orbital ATK, proslavila je isporuku tisućite rakete AARGM, čiji korisnici uključuju američku mornaricu i Marinski korpus te talijansko i australsko zrakoplovstvo. Za razliku od AARGM-a, čiju modernizaciju obavlja Northrop Grumman, tvrtka Raytheon razvija i testira vlastitu novu inačicu AGM-88F u sklopu programa HCSM (Harm Control Section Modification). Uz novi GPS/INS sustav za preciznije navođenje, projektil je dobio novo računalo koje povezuje podatke dobivene od

sustava tragača i navigacije. Kao najnapredniju inačicu sustava HARM treba spomenuti razvoj rakete AARGM-ER ili AGM-88G koji se odvija pod okriljem Northrop Grummana. Tijelo rakete doživjelo je promjene, većeg je promjera s potpuno redizajniranim sustavom krilaca i upravljačkih površina te je velik odmak od HARM-a, čiji dizajn potječe još iz pedesetih godina. Upravljački dio i sustav samonavodenja jednak je kao kod AARGM-a, dok je prostor za bojnu glavu modularnog tipa, a nova bojna glava koristi novu tehnologiju LEO (Lethality Enhanced Ordnance), koja pridonosi njezinoj učinkovitosti. Potpuno novi raketni motor trebao bi omogućiti brzinu veću od dva Macha i znatno veći domet. Iako se domet projektila službeno ne spominje, pretpostavlja se da bi mogao biti dvostruko veći od 110 km koji dostiže AARGM. Razvoj AGM-88G počeo je na inicijativu američke mornarice, a programu se 2018. pridružio i USAF. Zahvaljujući dimenzijama, AARGM-ER bit će moguće nositi u unutarnjim spremnicima oružja borbenog zrakoplova F-35A (ratno zrakoplovstvo) i F-35C (mornarica), no ta mogućnost neće postojati za F-35B (Marinski korpus). Krajem ožujka ove godine, na temelju ugovora između američke mornarice i tvrtke Northrop Grumman, dogovorena je polagana serijska proizvodnja, ali bez navođenja vrijednosti posla, broja primjeraka i datuma isporuke.

MJERILO USPJEHA

Prema zaključku USAF-ova Središta za električno ratovanje (Air Force Electronic Warfare Center), SEAD operacije tijekom Vijetnamskog rata imale su u 95 posto slučajeva psihološki učinak. To znači da su opera-

teri radarskih sustava sve češće bili skloni gašenju svojih radara, što bi ujedno onesposobilo aktivno navođenje radarski vođenih raketa. Veliku je ulogu u tome imala prijetnja u obliku proturadarских projektila Shrike i Standard. Pri kraju ratnog sukoba broj radarski vođenih projektila potrebnih za obaranje jednog zrakoplova višestruko se povećao. Projektil HARM sa svojim je većim mogućnostima dodatno povećao učinkovitost borbe protiv protivničkog PZO-a. U ratnim sukobima i vojnim operacijama od 1986. do danas postao je jedan od najvažnijih čimbenika za gotovo nesmetano izvršavanje misija savezničkih zrakoplovstava kao što je izviđanje, udari ili bliska zračna potpora. Iako većina od četiri tisuće projektila HARM lansiranih u borbenim uvjetima nije pogodila svoj potencijalni ili ciljni cilj, učinak njihove uporabe kao i kod prethodnika u velikoj je mjeri psihološki. U novim su uvjetima postrojbe PZO-a bile prisiljene misliti na sebe i svoje preživljavanje te nisu mogle zadovoljavajuće braniti strateške ciljeve pa su se oni često nalazili na udaru drugih formacija koje nisu bile namijenjene SEAD misijama. Štoviše, mjerilo uspjeha PZO-a često više nije bio broj oborenih zrakoplova, nego broj izbjegnutih projektila HARM i očuvanje tehnike kako bi bila sprema na sljedeći dan u kojem će vezati što važniji dio efektiva protivničkog zrakoplovstva. Kod razvoja projektila AARGM kao novije inačice sustava HARM ambicija više nije suzbijanje, nego što ranije uništenje protivničke PZO tehnike poznato i kao DEAD (Destruction of Enemy Air Defence). Novi senzori ugrađeni u raketu, kao i sposobnost gotovo trenutačne procjene učinka udara, omogućuju bolji uvid u

rezultate bojnog djelovanja s manje nagađanja o gubicima protivničkog PZO-a.

GODINE SU PRED NJIMA

Važno je naglasiti da učinkovitost proturadarinskog projektila HARM u velikoj mjeri ovisi o tehničkim sposobnostima zrakoplova s kojih se koristi. Samo F-4G (Wild Weasel V), EA-6B Prowler, Tornado ECR, EA-18G Growler i u manjoj mjeri F-16CJ (s HTS podvjesnikom) mogli su ili mogu samostalno i potpuno iskoristiti sposobnosti HARM-a. Ti su avioni od samog početka razvoja namijenjeni SEAD-u. HARM je od početka integriran s njihovim sustavima za upravljanje oružjem, a njihove sposobnosti prikupljanja podataka od praćenih radarskih sustava i njihovih emisija omogućuju prikupljanje svih potrebnih relevantnih podataka za lansiranje i uspješno ciljanje HARM-om. Takve su letjelice prilično skupe i stoga malobrojne, ali pružaju mogućnosti koje su u slučaju vojnog sukoba ključne za puno iskorištavanje zračnih snaga. Stoga nedavno (u ožujku i travnju), najavljeni, ali ne i potvrđena njemačka nabava aviona EA-18G Growler (u paketu s višenamjenskim F/A-18E/F Super Hornetima) i nije preveliko iznenadenje. Njom bi bila iskazana namjera zadržavanja sposobnosti elektroničkog ratovanja i SEAD-a, što su dosad pružali avioni Tornado ECR, u operativnoj uporabi Luftwaffe od 1993. godine. Kako su sredinom devedesetih USAF-ovi SEAD avioni F-4G (Wild Weasel) izšli iz operativne uporabe, članice NATO-a SR Njemačka i Italija svojim su avionima Tornado ECR uvelike na sebe preuzele te sposobnosti u Europi. Tijekom operacije Saveznička sila 1999. godine avioni Tornado ECR lansirali su gotovo pola od ukupnog broja ispaljenih projektila HARM. Prilagodba i razvoj nove inačice nekog drugog aviona za tu ulogu, s iznimkom EA-18G Growlera, sigurno bi značili veći trošak. Oduzeli bi i puno više vremena jer na Growleru nije potrebno provoditi integraciju i testiranje projektila HARM i AARGM. Doduše, postojala bi mogućnost kombiniranja F-35A i projektila AARGM-ER, no Njemačka je prije nekog vremena otklonila mogućnost kupnje Lightninga pa se to čini teško mogućim raspletom.

Kad se uzme u obzir da je dosad proizvedeno oko 22 500 projektila HARM, kao i broj njihovih korisnika, životni vijek i razvoj tog sustava daleko je od svojeg kraja. To omogućuju i programi preinake starijih primjeraka te potencijalni programi modernizacije. Sustav HARM vjerojatno će još dugo ostati neugodna prijetnja potencijalnim protivničkim operaterima PZO-a i korisno oružje zrakoplovstvima koja imaju potrebne mogućnosti i volju za njihovu optimalnu uporabu.

**Tijelo projektila
AARGM-ER
doživjelo je
promjene u
odnosu na
HARM: većeg
je promjera te s
redizajniranim
sustavom krilaca
i upravljačkih
površina**

Foto: Northrop Grumman

POVIJEST ZRAKOPLOVSTVA

Foto: Tupoljev

POKRETNA KRILA (X. DIO)

INŽENJEROV RIZIK

Bombarder Tu-22 bio je tako loš da su sovjetske posade odbijale letjeti na njemu. Stoga je Andrej Tupoljev odlučio konstruirati Tu-22M, koji je dobio krila s promjenjivim kutom nagiba

TEKST
Mario Galić

Inačica Tu-22M3 uvedena je 1983. u operativnu uporabu: avion je konačno mogao letjeti nadzvučnim brzinama i na malim visinama

Projektni biro Tupoljev, koji je u SSSR-u osnovao i dugo vremena vodio Andrej Tupoljev (1888. – 1972.), bio je specijaliziran za projektiranje putničkih zrakoplova i bombardera. Tijekom karijere glavni aeronautički inženjer uglavnom nije griješio, no kad bi pogriješio bilo je katastrofalno.

U birou su 1955. počeli projektirati bombarder na turbomlazni pogon, kojem su osnovne zadaće trebali biti nuklearni udari s vrlo malih visina. Prvi je Tu-22 prvi put poletio 21. lipnja 1958. godine. Iako je sovjetsko zrakoplovstvo od novog aviona imalo velika očekivanja, letna testiranja pokazala su da je totalni promašaj. Usprkos tomu, zbog strateške važnosti pokrenuta je serijska proizvodnja i avion je već 1962. uveden u operativnu uporabu. Nešretne (tročlane) posade koje su imale "sreću" završiti u Tu-22 ubrz su otkrile da je novi bombarder veća opasnost za njih nego za potencijalne protivnike. Iako je trebao djelovati na malim visinama, samo se sjedalo pilota katapultiralo prema gore, dok su se sjedala druge dvojice katapultirala prema dolje. Zbog strelastih krila postavljenih pod kutom od 55 stupnjeva brzina slijetanja bila je veća od 400 km/h. Najmanja brzina

Andrej Tupoljev na svoju je ruku počeo razvijati novi bombarder, nadajući se da će biti toliko dobar da ga ministarstvo obrane i zrakoplovstvo neće moći odbiti

Foto: San Diego Air & Space Museum / Flickr

u trenutku dodirivanja sletne staze stajnim trapom bila je 330 km/h. Iako je to bilo prebrzo, samo po sebi još je gore što su piloti, zbog katastrofalno dizajniranog vjetrobrana kabine, doslovno morali pogadati pistu. Ljut-

POVIJEST ZRAKOPLOVSTVA

Foto: San Diego Air & Space Museum / Flickr

nja je dosegnula vrhunac kad su piloti otkrili da, zbog specifičnog položaja dvaju motora iznad trupa na repu, pri vrlo visokim dozvučnim brzinama avion ima tendenciju nekontroliranog propinjanja te (zbog naglog povećanja otpora zraka) naglog gubljenja brzine. Na velikim visinama pilot je još imao šansu ispraviti avion, no na malim ta je značajka bila doslovno ubitačna. Na kraju se dogodilo nešto nezamislivo za SSSR – posade su odbijale letjeti na Tu-22. Stoga ne čudi da je izrađeno samo 311 serijskih letjelica Tu-22, od kojih je 12 prodano Iraku, a 16 Libiji.

PROMAŠAJ NIJE OPCIJA

Iako je već imao odlične projekte kao što je Tu-95 (čije su inačice još u operativnoj uporabi ruskog zrakoplovstva), i Tu-16 (čija je kopija i danas glavni strateški bombarder kineskog zrakoplovstva), zbog kolosalnog neuspjeha s Tu-22 Andreju Tupoljevu prijetilo se da će ostati bez projektnog biroa. Da bi ga spasio, morao je uložiti sav svoj politički utjecaj te napraviti novi bombarder koji je morao biti doslovno najbolji na svijetu. No, čak ni to nije bilo dovoljno da samo tako dobije novu priliku. Kako bi se zavarao politički vrh, novi je projekt prijavljen ne kao projektiranje potpuno novog aviona, nego kao (doduše radikalna) rekonstrukcija postojećeg Tu-22. Tupoljev je smatrao da bi, kad je Suhoju već prošla ideja s redizajnom neuспješnog Su-7B na Su-17 (opširnije u tekstu Sovjetski priključak, HV 602), mogla i njegova s redizajnom Tu-22.

Zbog specifičnog položaja dvaju motora iznad trupa na repu, Tu-22 imao je pri vrlo velikim dozvučnim brzinama tendenciju nekontroliranog propinjanja te naglog gubljenja brzine

NATO-ovo kodno ime za Tu-22 je Blinder, što bi trebalo značiti naočnjak, odnosno štitnik za oči konja, no odnosi se i na izvrsnu sportsku izvedbu. Vjerojatno su na zapadu željeli naglasiti slabu vidljivost iz kabine

Kako bi se osigurao od mogućih posljedica, Tupoljev je pokrenuo dva istodobna programa. Prvi, označen kao 106, doista je bio redizajnirani Tu-22. No drugi, označen kao 125, zapravo je bio potpuno novi bombarder koji s izvornim projektom Tu-22 nije imao nikakvih dodirnih točaka. Projekt 125 konceptualski je više nalikovao na američki strateški bombarder XB-70 Valkyrie (opširnije u tekstu North Americanov XB-70 Valkyrie, HV 583). Iako u osnovi zanimljiv, bio je prezahtjevan za tadašnje sovjetske tehnološke mogućnosti pa je odbačen. Projekt 106 trebao je otkloniti uočene probleme redizajnom krila (prevelika brzina slijetanja) i poboljšanim usisnicima zraka za motore. Čak se razmatrala mogućnost ugradnje gondola s po dvama motorima ispod krila. Izračuni i testiranja u zračnim tunelima pokazali su da ni jedno od tih rješenja ne bi donijelo bitna poboljšanja. A još jedan promašaj bio je tragedija.

Stoga se Andrej Tupoljev odlučio na za SSSR vrlo rizično rješenje – na svoju ruku počeo je razvoj projekta 145, nadajući se da će biti toliko dobar da ga ministarstvo obrane i ratno zrakoplovstvo neće moći odbiti. Pritom je trošio sredstva koja su bila odobrena za razvoj poboljšane inačice Tu-22 označene kao Tu-22K.

POTRAGA ZA PROTOTIPOM

Novi bombarder projektiran je ispočetka i nije imao nikakve sličnosti s Tu-22. Umjesto motora na repu odabran je rješenje s klasičnim uvodnicima zraka i motorima u trupu. Kako bi se smanjilo opterećenje odabrana je posada od dvaju pilota koji sjede jedan kraj drugog, te navigadora i operatora oružnih sustava koji sjede jedan kraj drugog u stražnjoj kabini. U početku se razmatrala ugradnja strelastih krila pod kutom od 65 stupnjeva, no zbog loših iskustava s Tu-22 moralo se pronaći drugo rješenje. Delta krila nisu dolazila u obzir pa se kao jedino moguće rješenje javila ugradnja krila s promjenjivim kutom nagiba. Kako Tupoljev nije imao nikakvo iskustvo s tim rješenjem, uvelike se oslonio na istraživanja obavljena u Središnjem aerodinamičkom institutu poznatijem kao CAGI. Na toj osnovi krila su se mogla pokretati u rasponu od 20 do 75 stupnjeva. No to je bilo tek teoretski jer su piloti zapravo mogli birati između samo triju položaja: 20 stupnjeva za polijetanje i slijetanje, 65 za djelovanje na malim visinama i 75 stupnjeva za najveće brzine na velikim visinama. Tupoljev je znao da će se krilo pod kutom od 65 stupnjeva dobro ponašati na malim visinama, no veliko je pitanje bilo kako će se novi bombarder ponašati s krilom pod kutom od 20 stupnjeva. A to se moglo utvrditi samo letnim testiranjima. Da bi ih mogao provesti, Andrej Tupoljev morao je dobiti državna sredstva za gradnju prototipa. Prikazujući ga tek kao modifikaciju Tu-22K s krilima s promjenjivim kutom nagiba, 28. studenog 1967. uspio je dobiti odluku o razvoju projekta i gradnji prototipa aviona označenog kao Tu-22KM. Naknadno će oznaka biti promijenjena u Tu-22M.

UVIJEK JEDNAK MOTOR

Prvi je prototip, označen kao Tu-22M0, prvi put poletio 30. kolovoza 1969. godine. S obzirom na to da su bila ugrađena dva preslabaa motora DTRDF NK-144-22, otpočetka se znalo da Tu-22M0 neće moći postići ni zadane brzine ni nosivost.

Tu-22M3 dobio je snažnije motore NK-25 s kojima je najveća brzina aviona narasta na 2300 km/h

Foto: Tupolev

Usprkos tomu, mogla su se dostići tražena aerodinamička svojstva, ponajprije pri polijetanju i slijetanju. Kod mase od 121 tone brzina polijetanja bila je 370 km/h. Zbog slabašnih motora duljina zatrčavanja pri polijetanju bila je čak 2600 metara. No, ono što je bilo važnije jest brzina prilaženja pri slijetanju, koja je bila samo 305 km/h. Avion je mogao sletjeti pri brzini od samo 285 km/h. Izrađeno je samo deset letjelica Tu-22M0, koje su korištene za letna testiranja i obuku posada.

Usپoredo s razvojem Tu-22M0 razvijana je i inačica Tu-22M1. Trebalu je dobiti znatno jače motore te punu avioniku koja bi omogućila i nošenje velikog protubrodskog projektila H-22 te krstarećeg projektila H-32. Zbog nedostatka jačih motora opet su ugrađeni NK-144-22 pa je najveća brzina bila tek 1660 km/h. Napravljeno je samo devet Tu-22M1, koji su korišteni isključivo za letna testiranja, ponajviše nove avionike i naoružanja.

Prva inačica koja je serijski proizvođena i 1976. uvedena u operativnu uporabu bila je Tu-22M2. Iako su prvotno trebali biti opremljeni motorima NK-23, od toga se odustalo jer su se pokazali lošim. Zbog toga su ih još jednom opremili motorima NK-144-22. No projektanti su različitim mjerama uspjeli smanjiti masu praznog aviona za 1500 kg, što je dovelo do povećanja najveće brzine na 1800 km/h bez naoružanja.

OSTANAK U UKRAJINI

Do stvarnog poboljšanja letnih značajki došlo je tek na inačici Tu-22M3, koja je dobila snažniji motor NK-25: s njim se najveća brzina povećala na 2300 km/h. Prvi je put Tu-22M mogao i na malim visinama letjeti nadzvučnim brzinama. Održiva krstareća brzina na maloj visini povećana je na 930 km/h. Ta je inačica uvedena u operativnu uporabu 1983. godine. Do 1993. proizvedeno je čak 268 aviona Tu-22M3, a 61 još je uvijek u operativnoj uporabi ruskog zrakoplovstva. Na osnovi Tu-22M3 razvijena je modernizirana inačica Tu-22M3M. Prva je letjelica javnosti prikazana 16. kolovoza 2018., a prvi je let obavljen 28. prosinca te godine. Zamijenjeno je 80 posto avionike te omogućeno nošenje najnovijeg zrakoplovnog naoružanja iz arsenala ruskog zrakoplovstva. Rusko zrakoplovstvo trebalo bi dobiti 30 aviona Tu-22M3M te bi, po ruskim izvorima, u operativnoj uporabi mogli ostati još 40 godina.

**Najnovija inačica
Tu-22M3M
na javnom
predstavljanju
16. kolovoza 2018.
godine. Zamijenjeno
je 80 posto avionike
te omogućeno
nošenje najnovijeg
zrakoplovnog
naoružanja iz
arsenalisa ruskog
zrakoplovstva**

Tu-22M nikad nije izvožen iako se kao potencijalni kupac spominjala Kina, Indija i Iran. No nakon raspada SSSR-a 60 takvih letjelica (17 Tu-22M2 i 43 Tu-22M3), ostalo je u Ukrajini te su se našle u sastavu novoustrojenog ratnog zrakoplovstva. Ondje su ostala i 423 krstareća projektila H-22. Unutar programa razoružanja CTR (Cooperative Threat Reduction), poznatijeg i kao sporazum Nunn-Lugar po američkim senatorima Samuelu Nunnu i Richardu Lugaru, Ukrajina je od 2002. do 2006. uništila sve svoje Tu-22M zajedno sa svim projektilima H-22. Tek ih je nekoliko ostalo kao eksponati u muzejima. Ukrajina se unutar programa CTR odrekla i ostalog nuklearnog naoružanja.

Foto: Tupolev

VOJNA POVIJEST

DIOKLECIJAN KAO VOJNIK

Rimskog cara rođenog u Dalmaciji najbolje poznajemo po palači oko koje je izrastao današnji Split te po nemilosrdnom progonu kršćana. Međutim, mjesto u povijesti zaslužio je i kao sposoban vojskovođa...

Dioklecijan je rođen kao Diokles, a potjecao je iz obitelji nižeg staleža. Točna godina njegova rođenja nije poznata, makar se zna datum: 22. prosinca. Raspon godina koje se spominju je između 240. i 250., a najčešće 245. Gotovo je sigurno da je budući rimski car bio rođen u Dalmaciji. Većina teoretičara spominje Salonu, a neki preciziraju lokalitet Libovac južno od Kučina kod Splita. Treći misle da se rodio u rimskom gradu Doclea kod današnje Podgorice, koji je također bio dio rimske provincije Dalmacije. Ni o Dioklecijanovu djetinjstvu i mladosti nije ostalo puno pisanih podataka. Rimskoj vojsci pristupio je oko 260. godine, u doba cara Galijena (umro 268.). Tadašnji vladar navodno je posebice cijenio ilirske ratničke vještine premda nije bio osvajač. Ne zna se mjesto u kojem je Diokles prvi put bio upućen na služenje vojne obveze, ali može se naslutiti da je bio pripadnik konjaničkih postrojbi. U to je vrijeme Rim imao novake koji su mahom dolazili iz siromašnih obitelji, poput Dioklecijana. Bogati su slojevi često izbjegavali vojnu obvezu plaćanjem velikih iznosa, a među njima bio je i velik broj "barbara" – rimskih građana.

NAPREDAK DO ZAPOVJEDNIKA

Diokles je isprva vjerojatno bio član neke od rimskih legija s područja Dalmacije. Moguće je da se opseg njegova vojnič-

kog djelovanja protezao širom granica Rimskog Carstva i susjednih područja. Primjerice, neki izvori navode da je služio u Galiji. Nakon Galijena, na rimskom tronu kratkotrajno su bili Klaudije II. i Kvintil, a od 270. godine Aurelijan.

U svakom slučaju, mladi Diokles dvadesetak godina nije imao stalnu adresu, a redovito je bio izložen opasnosti od barbarskih napada. No, nepobitno je da se posebno dokazao u mnogobrojnim bitkama, čime je stekao povjerenje nadređenih i napredovao u službi. Lako je moguće da je general postao već za vrijeme Aurelijana, cara također rođenog s druge strane Jadrana, tj. u Meziji. Zna se i da je u idućim godinama napredovao do vrhovnog rimskog vojnog zapovjednika u Meziji, vjerojatno zaslugom još jednog "susjeda" – cara Proba, rođenog u Sirmiju, odnosno današnjoj Srijemskoj Mitrovici. Među brojnim je pričama koje su se kroz stoljeća proširile o Dioklecijanu i ona da je bio i vrlo blizu kad su Proba 282. godine u rodnom gradu ubili vlastiti vojnici dok se pripremao za ratni pohod prema istoku, tj. Perziji, gdje je vladala dinastija Sasanida. Proba je naslijedio novi car Kar i nedugo po dolasku na vlast pokrenuo je Probov nesuđeni pohod držeći se plana koji je izradio pokojni prethodnik. Kar je još na početku vladavine imenovao cezarima

TEKST
Ante Jelavić

Dioklecijanovo poprsje u podrumu njegove palače u Splitu, dio stalnog postava Muzeja grada Splita. Iako je bio poznat po mirnodopskim reformama, vjerojatno je da na čelu rimske vojske niti jednom nije bio poražen na bojnom polju

oba svoja sina: stariji Karin ostao je u Galiji, a Numerijan je pošao s ocem na istok. Diokles je bio zapovjednik Karove tjelesne straže, zapravo konjaničke postrojbe "Protectores Domestici" izravno podređene caru. Jedan dio rimske vojske upućen je preko Balkana i Anatolije, a drugi je bio prebačen preko Eufrata i Tigrisa u Mezopotamiju. Na pohodu su Rimljani naišli na slab otpor i znatno napredovali. No, kad je zauzeo Ktezifont na lijevoj obali Tigrisa, Kar je nenadano umro usred ljeta 283. godine. Njegovi sinovi Karin i Numerijan postali su suvladari, a stariji je već u siječnju 284. iz Galije stigao u Rim. Kako se često navodi u brojnim povijesnim djelima, na Numerijana je uvelike utjecao punac, pretorijanski prefekt Aper, koji nije volio Dioklesa te ga je postupno udaljavao od novog cara. Istočna armija, sad Numerijanova, zbog Karove se smrti počela povlačiti s perzijskog bojišta, no povratak je bio iznimno spor, a i nije prošao bez velikih komplikacija: car je tijekom puta u rujnu 284. nađen mrtav u svojoj nosiljci, a tijelo mu je već bilo u stanju raspadanja.

NOŽEM NA APERA

Za čudnu i nikad rasvijetljenu Numerijanovu smrt bio je optužen Aper, koji je, čini se, dulje vrijeme pokušavao zatajiti da car leži mrtav iza zastora nosiljke. Mnogi su ljudi iz vojnog vrha smatrali da je glavni pretorijanac bio voda urote i da je ubio cara. Istočna armija željela je izabrati vladara, a kao najizgledniji kandidat pojavio se Diokles: na saboru održanom 17. studenog 284. u Nikomediji na istočnoj obali Mramornog mora proglašen je carem. Navodno je odmah nakon toga pred prisutne vojнике izveo Apera te ga usmratio nožem. Diokles je napokon postao Dioklecijan.

Kad je Karin u Rimu dobio vijesti iz Azije, nije bio nimalo oduševljen. Dokazao se kao vojskovođa, uspješno ratujući protiv Kelta, britanskih i germanskih plemena, a vojниke je obilato nagradivao za pobjede. Međutim, vojska mu ipak nije vjerovala i općenito je bio na zlu glasu zbog lošeg karaktera. Karin se početkom 285., osim s problemom zvanim Dioklecijan, suočio i s pobunom panonskog vojnog za-

VOJNA POVIJEST

"Vojni" novčić s likom Dioklecijana s kraja III. ili početka IV. stoljeća. Na naličju je lik Jupitera (lijevo), koji predaje caru kip božice Viktorije

povjednika Sabina Julijana. I on je istaknuo kandidaturu za tron, što više, naredio je kovanje novčića na kojima uz njegovo ime stoji natpis "Augustus" (uzvišeni, veličanstveni, posvećeni). No, Karin ga je ipak brzo porazio, vjerojatno kod Verone, krećući se prema istoku gdje ga je čekala Dioklecijanova armija.

Do odlučujuće bitke došlo je u ljetu 285. na rijeci Margus (današnja Mora u Srbiji) u Meziji. Čini se da je Karinova vojska bila brojnija i imala prevlast te je već bila nadomak pobjede, ali jedan događaj potpuno je promjenio tijek. Dok je Karin zadovoljno promatrao bitku, ubio ga je jedan (ili više) od njegovih vojnika. Razlozi tog čina ostaju nepoznati. Dioklecijan se nije želio ponašati po načelu "jao pobijeđenima" i pridobio je mnoštvo Karinovih vojnika. I Istočna i Zapadna armija priznale su ga za cara i tako je dobio apsolutnu vlast.

DOBA DIARHIJE I TETRARHIJE

Rimskom caru nije se žurilo otici u Rim. Moguće je da ondje nikad nije bio (!). Štoviše, u kolovozu 285. proglašava svojeg prijatelja, sposobnog vojskovođu Maksimijana iz Sirmija za cezara, a godinu poslije i za augusta te tako počinje razdoblje diarhije. Dioklecijan je bio svjestan da je Carstvo preveliko da bi njim upravljao samo jedan čovjek. Moralo se neprestano braniti i od unutarnjih pobuna i od osvajača s druge strane granice. Maksimijan je iz Mediolana (današnji Milano) upravljao zapadnim, a Dioklecijan iz Nikomedije istočnim dijelom, iako je Rim nominalno ostao glavni grad. Vrlo brzo u zapadnom dijelu Carstva počinju unutarnji problemi. U Galiji dolazi 286. godine do pobune predvođe-

ne Amandom i Elijanom, koji su prosvjedovali protiv visokih poreza kao i rimskih bogataša općenito. Dioklecijan šalje Maksimijana koji odmah guši ustanak. Nedugo nakon toga počinje napad Germana na području današnje Njemačke, ali i taj je sukob uspješno riješen. Uskoro dolazi i do pobune Marka Aurelija Karauzija. Tog je časnika Maksimijan poslao da uništi franačke i saske pirate u vodama sjeverozapadne Europe, no on se odmetnuo i proglašio carem tog područja. Ostao je nedirnut do 293., kad je ubijen.

Dioklecijan i Maksimijan te godine vuku neočekivan potez: 1. ožujka proširuju svoj krug vladara i proglašavaju dvojicu od istaknutih vojnih zapovjednika cezarima. Gaj Valerije Maksimijan Galerije postaje vladar Podunavlja i podređen je Dioklecijanu, čija mu kći Valerija postaje žena. Istaknuo se kao vojskovoda na istočnim granicama Carstva. Pobjedio je, među ostalim, i Sarmate, iskusen ratnički narod podrijetlom iz Perzije, koji su otamo došli sve do područja između Dunava i Tise u današnjoj Rumunjskoj. Mnogi su Sarmati poslije unovačeni u rimske legije. Drugi zapovjednik, Konstancije Klor, kao cezar od Maksimijana dobiva Galiju, a poslije i Britaniju, koju je prethodno morao vratiti u okrilje Carstva. Tako je uspostavljena tetrarhija – vladavina četvorice vladara.

NAPAD NA EGIPAT

Dioklecijan se posvetio reformi Carstva, a vojne je pohode radije prepustao suvladarima. No, otprilike 297. osobno je krenuo na Egipat u kojem su se pobunili Domicije Domicijan i njegov pobočnik Aurelije Ahilej. Prema starim povijesnim izvorima, ustanici su Rimljanim pružali žestok otpor. Međutim, rimska vojska, koja je brojila 70 tisuća pripadnika, našla se pred Aleksandrijom i počela osmomjesečnu opsadu. Navodno je car pribjegao okrutnoj mjeri: naredio je rušenje svih akvedukata. Stanovništvo je tako ostalo bez vode te je s obzirom na vremenske uvjete u pustinji praktički bilo osuđeno na smrt. Uskoro su vojnici krenuli u juriš, pljačku i rušenje grada. U nekim drugim egipatskim gradovima Dioklecijan je napravio još žešći pokolj: pogubljenjem stanovništva ugušio je pobunu. Godine 296. ili 297.

Vojnici Dioklecijanova suvladara Galerija napadaju vojnike perzijskog kralja Narzesa. Detalj s Galerije slavoluka u Solunu

Foto: J. Matthew Harrington / Wikimedia Commons/CC BY 2.5

zapovjedio je Galeriju da počne novu operaciju protiv perzijskih Sasanida. U vrijeme Dioklecijana promjene vladara u Perziji bile su česte. Preminuo je Bahram II., naslijedio ga je Bahram III., no vladao je jako kratko jer ga je zbacio Narzes. Njegova ambicioznost smetala je Rimskom Carstvu. Galerije je poveo vojsku prema Mezopotamiji u društvu saveznika – armenskog kralja Tiridata III., čiju je zemlju okupirao Narzes. Došlo je do bitke u blizini grada Harana kod Eufrata. Galerije je prebacio vojsku preko rijeke, a izviđači su mu javili da se ondje nalaze slabe perzijske snage. U početku su Rimljani i Armenci uspjeli pomaknuti sasanidske snage i njihova je pobeda bila nadomak, ali iznenada su se pojavili neprijateljski konjanici. Izvjesna se pobeda Rimljana pretvorila u težak poraz, a Galerije se uspio nekako izvući s ratišta i zajedno s Tiridatom u bijegu preplivati Eufrat. Potom su se domogli Antiohije, gdje ih je čekao Dioklecijan: danas nije sasvim jasno je li tad još bio zauzet i kampanjom na Egipat.

Galerije je počeo razrađivati novi plan za napad na Narzesu: ojačanim snagama i to na području današnje Armenije. Nije poznato je li mu se na pohodu pridružio i Dioklecijan. Sigurno je da je Galerije uspješno prodro preko planina, a 298. dvije su se strane sukobile kod Satale. Narzes je pobegao, a Galerije je usprio zarobiti čak i njegov harem, kao i kraljicu Aranu i djecu. Narzes je uskoro poslao izaslanika na pregovore o primirju. S vremenom su dva carstva sklopila mirovni ugovor, te- ritorijalno povoljniji za Rim, a Narzesu je vraćena obitelj. Istok je konačno pacificiran.

NATRAG U DOM

Posljednje su godine Dioklecijanove vladavine obilježene zloglasnim obračunom s kršćanima, prema kojima je prije bio tolerantan. Više je objašnjenja zašto se odlučio na taj teror, no ni jedno se ne može uzeti kao potpuno točno. Najgori je bio edikt iz 303., na temelju kojeg je izvršen posljednji veliki progon kršćana u Rimskom Carstvu. Nedugo nakon toga Dioklecijan se razboljeva u Nikomediji i 1. svibnja 305. postaje prvi i jedini rimski car koji je abdicirao. Doduše, istog je dana to učinio i njegov prijatelj i svladar Maksimijan, no gotovo svi povjesničari slažu se u ocjeni da je Dioklecijan u tom odnosu ipak imao zadnju riječ. Proglasivši Galeriju augustom istočnog dijela Carstva, povukao se u novoizgrađenu palaču u Splitu, gradu blizu Salone. U godinama nakon njegova odlaska Carstvo zahvaćaju brojni međusobni sukobi, borba za vlast i anarhija. Navodno je bilo prijedloga da se vrati na vlast, no kategorički ih je odbijao. Umro je u svojoj palači u Splitu, vjerojatno 3. prosinca, a godine smrti razlikuju se od izvora do izvora (spominju se 311., 313. i 316.). Njegov se grob ne zna, no najčešće se spominje mauzolej na mjestu gdje je danas splitska katedrala. Premda ga se u Hrvatskoj danas uglavnom percipira kao tiranina, progonitelja kršćana i graditelja palače na temelju koje je niknuo današnji Split, zaboravlja se da je bio uspješan reformator koji je, barem kroz razdoblje od dva desetljeća, doveo Rimsko Carstvo u politički stabilno stanje i gospodarski napredak.

REFORMA VOJSKE

Osim u napadne i osvajačke svrhe, vojni sustav Rimskog Carstva služio je za obranu od vanjskih neprijatelja te unutarnjih sukoba. Stalni su problem bili veliki troškovi vojske, ali i "stajača" vojska. Naime, postojao je običaj da vojnici koji dođu na neki teritorij ondje i ostanu te zasnuju obitelj. Često su veleposjednici imali svoju posebnu privatnu vojsku. U slučaju političkih kriza, znalo se dogoditi da se takva postrojba okreće protiv vrhovne vlasti.

U godinama prije Dioklecijana vojska je imala stalnu osobinu: nedostatak discipline, što se vidjelo u čestom uplitanju u političke dogadaje, pa i u ubojstvima careva. Stabilnost koju je Dioklecijan postigao sa svladarima prekinula je te loše trendove. Velik dio državnog novca odlazio je na gradnju utvrda, zidova i kula na granicama ili blizu njih. Mnoštvo tih fortifikacija i danas je sačuvano, posebno na Bliskom istoku, a najpoznatiji je Dioklecijanov logor kod Palmire u Siriji. Od građevina koje povezujuemo s tim carem najznačajnija je i najpoznatija palača u Splitu. Početak podjele vojske na dvije glavne grupe tijekom kasnog razdoblja Rimskog Carstva uglavnom se pripisuje Dioklecijanu. "Comitatenses" je naziv za mobilne pješačko-konjaničke postrojbe, koje nazivaju i pretečom današnjih specijalaca. Ime su dobile zbog izravne podređenosti carskom dvoru ("comitatus"). Činili su ih pretežno mladi vojnici. Često su bili stacionirani uz mrežu javnih cesta, što im je omogućavalo lakše premještanje s jedne na drugu lokaciju. "Limitanei" su dobili ime po rimskim fortifikacijskim pograničnim lancima (limitēs). Bili su stajača vojska orijentirana pretežno na zaštitu granice od barbari i osvajača, stoga su i bili stacionirani u utvrđama i drugim objektima na pograničnim područjima. Djelovali su samo na svojem teritoriju i nisu išli u unutrašnjost. Sastojali su se od smanjenih legija, cohorts i drugih postrojbi kojima su pridodavane nove konjaničke i pješačke formacije.

Dioklecijan je afirmirao i instituciju obveznog služenja vojnog roka, prvi put nakon doba rimske republike.

Foto: Bernard Gagnon / Wikimedia Commons /
GNU Free Documentation License

**Ostaci Dioklecijanova logora kod Palmire u Siriji.
Car je dao podignuti velik i čvrst kompleks koji je bio
puno više od klasičnih rimskih vojnih logora**

DOMOVINSKI RAT

IZVORI O DJELOVANJU JNA I SRPSKIH POSTROJBI U LICI PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE, 1991.-1992. (XIV. DIO)

TEKST
dr. sc. Ante Nazor,
ravnatelj Centra

U "Dnevniku rada Organa bezbednosti 9. korpusa JNA" zabilježeni su i podaci o oružanim formacijama i njihovim pokretima na području Like u prvoj polovini srpnja 1991. godine. Informacije iz "Dnevnika" pokazuju da su hrvatske snage koje su osiguravale važan prijevoj Ljubovo krajem lipnja i početkom srpnja 1991. napali srpski teroristi. Odluka Hrvatskog sabora od 25. lipnja 1991. o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske nije spomenuta u navedenim bilješkama.

01. 07. 1991. god.

- 13.30 "Odra"
- 35 redarstvenika u motelu "Vratnik"
- Patrola od 5 redarstvenika na putu Senj – Vratnik
- Patrola od 5 redarstvenika na raskrsnici Brinje – Senj – Otočac
- Patrola od 5 redarstvenika na putu prema Brinju

-120 redarstvenika u Letincu
-70 redarstvenika u Dabru

-Sinac – centar za obuku TO redarstvenika ostalo, a veći deo njih raspoređen u Gospiću i Brinju. [...]

- "Odra" 22.45

Dobio obavijest od SUP-a Gračac da je 500 pripadnika MUP-a krenulo na selo Vrebac. Mještani se iselili u selo Pavlović.

"Odra" 22.45

-Dobio podatak iz SJB T. Korenica da je bio neki napad na jedinice MUP-a na Ljubovu. Ne zna ko je izveo taj napad pa ga interesuje da li to možemo proveriti. [...]

-23.30 Tihomir B. (OB KVPO)

-Nisu tačni podaci da je bilo pokreta MUP-a prema Vrebcu, niti da je bilo napada na Ljubovo. [...]

02. 07. 1991. god.

-00.30 "Odra" (S)

-Javili su iz SJB Gračac da se vode borbe u

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

rejonu s. Vrebac, da su 2 pripadnika SUP-a SAOK [napadnuti], nema povređenih ali su se povukli u odbranu jer im nedostaje municija. [...]

-13.12 "Odra"

-Navodno su pripadnici MUP-a došli u T. Korenicu i da ih ima još više na Plitvicama. Nemamo vezu sa Korenicom, pa ne mogu proveriti. Mislim da je to zbog blokade Plitvica od strane JNA iako cenic da nije tačno. [...]

-"Odra" u 17.15 izvestio:

-Ima informaciju da su juče u Zagrebu deljene četničke uniforme tj. uniforme sa četničkim oznakama. Te snage trebale bi napasti na SAOK. Imo indicija da su ove snage već prebačene na Velebit. [...]

03. 07. 1991. g.

-M. Martić na Radio – Kninu u 16.00

-U sinočnjoj akciji na Ljubovo poginulo je 30 pripadnika MUP-a, a 30 je ranjeno (u napadu na Ljubovo 1. pješačka bojna 2. gardijske brigade HV-a Gromovi imala je šestoricu ranjenih pripadnika, op. a.). Akcija je izvedena u skladu sa odlukom vlade SAOK da se sa teritorije SAOK povuku sve snage MUP-a.

-"Odra" u 16.15 časova:

-U sinočnjoj akciji na Ljubovu koja je počela u 19,30 časova ubijeno je 16 pripadnika MUP-a, a 6 ih je teško ranjeno. Ovaj podatak cenimo verodostojnijim od podataka koje je izneo Martić. "Odra" ističe da je podatke dobio preko izvora u PU Gospic. [...]

17.35 – p.puk. Nedeljko S. (DO OC 9. K) – javio mu por. Enver A. [...]

18.10 Obavio sam razgovor sa (Kepom) – k-rom spec. jedinice SUP-a SAOK (Dragan Vasiljković, zvani Kapetan Dragan, op. a.) i on mi je saopštio da je lično rukovodio sa akcijom napada na jedinicu MUP-a na Ljubovo. Izjavljuje da je u napadu učestvovalo još 26 specijalaca iz njegove jedinice. Prišli su neopaženo logoru MUP-a, nakon što su ubacili izviđača a potom likvidirali 6 stražara, a zatim se neopaženo privukli objektu u kojem su pripadnici MUP-a gledali TV Dnevnik. Napad na objekat su otpočeli u 17,56 minuta. Objekat su gađali sa tromblonskim minama i RRB 90. Pošto su izbacili izviđača u neposrednu blizinu objekta on je locirao tačna mjesta stražara i objekte u koji je ušlo oko 36 pripadnika MUP-a gde su gledali dnevnik. Ovaj objekat su uništili minama i raketama. Iz objekta je izašao samo jedan pripadnik MUP-a kojeg su ubili. Ubili su i nekoliko pripadnika MUP-a koji su nakon eksplozije iz nekog drugog objekta iskočili u žbunje, a potom su se povukli. Pripadnici MUP-a na njih nisu otvarali vatru, sve dok se nisu udaljili na oko 500 – 1000 metara.

Cjene da su u akciji likvidirali najmanje oko 30 pripadnika MUP-a, a da je veliki broj njih i ranjen. Mišljenja sam da su mi podatke o napadu prezentovali sa ciljem da provere koliko je pripadnika MUP-a ubijeno. Rekao

"Republika Hrvatska proglašava se suverenom i samostalnom državom. Tim činom počeo je postupak razdruživanja od drugih republika i SFRJ te postupak za međunarodno priznanje (...)," objavljuje na naslovnicu "Vjesnik" 26. lipnja 1991. u tekstu "Rođena je država Hrvatska

mi je još da su akciju maskirali ostavljanjem šubara i kokardi na mjestima sa kojih su otvarali vatru. [...]

06. 07. 1991. god. (subota)

-Damjanović – OB KVPO u 21.50 izveštava:

-Danas je bilo oružanih sukoba na Ljubovu. Imo povređenih. Sukobljene strane razdvojila Armija.

-"Odra" u 23.00 izvestio:

-Po njegovim informacijama u sukobu na Ljubovu poginula su 3 MUP-ovca, a 10-ica su ranjena. Sada se vrši evakuacija ranjenika u Zagreb.

-4 bolnička auta i 8 landrovera su malopre iz Gospic kre-nuli na Ljubovo. Nije mu poznata namera ovog transporta.

-Napad je izведен na patrolu MUP-a na Ljubovu koja je bila u 2 landrovera. U patroli je bilo 16-20 ljudi. [...]

-Starčević u 24.00 izvestio: [...]

-Iz SJS Gračac dobio je podatak da je večeras oko 19,00 časova u reonu Ljubova došlo do sukoba između 10-ak civila i patrole MUP-a. U sukobu su poginula 2 pripadnika MUP-a, a 3 su ranjena. [...]

Prema navedenim podacima, srpske su snage na području Ljubova krajem lipnja i početkom srpnja 1991. dva puta napale hrvatske snage. No, podaci iz hrvatskih izvora razlikuju se od srpskih, posebice u ljudskim gu-bicima (30 ili 16 ubijenih hrvatskih branitelja u napadu na Ljubovo), koje srpska strana preuvećava u svrhu propagande, odnosno podizanja moralu pripadnika "kra-jinske milicije". Napad srpskih snaga na bazu hrvatskih snaga (zavrska farma Okružnog zatvora u Ljubovu), koji se dogodio u jutarnjim satima 30. lipnja 1991., pripadnici 1. pješačke bojne 2. brigade ZNG-a odbili su u trosatnoj borbi. Pritom su imali šestoricu lakše ranjenih i niti jednog poginulog. Nakon toga, u zasjedi srpskih snaga 6. srpnja 1991. poginula su dva, a ranjeno je pet pripadnika Gromova (vidi: 2. gardijska brigada Hrvatske vojske Gromovi, Zagreb, 2011., str. 114-116).

DOMOVINSKI RAT

Pitanja stradanja djece u Domovinskom ratu nedovoljno su istraživana i o njima se danas premalo zna. Čak ni oko točnog broja smrtno stradale djece ne postoji suglasje jer su se tijekom rata i porača različita tijela, skupine i institucije u prikupljanju i obradi podataka koristili različitim izvorima i služili različitim metodologijama

DJETINJSTVO NA BOJIŠNICI

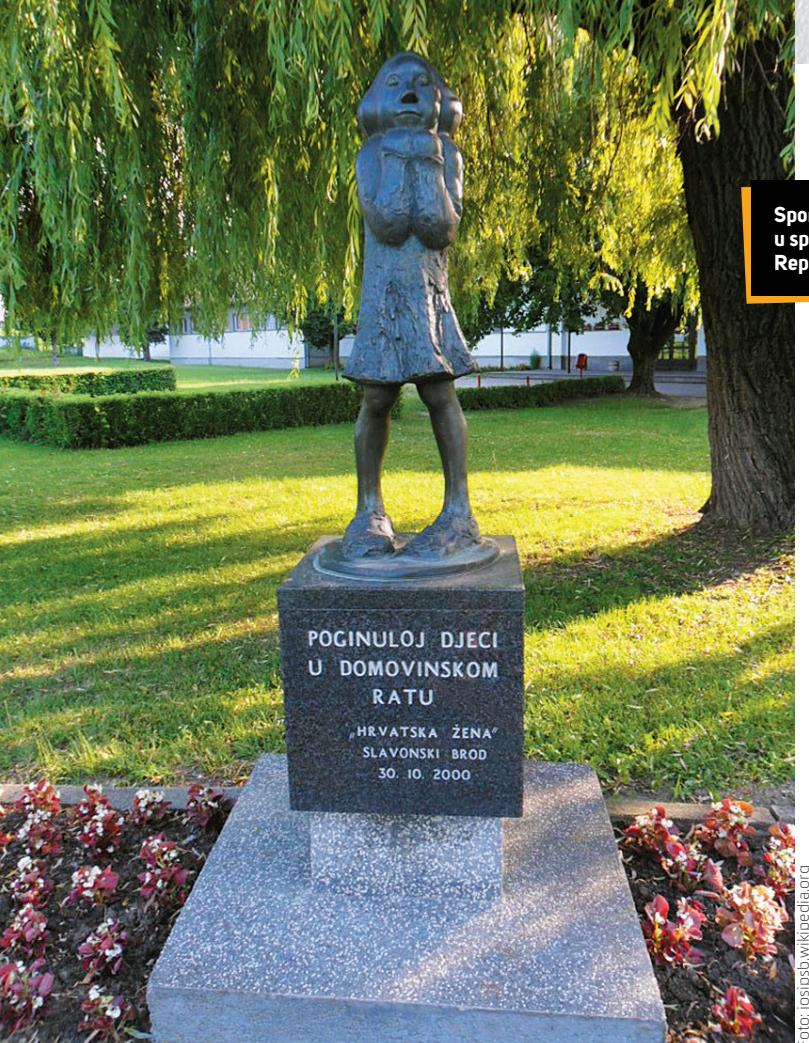
U hrvatskoj historiografiji Domovinski rat relativno je dobro zastavljen i proučavan s brojnih stajališta – vojnog djelovanja, društva, ljudskih gubitaka, diplomacije, politike, kulture, medicine i sl., – no, pitanja stradanja djece u Domovinskom ratu nedovoljno su istraživana i o njima se danas premalo zna. Čak ni oko točnog broja smrtno stradale djece ne postoji suglasje jer su se različita tijela, skupine i institucije u prikupljanju i obradi podataka koristili različitim izvorima i služili različitim metodologijama. Radna skupina za izradu Registra djece poginule uslijed ratnih razaranja u Republici Hrvatskoj, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo branitelja, Uprava za zatočene i nestale, Hrvatski Crveni križ, Zajednice udruga hrvatskih ratnih stradalnika iz Domovinskog rata, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski

TEKST

Lada Puljizević

centar Domovinskog rata – svi oni prikupljali su podatke o djeci žrtvama rata i njihovi su podaci neusklađeni.

Prema podacima međuresorne Radne skupine za izradu Registra djece poginule uslijed ratnih razaranja u Republici Hrvatskoj, od ratnih događanja i njihovih posljedica (ubrajaju se zaostalo oružje i minsko-eksplozivna sredstva, nesmotreno rukovanje oružjem i sl.), ubijeno je 402 djece, dok ih je više od 1200 bilo ranjeno. Rat je bio sveprisutan, crta obrane protezala se na više stotina kilometara, neprijatelj je gađao gradove i civilne ciljeve, škole i bolnice, tako da djeca nisu bila u pozadini ratnih zbivanja, nego vrlo često u samom središtu bojišnice suočena s ratnom agresijom i nasiljem. Osim što su bila izložena prijetnji fizičkog stradanja, ranjavanju i smrti, djeca su gledala stradanja svojih bližnjih, obitelji, prijatelja, bila su dio slika očaja koje pamtimos iz izbjegličkih i prognačičkih kolona, slika sićušnog uplakanog djeteta i njegova *plavog kaputića* iz Vukovara, evakuacija, razasutih obitelji. Koliko su i na koje sve načine ranjene stotine i stotine ratne djece koje nije dohvatio neprijateljski geler ili metak, ali odrastala su u neposrednoj ratnoj opasnosti i strahu? Koje su posljedice njihova takvog ratnog stradanja? Konačno, koliki je točan broj djece poginule i ranjene u Hrvatskoj tijekom rata ili od posljedica ratnih događanja? Odgovore na

Spomenik "Djevojčica" u Slavonskom Brodu podignut je u spomen na svu djecu poginulu u Domovinskom ratu u Republici Hrvatskoj

bili su svakodnevica i dio djetinjstva onih koji su 1992. odrastali u Slavonskom Brodu.

Od 2. do 8. svibnja 1992. bilježi se 65 napada i više od 200 naleta srpskih zrakoplova koji su uzlijetali s vojnih aerodroma u Srbiji i Bosni, a nad slavonskobrodskim područjem neselektivno su izbacivali 250 kilograma teške aviobombe i kasetne bombe. Dana 3. svibnja na naselje Jelas izbačeno je 12 krmača. Jedna je od njih pogodila i sravnila kuću u čijem su se podrumu sklonila djeca. Petero je djece tada poginulo. Najmlađi još nije imao dvije godine. Nedaleko od tog mjesta, istog dana pogiba još dvoje djece.

Taj, 3. svibnja 1992., upamćen je kao najkrvaviji ratni dan u povijesti Slavonskog Broda.

Dana 27. svibnja, bez objavljene opće opasnosti, od topničke granate ispaljene sa srpskih položaja na planini Motajici koja pogađa dječje igralište smrtno stradava troje djece, a četvero je teško ranjeno. Ukupno, u Slavonskom Brodu je u svibnju 1992. poginulo 14 djece. I tijekom lipnja, srpnja, kolovoza i rujna slavonskobrodska djeca, njih još desetero, ginu u dvorištima svojih kuća, skloništima, na ulicama. Njihova stradanja nastavljaju se i nakon listopada, kad više nije bilo izravnih napada – tada od posljedica rata, od zaostalog oružja, minskih i eksplozivnih naprava.

Nema načina da se umiranje, patnja i ratno stradanje jednog djeteta učini lakšim ili smislenim. Ali bilo bi itekako smisленo da se u Hrvatskoj, gotovo 30 godina od početka ratne agresije kojoj je bila izložena, konačno sazna točan broj i imena djece stradale u Domovinskom ratu.

ta pitanja kao i rasvjetljavanje tog, nedovoljno poznatog dijela hrvatske povijesti mogu tek u široj suradnji dati povjesničari, liječnici, sociolozi, psiholozi.

SLAVONSKI BROD 1992. – POPRIŠTE NAJTEŽIH STRADANJA DJECE

Jedno od najstrašnijih poprišta stradanja djece i gubljenja dječjih života u Domovinskom ratu je Slavonski Brod – općina s najviše smrtno stradale djece, njih 28. Zbog svojeg je geografskog položaja Slavonski Brod od ožujka 1992., od izbijanja rata u Bosni i Hercegovini, bio izložen svakodnevnim artiljerijskim i zračnim napadima s teritorija Bosanske Posavine. Slavonski Brod bio je logistička baza tijekom rata u Bosanskoj Posavini, broj izbjeglica koje su se ovdje pokušavale skloniti brojio se u tisućama i srpske su ga snage sustavno i neselektivno razarale gađajući civilne ciljeve, uništavajući infrastrukturu grada. Od ožujka pa do listopada 1992., kad su srpske snage osvojile Bosanski Brod, trajali su svakodnevni napadi na Slavonski Brod, razaranja i ubijanja – minobacačke granate, topnički projektili, raketiranja iz zrakoplova, aviobombe krmače, dalekometni projektili lune

U Republici Hrvatskoj je tijekom Domovinskog rata i od njegovih posljedica smrtno stradalo 402 djece. Stradavala su širom zemlje – u Osijeku, Vukovaru, Škabrnji, Karlovcu, Vinkovcima, Dubrovniku, Zadru... Najmlađa žrtva imala je tek šest mjeseci, najstarija 18 godina. Samo u Slavonskom Brodu ubijeno je 28 djece. U Domovinskem ratu na području Republike Hrvatske ranjeno je više od 1200 djece, a mnogima od njih u trenutku stradanja ili neposredno nakon njega nije bilo moguće pružiti pravodobnu i odgovarajuću liječničku pomoć. Tijekom ratne agresije na Hrvatsku 5497 djece ostalo je bez jednog roditelja, dok ih je 74 ostalo bez obaju roditelja.

RAZVOJ ODORA ORUŽANIH SNAGA REPUBLIKE HRVATSKE

Kad govorimo o prvim odorama Hrvatske vojske malo će tko pomisliti da tu titulu nosi povijesno-tradicionalna ceremonijalna odora Počasnog odreda Hrvatske vojske (Predsjedničke straže) ustrojenog u okviru Zbora narodne garde, prvi put korištena na svibanjskom postrojavanju u Kranjčevićevu

POVIJESNO-TRADICIJSKA CEREMONIJALNA ODORA

TEKST Marin Sabolović, **FOTO** Mladen Čobanović, fotoarhiva Marina Sabolovića

Povijesno-tradicionalne ceremonijalne odore jedne su od kontroverznijih u hrvatskoj povijesti. Struka vrlo često kritizira njihovu izvedbu jer u načelu bojom i izgledom ne odražavaju tradiciju vojnih odora na hrvatskom tlu. Zbog tih su odora pripadnici prozvani "Tuđmanovim pretorijancima" i "Tuđmanovim baletanima", a svaki je drugi predsjednik uvodio i ukidao praksu njihova nošenja. Međutim, bolji poznavatelji tih odora poput Domjana, Petranovića, Pintarića, Stipića i Vrkića i, svakako, autorica Ivanišević, Medvedec-Pecotić i Škomrlj znaju koliko su rijetke, vrijedne i posebne. Materijal za izradu odora – čoha – nabavljan je iz Ujedinjenog Kraljevstva, a ondje su izrađivani i na odoru ušivani svi pozlaćeni ornamenati. Izrađeno je više probnih primjera odore, prezentiranih predsjedniku Tuđmanu, koji je na koncu odabrao izdanje koje je zadržano do danas. Valja znati da današnje odore koje se koriste nisu izvorene iz 1991. godine. Njih je tad radila modna kuća Cahun, a danas ih šiva poduzeće Kapko.

Odora se sastoji od kape, ogrtača (metena), kaputa (surke), kopče, pletene vrpce, bijele košulje ili majice, hlača, narukavljiva, rukavičica, marame (kravate), remena, opasača i cipela.

Ogrtač i kaput sadržavali su opšivke duž odore, pletene opšivke na rukavima odore koji su zajedno s gumbima zatvarali otvorene rukave s dugim izrezom i pletene opšivke koji su zatvarali ogrtač i kaput, a na bočnim stranama

ogrtača nalazili su se koso smješteni stilizirani opšvci. Na gumbima tih dijelova časničke su odore sadržavale kičanke. Ogrtač i kaput zatvarani su sa šest gumba smještenih na sredini opšivka, a krajnji gumbi učvršćeni vrpcom držali su kaput na vojniku, s obzirom na to da se kaput nosio samo s jednim navučenim rukavom, tradicionalno i otmjeno po uzoru na držanje vojnika s oružjem za pasom. Ispod kaputa u pravilu je nošena bijela dolaktica koja je završavala duplim, tzv. francuskim narukavljem s kopčanjem na manšete koje su odgovarale gumbima odore. Marama – kravata – izrađena je od tkanine crne boje s pričvršćenim pozlaćenim grbom Republike Hrvatske i zlatnim vezicama na završnom dijelu. Hlače su standardnog kroja sa žutim paspul ispustkom duž bočnih strana nogavica za vojnike te s dva ispustka za časnike. Kapa počasne ceremonijalne odore okruglog je oblika s bočnim stranama povijenim do visine tjemena kape. Na bočnim stranama kape izvezena su četiri koso položena opšivka. Ispod opšivka nalazio se obodni remen izrađen zlatovezom s metalnim držaćima koji su odgovarali gumbima odore, manjih dimenzija. Na tjemenu kape izrađen je stilizirani prikaz tropleta opšiven s dva koncentrična ispustka. Oznaka na kapi odore

S ustrojavanjem Prvog hrvatskog gardijskog zbora 1994. godine povjesno-tradicijeske odore ulaze u sastav Prve gardijske počasne bojne, a kasnijim ukidanjem Prvog hrvatskog gardijskog zbora ulaze u sastav Počasno-zaštitne bojne

izrađena je tehnikom otiska na limu u obliku grba RH koji je ispunjen reljefnim i stiliziranim motivom pletera koji prati oblik grba. Oko pletera otisnut je ispust na kojem se nalazi četrnaest ušica unutar kojih su smješteni metalni gumbi kojima se oznaka pričvršćuje na kapu. Iznad osnovnog motiva nadvija se stilizirano pero izvedeno tehnikom šupljeg otiska na metalu. U središtu oznake učvršćen je hrvatski grb. Cipele i opasač izrađeni su od kože crne boje, a dodatak opasaču je etui s 11 naboja kalibra 7,62 x 39, najčešće školskog, rjeđe manjevarskog tipa. Kopča opasača izrađena je od metala na kojem je tehnikom otiska izrađen motiv pletera, a na sredini kopče pričvršćen je motiv hrvatskog grba. Vojnicima i dočasnicima namijenjena je odora čiji su svi dijelovi izrađeni od crvene čohe. Odora izrađena od čohe crne boje za dugi kaput i čohe bijele boje za kratki kaput i kapu namijenjena je časnicima. Časnici su uz odoru nosili i bodež učvršćen s dva remena za opasač. Bodež se sastoji od toka i bodeža. Oštrica bodeža izrađena je od čelika, s križnicom s reljefom pletera, crnim rukohvatom opletenim pozlaćenim pletivom, a završava pozlaćenom glavom. Tok je izrađen od metala sa zaštitnom umjetnom tkaninom s metalnim dijelovima bodeža izrađenim od pozlaćenog metala – ustima bodeža, prstena i završne zaštite. S ustrojavanjem Prvog hrvatskog gardijskog zbora 1994. godine povjesno-tradicijeske odore ulaze u sastav Prve gardijske počasne bojne, a kasnijim ukidanjem Prvog hrvatskog gardijskog zbora ulaze u sastav Počasno-zaštitne bojne.

Sudjelovanje na prvom posjetu stranog državnika – talijanskog predsjednika Francesca Cossige Hrvatskoj

DOMOVINSKI RAT - RATNE OZNAKE

3. gardijska brigada Hrvatske vojske – Osijek
Znak je nastao u veljači 1992. u Osijeku.
Veličina: 85 mm u promjeru.
Tkano na platnu.

3. GARDIJSKA BRIGADA ZNG-A KUNE

U Vinkovcima je 29. travnja 1991. ustrojena 3. "A" brigada Zbora narodne garde Kune. Pod tim nazivom djeluje do 15. prosinca 1992., otkad nosi naziv 3. motorizirana gardijska brigada Kune – Osijek sve do 17. rujna 1993., kad dobiva najpoznatiji naziv: 3. gardijska brigada Kune – Osijek. Zapovijed o osnivanju 3. brigade ZNG-a u slavonskim županijama ministar obrane RH donio je 29. travnja 1991. godine. Od specijalnih postrojbi MUP-a ustrojavaju se vojne postrojbe i to: 1. pješačka bojna u Osijeku, 2. pješačka bojna u Vinkovcima, 3. pješačka bojna u Slavonskom Brodu s pripadajućim satnijama u Đakovu i Novoj Gradiški te 4. pješačka bojna u Vukovaru. Sredinom 1991. postrojbe 1. bojne djeluju u akcijama u Borovu Selu, Bijelom Brdu, Mirkovcima, Tenji, Sarvašu, Dalju, Erdutu i Aljmašu, Laslovu; 3. bojne u Šodolovcima, Karadžićevu i Koprivniti na Novigradiškom bojištu kao i u obrani Donjih Bogićevaca, Okučana, Gornjih Bogićevaca. Na području Vinkovaca snage 2. bojne štite Nuštar, Cerić, Marince, Bogdanovce, Čeletovce i Jarminu, a snage 4. bojne brane Vukovar.

TEKST
Hrvoje Strukić

Dana 15. srpnja 1991. ustrojena je Topničko-minobacačka bitnica, koja je već 19. srpnja izvela prvo djelovanje topništva ZNG-a u Domovinskom ratu: napad na vojne ciljeve u okupiranom Bijelom Brdu. Mješoviti topnički diviziju ustrojen je 19. rujna 1991. godine.

Zarobljenom se tehnikom oklopništva, tenkovima T-55 i oklopnim prijevoznjacima, poslje i iz varaždinske vojarne, opremio i 1. listopada 1991. ustrojio OKB Kuna. Prvotno su ga činili pripadnici s varaždinskog područja. Istog je dana ustrojena i Inženjerijska satnija i Satnija veže, a do kraja godine, točnije 14. i 15. prosinca, i Izvidnički vod i Logistička satnija. Dana 1. veljače 1992. ustrojen je ABKO vod, a 1. kolovoza te godine PORD, čime je dovršeno ustrojavanje 3. gardijske brigade.

U operaciji Maslenica krajem siječnja 1993. taktička skupina Brigade predviđena 3. bojnom izvodi prvi zračni desant u zadarskom zaledu. Krajem 1993. snage Brigade povlače se sa zadarskog područja, dok topnička skupina iz sastava TRD-a ostaje na Velebitu sve do sredine 1994. godine.

Dana 1. svibnja 1995. slijedio je VRO Bljesak, a u pripremi Oluje, operacijom Feniks od 16. srpnja 1995., postrojbe Brigade raspoređuju se u obrani Osijeka i prigradskih naselja Tvrđavice i Podravlja te na položajima u Kopačkom ritu.

Odlukom načelnika GS OSRH, 28. veljače 2003. ustrojava se 3. gardijska oklopno-mehanizirana brigada, čiju okosnicu čini 3. gardijska motorizirana brigada Kune i 5. gardijska motorizirana brigada Sokolovi. Time je 3. gardijska brigada završila svoj slavni put.

Tijekom ratnih djelovanja poginulo je 369 pripadnika, 15 se vodi kao nestali, a više od 1000 ih je ranjeno.

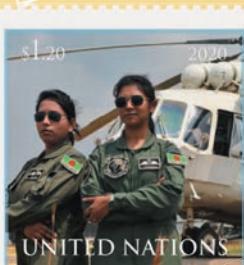
Mirovne snage UN-a
prepoznatljive su po plavim
beretkama i kacigama

FILATELIIJA

Na Međunarodni dan mirovnih snaga Ujedinjenih naroda 29. svibnja ove godine, UN im je odao priznanje s deset maraka. Marke prikazuju različite motive pripadnika UN-ovih mirovnih snaga koje danas djeluju u 13 misija diljem svijeta

MARKE – PRIZNANJE MIROVNIM SNAGAMA UN-A

TEKST
Ivo Aščić

Broj žena u mirovnim snagama UN-a raste iz dana u dan. Od ukupnog broja osoba u odori žene čine šest posto

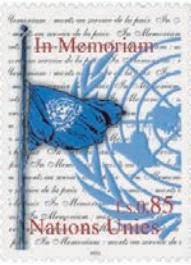
Od 2003. svake se godine 29. svibnja obilježava Međunarodni dan mirovnih snaga UN-a kao spomen na 29. svibnja 1948. i Rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a kojom je počela prva UN-ova mirovna operacija na Bliskom istoku radi nadzora primirja između izraelskih i arapskih snaga. Mirovne snage UN-a su vojne, policijske i druge snage iz više zemalja koje angažira Vijeće sigurnosti UN-a radi provedbe mirovnih operacija. Djeluju na osnovi UN-ovih rezolucija koje preciziraju njihov mandat. Do danas su mirovne snage UN-a okončale ili sudjeluju u više od 70 mirovnih operacija. U njima je

sudjelovalo ili sudjeluje više od milijun pripadnika. Poginulo je više od tri tisuće pripadnika iz oko 120 zemalja. Različiti su izdavači dosad na markama više puta prikazali mirovne snage UN-a: Ujedinjeni narodi 1965.: UN-ove mirovne snage na Cipru (UNFICYP). To je najdugovječnija misija UN-a, uspostavljena još davne 1964. i još uvijek traje. Uspostavljena je radi sprečavanja borbi između tamošnjih Grka i Turaka te održavanja reda i zakona u toj otočnoj zemlji; Luksemburg 2007.: mirovna operacija UN-a od 1992. do 1995. na području bivše Jugoslavije (UNPROFOR). Zaštitne snage sastojale su se od vojnog i civilnog dijela te ureda posebnog izaslanika sa sjedištem u Zagrebu (u početku u Sarajevu). Krajem 1994. u sastavu UNPROFOR-a bilo je ukupno oko 38 800 vojnika, oko 730 civilnih policajaca i oko četiri tisuće pripadnika civilnog osoblja. Poginulo je 213 pripadnika; Brazil 1957.: prva operacija naoružanih mirovnih snaga UN-a (UNEF I) s oko šest tisuća vojnika iz deset zemalja po-

Po Dagu Hjalmaru Agneu Carlu Hammarskjöldu (1905. – 1961), glavnom tajniku UN-a u dva mandata, nazvana je medalja koja se svake godine posmrtno dodjeljuje pripadnicima mirovnih snaga UN-a

Od 1948. do danas poginulo je više od tri tisuće pripadnika mirovnih snaga UN-a iz 120 zemalja

Međunarodni dan mirovnih snaga UN-a obilježava se 29. svibnja

čela je u studenom 1956. na Sinaju i Sueskom kanalu, u zoni razdvajanja egipatske i izraelske vojske. Do kraja operacije, odnosno lipnja 1957., poginulo je 109 pripadnika; Urugvaj 1993.: mirovna misija UN-a u Kambodži (UNTAC) od veljače 1992. do rujna 1993. Misija se temeljila na mirovnom sporazumu iz Pariza od 23. listopada 1991. i uspostavi monarhije s parlamentarnim sustavom vlasti i dr.

Trenutačno 110 tisuća pripadnika mirovnih snaga UN-a djeluje u 13 operacija, najviše u Africi

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama

twitter

YouTube

LinkedIn

facebook

Sve što vas zanima pišite nas:
hvojnik@morh.hr

**HRVATSKI
VOJNIK**